

De Heer Decan Peeters

46
T W E E
M I S S I V E N

D O O R D E

ED: EERW: HEEREN DECANEN EN
CAPITULAIRES DER VIJF
CAPITULEN TE UTRECHT,

G E A D R E S S E E R D

A A N D E

ED: MOG: HEEREN STAATEN
's LANDS VAN UTRECHT,

Op den 2 Junij en 15 December

1784.

Ter adstruëtie en elucidatie van der Capi-
tulen Regten en de bezwaaren nopens
de infractien op dezelve.

In 't licht gegeven

OP LAST DER CAPITULEN.

T e U T R E C H T,

Bij B: W I L D,

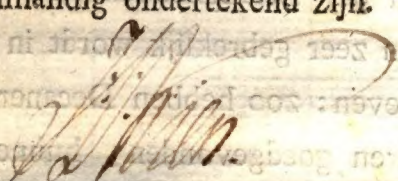
M D C C L X X V.

Dewijl verscheidene bedenkingen omtrend de Capitulen en hunne Regten, in deeze tijdsomstandigheden door den druk zijn algemeen gemaakt, en bijna alles, het zij van meer of minder aanbelangthans, somtijds ook buiten weten en wil der Belanghebbenden, en niet zelden zeer gebreklijk wordt in 't licht gegeven: zoo hebben Decanen en Capitularen goedgevonden, hunne Misfiven, ter elucidatie en verdediging hunner Regten en Voorregten aan de Ed: Mog: Heeren Staaten deezer Provintie overgegeven, zelven publiek te maken.

Tot gemak der Leezers, die der Latijnsche Taale niet kundig mogten wezen, zijn de voornaamste plaatsen in 't Nederduitsch vertolkt; ook is hier en daar nog eene enkele aantekening bijgevoegd:

De ingesloope drukfeilen gelieve de Le-
zer gunstig te verschoonen.

Geene Exemplaaren zullen voor echt
erkend worden, dan die bij den Heer
Secretaris van het Dom-Capitul Mr. J. L.
KIEN eigenhandig ondertekend zijn.

A large, stylized handwritten signature in dark ink, likely belonging to J. L. Kien, is written over the printed text. The signature is fluid and cursive, with the first letter 'J' being particularly large and ornate.

MISSIVE I.

EDELE MOGENDE HEEREN!

DAAR Decanen en Capitulairen der vijf Ecclesien te Utrecht, zoo door publieke gerugten, als wel bijzonder door eene Publicatie van de Ed: Gr: Achtb: Magistraat dezer Stad van 13 April jongstleden, zijn ontwaar geworden, dat er bij Burgeren In- en Opgezetenen dezer Provintie vele bezwaren over de abuizen, die in de Regeerings-Order zouden zijn ingeslopen, zijn ontstaan; in zoo verre zelfs, dat Hun Ed: Gr: Achtb: verklaren, om die redenen te hebben geconcurréerd tot de Resolutie, op den 25 Februarij dezes jaars ter Vergadering van de Ed: Mog: Heeren Staaten dezer Provintie genomen, tot het decerneeren eener Staats-Commissie van negen Leden, om door dezelve te doen onderzoeken, en vervolgens advijfieren, op welke wijze alle wettige bezwaren der In- en Opgezetenen dezer Provintie zouden kunnen worden wechgenomen, en Hun Ed: Gr: Achtb: daarbij eenen tijd van vijf weeken hebben bepaald, om der Burgeren wettige be-

zwaren in Geschrift te stellen, en ter Secretarij van Stads Politie overtegeven, ten einde Heeren Burgemeesteren en Vroedschap in staat gesteld werden, eene juiste opgave der bezwaren, overeenkomstig Stads regten en met bewaring van dezelve, ter voldoening aan het gerequireerde van Hun Ed: Mog: uittebrengen.

Zoo hebben Decanen en Capitularen geoordeeld daaruit te moeten vast stellen, dat de zorg van U Ed: Mog: thans bijzonder daar heenen is strekkende, om aan de Ingezetenen dezer Provintie, die evenredigheid van regten te doen genieten, die hunne aloude Privilegien, vóór den tijd dat op dezelve eenigen indragt mogte zijn geschiedt, medebragten, en dat dus de aanzienlijke betrekking, welke de vijf Ecclesien, binnen deze Stad Utrecht, van ouds tot de Regeering dezer Provintie hebben gehad, en de duure verplichting, welke op Hen, als Leden dier Collegien, ligt, om alle dezelve regten en geregtigheden met al hun vermogen voortestaan, Hun niet toelaten in dezen stille te zitten, maar in tegendeel van Hun vorderen, dat zij hunne belangen mede onder het oog brengen van U Ed: Mog:, in dat billijk vertrouwen, dat daar het doelwit van U Ed: Mog: in het voorstaan der Privilegien, Hand-
ves-

vesten, en Geregtigheden, als de voornaamste grondwet eener Natie, welke de Vrijheid voor haare waare Constitutie houdt, zig zoo zeer manifesteert, Hoogstdezelfen wel zoo veel reguard op voorz: belangen zullen willen slaan, als het aandeel, 't welk de Collegien in die Voorregten voorheen gehad hebben, meriteert.

Het zij dan Decanen en Capitulairen vergunt aan U Ed: Mog: overweging voor te dragen: dat, gelijk (1) *de vijf Capitulen binnen de Stad Utrecht oudtijds, eer nog de Edelen en Steden deel aan de Hooge Regeering hadden, het opperbewind van 't Sticht nevens den Bischof waarnamen; niet alleen als 's Bischofs Bijzitters en Raaden, maar zelfs als voornam Leden dier Kerken, aan welken de goederen geschonken waren, over welken de Bischoppen waereldlijk gebied voerden, en het Hun naderhand altoos heeft gecompeteerd, om 's Lands zaaken in hunne Collegien te verhandelen, en uit het midden van elk Hunner ter Staatsvergadering dezer Provintie te committeren (2); gelijk zulks ten zonneklaarsten blijkt uit alle de Staats-Resolutien en Or-*

(1) Tegenwoordige staat van Utrecht, I. D: pag: 164.

(2) Grotius L: VII. Histor: p: m: 312. (2)

Ordonnantien tot den jare 1582 (3) waar de gewigtigste accoorden en plegtigste Verbonden door de vijf Capitulen zijn getekend, en bezegeld; het zij in hunne Vergaderingen; het zij door Die, welke uit de respective Capitulen daartoe waren gecommitteerd en gelast; kunnende bijna elke bladzijde der Staats-Resolutien, van die vroege tijden, daarvan zulke evidente bewijzen opleveren, dat Decanen en Capitularen het welvoor overbodigen arbeid mogen houden, zulks speciaalder te willen demonstreren: en gelijk bij die zoo zeer plegtige en allergewigtigste Handelingen; nominatim bij de Overdragt der Temporaliteit op Keizer Carel den Vden; bij deszelfs gestaafden Eed, en die van zijnen Zoon en opvolger Philips den IIden; bij de Pacificatie van Gent; de Satisfactie tusschen Holland, Zeelanden Utrecht; de Utrechtsche Unie; en nader Vereeniging, de vijf Ecclesien altoos zijn bevestigd in de handhaving hunner aloude Regten, Privilegien, wettige Gebruiken, en Herkomen, en dezelve Hunlieden zijn beloofd en toegezegd, zoo hebben zij ook altijd de belangens der Vrijheid en des Vaderlands, naar hun uiterste vermogen, getragt te

be.

(3) Utrechts Placaatboek, I. D: passim.

bevorderen, en zelfs niet gefchroomd, wanneer, door willekeurige bevelen der Lands Heeren, 's Lands Regten gekrenkt wierden, zig aan der Vorften ongenade, door het manmoedig voorftaan dier Regten, bloot te ftellen; wordende er onder de Hunnen gevonden, die, zonder zig door de bebloede voetftappen van de te voren afgezonden Edellieden te laten afschrikken, wel naar Spanjen durfden reizen, om het appél der Staaten dezer Provintie tegen de Sententie, door den Regt en Vrijheid vertredenden Hertog van Alba, tegens deze Provintie geveld, met enorme kosten voor de Capitulen te vervolgen (4); daar in voordgaande, ook in die tijden, waarin het onderdrukt en vertrappt Nederland zig genoodzaakt zag, ter befcherming van moreele en Burgerlijke Vrijheden, openlijk alle mogelijke middelen aantewenden; waarin zig de vijf Ecclefien zodanig, ook zelfs als hunnen medegenoten den moed te ontzinken fcheen, gekweeten hebben, dat de Gefchiedboeken dier dagen, door de kundigfte en onpartijdigfte Schrijvers famengefteld, hun dien lof toekennen van, zoo als van Reid zig uitdrukt: *zonderling veel gedaan te hebben voor de*
Vrij-

(4) Bor, Boek 5. fol: 235. verfo.

*Vrijheid des Vaderlands, ook onder de Albani-
sche Tijrannij. (5).*

Dan Ed: Mog: Heeren! daar onder de meenigvuldige verdrukkingen dier dagen geene der minste was, de schending der Vrijheid in het stuk van Godsdienst, en daar de natuurlijke eigenschap der vijf Ecclesien medebragt, dat niet aanstonds zeer veelen onder derzelver Leden der Leere van de Hervormde Kerk waren toegedaan; zoo is het niet te verwonderen, dat bij de hevigste voorstanders dier Leere, hoe zeer zij door de daden van zommigen gelegenheid hadden anders te oordeelen, een agterdenken ontstondt, als wierden de Leden der vijf Ecclesien, door hunne aankleving aan den ouden Godsdienst, minder bekwaam, om zig als getrouwe Vaderlanders van hun pligt te kwijten, ja! als moesten zij als verraders der gemeene zaak beschouwd worden. (6).

En gelijk alle ijver niet altoos door gezond verstand bestuurd en gematigd wordt, en als dan ook de voorstanders van den besten Godsdienst van het pad der reden en billijkheid niet zelden worden afgevoerd, kwam er zodanig

... eene

(5) Van Reid, Boek 5. p: m: 157.

(6) Bor, B: 17. fol: 19.

ene gisting in de gemoederen, die de palen van moderatie zoo zeer deedt overschrijden, dat men ter zelfver tijd, waarin zoo billijk en met zoo veel regt geklaagt wierdt over het schenden der Privilegien, niet eens opmerkte, hoe een geweldigen inbreuk er gedaan wierdt op de voorregten van zoo een notabel lid, als dat der vijf Ecclesien, met Hen van Hun aandeel aan 's Lands bestuur te willen ontzetten.

En schoon het, om met den Edelen Hooft te spreken, (7) geen kleene zwaarigheid in hadt, *de Geestelijken alzoo uit hun regt te zetten, en de Prins (Willem den I.) 't zelve verzoek in den jare 1580 had afgeslagen*; zoo was echter de Magistraat, erduchtende de Gemeente, genoodzaakt dit toe te staan; en de Landraad, die, volgens het 4de en 6de Articul van deszelfs Instructie (8), hiertoe niet bevoegd, en aan wien het ook door de vijf Ecclesien niet blijkt ooit ter beslissing geconcedeert te zijn, dan aan welken de uitspraak door anderen gesteldt was, van oordeel: (9) dat er zekere schikkingen omtrent de Comparitie der vijf Capitulen in de Staats Vergaderingen moesten plaats grijpen;

too-

(7) Hooft, Historien B: 19. p: m: 757.

(8) Utr: Placaatboek, I. Deel. pag: 71.

(9) Zie hier van nader in de 2de Misliye.

toonende niet te min de bepaaling dier decisie, als alleen provifioneel zijnde, en de huiverigheid met welke 's Lands Vader, Willem de I, in deze Maatregelen getreden is, genoegzaam aan, dat zij meer getragt hebben, aan de inwendige onlusten te gemoet te komen, op dat 's Lands welzijn, in een tijd daar Eendragt en Rust zoo noodzakelijk waren, geen fchipbreuk leedt, dan om een befliffend Vonnis, naar ftrikte regels van regt en billijkheid, te willen vellen.

Hier bij echter, Ed. Mog. Heeren! bleef het niet, en was men des wrijtens tegens de vijf Ecclefien nog niet moede, maar daar de redenen, die fchijn tot agterdocht konden geven, verminderden, *daar verfcheide Leden der vijf Capitulen den Hervormden Godsdienst omhelsd hadden, en anderen, die dier Religie haat en der Spaanfche Regeering gunfte toedroegen, van zelfs geweken waren,* (10) floeg er ietwes anders toe, het welk de veinzende beloorders van Neerlands Vrijheid gebruik deedt maken van dien invloed, dien zij door eenen Schijnheiligen ijver voor den Hervormden Godsdienst, waarmede zij de Gemeente mompten, verkregen

(10) Van Reid, B: 5. pt. m: 157.

gen hadden: men benijdde namentlijk de Geestelijken om hunne goederen (11), en zij die der Gemeente inboezemden, dat het beste voor Staat en Godsdienst ware, zig zonder eenige bepaling aan eene, in staatkunde doorslepene, Koningin van Engeland, en nog staatzugtiger Engelschen Gouverneur-generaal te onderwerpen, (12) bragten zoo een hollend oproer te weeg, dat de roep daarvan, en 't opzet om den eersten Staat uit het bewind te schudden, allen luiden wonder wijde ooren maakten, doende, na wat er af worden wilde, de Vroomen met vreeze, de snoeden met hoope, haaken; terwijl de algemeene en bijzondere Staaten, de Raaden van Staate, en elken Leeden der Regeeringe, gruwde, in 't begrijpen dat dit het zelfste spoor was, waar langs men Gent, Niemeghe, en andere plaatsen, had zien verlooren gaan. (13)

Dan de Heeren Edelen, herdenkende der vijf Ecclesiën dienften den Lande en der vrijheid bewezen (14), en voor zig zelven omzienden, weigerden standvastig aan het beroven der regten

(11) Van Reid, l. c.

(12) Bor, B: 21. fol. 31.

Van Meteren, B: 14. fol: 247.

(13) Hooft B: 25. p: m: 212.

(14) Van Reid l. c.

en goederen van de vijf Ecclesien de hand te leenen (15), deden openlijke aantuiging der nietigheid en onwaarde van het geen hier in mogte gedaan worden, verbonden zig met de Geëligeerden (16); en de Heer Stadhouder, Grave van Nieuenaar, ontzag zig niet openlijk te verklaren, dat hier in te treden strijdig zoude zijn tegens de nadere Unie, Contracten, zijne instructie, en Eed als Stadhouder gedaan (17).

Gelijk het niet blijkt dat in de geschillen hierover, tusschen de Ridderfchap en de gedronge Regeering dezer Stad, ontstaan, de vijf Ecclesien eens zijn gekend of gehoord, zoo moesten zij, hoe zeer benadeeld, gedoogen, dat, buiten hun medeweten en veel meer toestemming, over hunne regten bepalingen wierden gemaakt, en, zoo 't zig liet aanzien, verheugd zijn, dat Hun, na veel sribbelings, nog eene flauwe repräsentatie in het Lid der Heeren Geëligeerden wierdt overgelaten.

En schoon de vijf Ecclesien zomtijds over zaken van belasting beschreven wierden (18),

(15) Hooft, B: 25. pag: 203 & 212.

(16) Bor, B: 22. fol: 3. & seqq.

(17) Utr: Placaatboek, I. D: pag: 187.

(18) Tegenw: staat van Utrecht, I. D: pag: 169.

en bij die gelegenheid pogingen aanwendden, om hunne regten te doen gelden, was zulks echter te vergeefs; geduurig had men het op nieuw op de Capitulen en derzelver goederen geladen (19); en toen vervolgens, in den jare 1610, de onlusten, binnen deze Stad, tot zodanig eene hoogte stegen, dat het geschapen scheen, dat de wapenen der Bondgenoten zouden gebruikt worden, tegens die Stad zelve, waarin hun Bondgenootschap gesloten en bevestigd was, (20) werdt, na blyfter veel twists, de uitspraak over de zweevende geschillen gesteld aan den Raad van Staaten, wel op naam der Staaten en Burgoren, maar zonder dat de Ecclesien, welken zelfs door die Heeren, die hen repræsenteerden, van't geen ter Staatsvergadering omging niet mogten werden onderrigt (21), daarin eenigzins zijn gekend, en wyl het in dat geval alleen scheen aan te komen om dat eerste Lid, hoe informeel ook 't zelve de vijf Ecclesien verbeelde, in stand te houden, zoo is de uitspraak des Raads van Staaten niet anders geweest, dan *als nog bij provisie in conformiteit van de uitspraak*

(19) Van Meteren, B: 19. pag: 372. verso.

(20) Van Meteren, B: 31. p: 956.

(21) Utr: Placaatboek, I. D: pag: 185.

*spraak bij de regeeringe van den Landraad in 1582
gedaan. (22)*

De droevige verdeeldheden, in den jare
1618, deze geheele Republiek schokkende, en
waarin deze Provintie zoo een groot aandeel
gehad heeft, hebben ook voor de vijf Capitu-
len geen verbetering, maar wel eene bijstere
verandering in het Lid der Heeren Geëligeer-
den, de vijf Capitulen repræsenteerende, te
weegebracht (23); want, na dat, door eene
Commissie der H: Mog: Heeren Staaten Gene-
raal, aan welkers hoofd zig de krijgshaftige
Stadhouder, Prins Mauritz, bevondt, de zaken
hier bij forme van dadelijkheid in eenen ande-
ren stand gebragt waren, en er verscheide Le-
den der Hooge Regeering zig verwijderd had-
den, ontstonden er onder de overige Leden
verschillen nopens de beschikking der Staatsre-
geering, ook in het eerste Lid; en schoon de
Heeren afgevaardigde uit de Ed: Gr: Achtb:
Vroedschap deezer Stad verklaarden, (24) *dat*
na

(22) Ibid. I. D. pag. 191.

(23) *Vaderlandsehe Historie*, B. 38.

(24) Verbaal ende Rapport van 't gebefoigneerde ende
gepasfeerde bij zijn Excellentie als de Heeren Gecommitteer-
den van de Hoge Mogende Heeren Staten Generaal binnen
Utrecht van den xxvste Julij totten xiiie Augusti 1618, ff.
novo. Mff:

na dat de Landen waren verlost van de Tijrannij der Spaignaarden, Elk in zijn geheel was gesteld, en dat het een Lid van een Provincie zoo wel zijn natuurlijke vrij en geregtigheden behoorde te genieten als het andere, zonder dat die eene onder die andere mochte domineeren, bleven hun Ed. Gr. Achtb. nogtans sustineeren, dat de Nominatie hun, volgens de schikking in den jare 1582 en 1610 gemaakt, was competeerende; en hoe-wel de Heeren Edelen hiertegens avanceerden, dat andere conjuncture van tijden plaats hadde, ook mede dat zulke tractaten en uitspraak maar provisioeneel waren, welke provisie bij deze verandering genoegzaam kwam te cesseeren, zoo baatten deze anderzins zoo æquitabele gevoelens den vijf Ecclesien niet, en de Heeren Geëligeerden toen praesent, zekerlijk zonder kennis of Authorisatie der Capitulen die zij repraesenteerden, achtten het nog wel voordeelig te zijn, omme de Conservatie van Hunne regten en goederen van wegens deze Stad te bedingen op dien, toen gebruikelijken, voet, en onder die verbintenis, hunne toestemming te geven tot het oprigten van een Permanenten Raad alhier.

En was het de ontzetting der Heeren Edelen van den Eersten Stoel der Burgemeesteren, die tot de toen geventileerde geschillen oorzaak schijnt

schijnt gegeven te hebben; alzoo de Heeren Edelen vermeinden, dat het evenwigt in den invloed ter Staatsvergaderingen, tusfchen de Ridderfchap en Stad Utrecht, daar door verbroken was, doordien de Heeren Edelen daar door ook ontzet waren van den invloed op de Nominatien tot Geëligeerden, fustineerende, dat de Edelen buiten de poffefsie van den eerften Burgemeesterlijken stoel gefloten zijnde, ook de Vroedschap geen regt meer had tot de voorz: Nominatien; maar dat dezelve behoorden gelaten te worden aan het Lid-zelve, op dat het zelve niet ten eenemaal van de Vroedschap afhankelijk zoude worden; waar tegen dezelve Vroedschap vermeende een wel gegrond regt tot die Nominatien te hebben, en dat het te dugten ware, dat, zoo de voorflag van Heeren Edelen geadopteerd wierdt, het voorz: Lid van Heeren Geëligeerden geheel dependent zoude worden van de Ridderfchap; waarom dan ook zijn Excellentie Prins Mauritz bij zijne uitspraak, uit zodanige mere politieke inzigten, en fchoon onder Canoniken, qua tales, nooit geen onderscheid tusfchen Edelman of Burger heeft plaats gehad, fchijnt goedgevonden te hebben, wel de Nominatie in questie te laten aan de Vroedschap, en de

Elec-

Electie aan de Ridderſchap en kleine Steden, maar te gelijk te bepalen, dat de Heeren Geëligeerden in 't vervolg zouden moeten zijn van een gelijk aantal, zoo Edellieden als Burgers.

(25) Op dezen voet, Ed: Mog: Heeren! daar de vijf Eccleſien zig buiten ſtaat bevonden, om zig in hunne aloude regten te handhaven en de beſluiten ſlegts moeſten afwagten, bleven de zaken een geruimen tijd, tot dat men, hoe zeer het ook tegen de gezonde reden ſchijnt aan te druifchen, dat men tot Repräſentanten van Collegien, zoodanige perſoonen zal kiezen, die zelve daar van niet ten vollen Leden zijn en daarin geen ſesſie hebben, ſcheen te begripen, dat de naam van Canonik genoeg ware, om onder het getal der Heeren Geëligeerden genomineerd en daartoe geëligeerd te worden; wel is waar dat op de vertogen, aan de Ed: Gr: Achtb: Vroedſchap dezer Stad, in den Jare 1649 gedaan, en waarbij wierdt gedemonſtreert, dat zulks tegens de ſtatutaire regten der Capitulen en uitdrukkelijke reſolutionen van 21 Octob. 1580 en 27 Dec. deſzelven jaars (26) ſtrijdig ware, eene gunſtige
re-

(25) Utr: Placaatb: I. D: pag: 193.

(26) V. Reſol: ap: Liesveld in diſſert. de Canonicatibus, Ultraj: pag: 31.

resolutie en nominatie van gequalificeerde personen, ten vollen Capitulair zijnde, is gevolgd; (27) maar zijn nogtans in later tijd de Capitulen weder genoodzaakt geworden, nader te deduceeren, dat wat veranderingen er ook al omtrent de repræsentatie van het eerste Lid waren voorgevallen, echter daarbij altoos bepaaldelijk was gesproken, van wel gequalificeerde personen, (28) dat is, volgens het Constitutioneele der Capitulen, ten vollen Capitularen, gelijk ten evidentste kan blijken uit de statutaire Resolutien bij de gemeene Capitulen in 1671 genomen (29), waarbij die mis-

(27) Deductie aan de Ed: Gr: Achtb: Vroedschap, Mff: ex Arch: Capit:

(28) Placaatboek, I. D: pag: 97. 98.

(29) Welke statutaire Resolutie dus luidt:

1671. 16 Dec. Statuut der vijf Capittelen, wegens de qualificatie tot de nominatie in 't eerste Lith.

De Ed: Eerwaardige Heeren Decanen ende Capittularen der vijf Collegien binnen Utrecht, gesien hebbende de inconvenienten ende schadelijke consequentien, die door infractie van de Capitulaire Statuijten, ende voornamendijk door Promotie van non Capitularen tot admisie der Capitulaire rechten, wierden veroorsaecht, waer door niet alleenich de luister derselver Collegien, maar oock de radicale qualiteijt van dien wierde gerenverseert ende te niet

misbruiken, waar voor de voorgemelde afwijking in de Nominatien de deur geopend hadden,

gedaen, ende dienvolgende een wech geopent waer door in weijnich tijt een qualificatie wierde vercregen, die anders niet als door expectantie van verscheijde jaren konde worden geacquireert; Tot amputatie van het welcke en weeringe van diergelijcke nieuwicheden, de welgemelte Heren sich eer en eedtshalven vinden verplicht, hebben naer voorgaende indictie in ider der respectieve Capittelen met expresie van faecken geschiet, en na verscheijde iterative recesfen en serieuze deliberatien collégialiter sijnde vergadert, verstaen, goetgevonden ende gearresteert, gelijk haer Ed: verstaen, goetvinden ende arresteren bij desen, dat tot conservatie van hare gerechtigheden, beswoeren privilegien, en prerogativen, voortaan niemant der respectieve Canonicken, bij gem: vijff Collegien Capitulaer gemaect, ofte tot de rechten van dien geadmitteert sal mogen worden. ten sij hij alvorens de tijt in ieder derselver Collegien daer toe gestatueert, en van outs gebruijckelijck, sal hebben uijtgewacht ende voldaan, sonder dat een der welgemelte Collegien, in wiens faveur het oock ware, daer Inne sal mogen dispenser, soo sulck consent ende dispensatie van dien de vijff Collegien alleen ende samen-telijck wort gereserveert, d'welcke oock in dese bij contra-dictie van een der respectieve Capitularen der gemelte vijff Collegien geen veranderinge sullen connen ofte vermogen te maecken, op poene van nulliteijt en dat het selve geen effect ter werelt sal hebben te sorteren; welcke resolutie hier voren verhaelt de welgemelte Heren Decanen en de Capitularen voort: willen ende begeren onverbrekelijck en-

den, volstrektelijk zijn afgeschaft; dan vonden de Ecclesien hierin ook altoos geen gunstig

de als een perpetueel statuijt en eenwelick duerende Wethfall worden naegecomē, ende geobserveert, sonder dat eenige exceptien, nader interpretatie, moderatie, of wat naam diergelijcke uijtvuchten mochten hebben, daer jegens sullen worden geobiceert, ofte ten eeuwigen dage op 't tapijt gebracht ende geallegeert, waarvan sij Heren Decanen ende Capitularen expresfelijk voor haer ende hare Successeuren bij desen sijn vermachterende, ende op dat d'selve resolutie ende perpetueel Statuijt tot voordeel ende redres van goede gewoonte en aloude gerechtigheden der vijf Collegien genomen, te crachtiger ende van meer effect soude sijn, verbinden gemelte Heeren Deeckanen en Capitularen van dien een ider van hen luijden in 't bijsonder, inalcander voor nu ende altijt tot observantie van deselve op den eedt solemnelijck bij haer in 't aenvaerden van hare Capitulare digniteit gedaen ende gepresteert, even ende alleens off in deselve dese soo salutare resolutie van woorde tot woorde waer geinfereert ende bij haer Ed: als voren beswooren ende geconfirmeert.

Aldus gedaen in den cleijnen Capittelhuijsē ten Dom t'Utrecht op den XVIen December XVIc een en 'tseventich. Des t'eenen omronde hebben wij dit Statuijt met de Zegelen van de respve vijf Capittelen doen bezegelen, ende door derselver Secretaris teekenen

(Onderfonde) Willem van Weede.

(Buket op den Brief stond met een andere hand)

raec-

ftig oor, maar bleven in tegendeel hunne Collegien onderhevig aan zodanige prohibitoire uitzonderingen, waar door derzelver Leden, den toegang tot de overige Leden van Staat wierdt toegesloten, even als of hunne Repræsentatie door Heeren Geëligeerden nog geschiedde op den voet hunner oude voorregten.

Gelijk nu de Eccleſien geen gering aandeel droegen in de zoo rampvolle gebeurtenissen van den Jare 1572 en vervolgens, zoo deelden zij ook ten opzigte hunner regten in die verbazende veranderingen, die, na den heuchelijken aftogt des Vijands, de regeeringsvorm dezer Provintie bijna geheel van gedaante deden veranderen; verre echter, Ed: Mog: Heeren! was die verandering van verbetering; de temporaire aanstelling van Heeren Geëligeerden, en derzelver ontslag naar enkele willekeur, heeft der Capitulen Repræsentanten meer en meer af hankelijk gemaakt; meermalen

is raeckende de qualificatie, die een Canunnick moet hebben om genomincert te worden in 't Eerste Likh.

Uit den originelen perkamenten Brief gesterkt met vijf uithangende Zegelen in rood wasch, en ervintelijk in de Archiven van 't Dom Kapittel te Utrecht in Lade 117. num: 2.

is op de gequalificeerdheid der personen geen acht geslagen; wilden zij iets, in vergelijking hunner oude regten kleinigheden, behouden, zij waren genoodzaakt van den *uterque turnus* bij accoord afteftaan; en wel ras wierden zij ook ontzet van de uitoeffening van hun regt tot de Jagt, een regt welkers gefundeerdheid Decanen en Capitulairen vertrouwen nog zoo onlangs, in hunne, aan U Ed: Mog: op den 11 Febr: dezes Jaars overgegevene Remonstrantie, duidelijk bewezen te hebben, en waaromtrent zij ook bij deze gelegenheid U Ed: Mog: gunstige attentie ten fine van favorable en spoedige resolutie zijn imploreerende.

Schoon nu, Ed: Mog: Heeren! de uitspraken, waarop de eerstgenoemde veranderingen waren gefundeerd, Provisioneel waren; schoon de Ecclesien, die, zonder misdaad, zonder volledige en regtstreeksche toestemming, hunner Regten en Privilegien niet behoorden weerloos gemaakt te zijn, daar toe nooit hadden geconsenteert; schoon de redenen, die voor een tijd een glimp konden geven aan de Provisioneel gemaakte schikkingen, langs hoe meer en voords geheel en al waren gecesseert;

Nooit zijn Decanen en Capitulairen, wat Contestatien, wat veranderingen, er ook zijn
voor-

voorgevallen , in hunne oude en wel herbragte Regten en Voorregten hersteld ; en schoon zij daarin geen beter lot troffen dan de goede Burgerij dezer Stad Utrecht , dien het mede niet gebeuren mogt tot hare oude Voorregten , al zoo vroeg door Keizer Carel den Vijfden , maar even na dat hij tot 's Lands Heer was aangenomen , zoo aanmerkelijk verkort , te geraken , zoo konden de vijf Ecclesien dit ten hunnen opzigten aan niets anders voornamenlijk toeschrijven , dan aan eene kwalijk begreepene en te ver getrokkenene IJverzucht omtrent den Godsdienst , listig aangestookt door hebenstaatzugtige personen , die , tuk op roof en gezag , hiervan gebruik maakten om de langduurige inwendige twisten en verwarringen aan te stoken , of optehalen ; in de beroertens daaruit ontstaan , de goede order ook in andere gevallen wel eens last geleden hebbende ; voords in langduurige en felle Oorlogen , tot dat men de oude Voorregten bijna niet dan bij overlevering wist , en men de Succesfivelijk gemaakte schikkingen , schoon niet zonder indragt op Privilegien en Handvesten gemaakt , reeds op eenen al te vasten voet vermeinde gevestigd te zijn , dan dat de gewoone loop der zaaken , zonder tusschenkomst van eenige buitengewoone voorvallen , eenige aanleiding kon-

de geven tot het zoeken van herstel in de-
 zelve. *Ed: Mog: Heeren!* daar Decanen en
 Capitularen thans uit de gemanifesteerde In-
 tentie van U Ed: Mog: eene omstandigheid ge-
 boren zien, waarin hunne Prædecessoren in
 geene tijden hebben geverseerd, en zij zig dus
 bevoegd achten om nevens andere Ingezete-
 nen op hunne aloude Voorregten terug te zien,
 en zig even zeer als eenig Lid der Maatschap-
 pij gerechtigd houden, om te participeeren in
 de herinnering van dien, hebben zij gemeend
 hier toe te moeten komen, met die fiducia, die
 hunne aloude Regten, de aart en omstandig-
 heden der zaken, en het betragten van hun-
 nen duur bezworen pligt, hun afvorderen.

En hoe zeer, *Ed: Mog: Heeren!* moet het
 vertrouwen op de zoo blijkbare en alzins æqui-
 table intentie van U Ed: Mog: bij hun niet
 aangroeien? als zij remarqueeren; welk eene
 gunstige dispositie, om aan alle hunne, billijk
 bevonden wordende, verlangens te voldoen,
 zij verwagten mogen van eene Vergadering als
 die van U Ed: Mog:. Daar het eerste Lid van
 dien wordt uitgemaakt door hunne Repræsen-
 tanten zelven, kundig van hunne Regten, en
 door een zelven Band en Eed als zij zelven tot
 handhaving en recuperatie van dien, voor zoo
 veel

veel regt en billijkheid vereischen, verbonden.

Daar zij in het tweede Lid van dien de nakomelingen of opvolgers zien van die Edelen; die, te wel ponderceerende wat zwaarigheeden het Gemeenebest te wagten zijn, als men zig van het radicale eener Constitutie verwijdert, in de turbulentste tijden de regten der Capitulen, ten minsten eenigermaten, hebben zoeken staande te houden, en zelfs op het herstel der besnoeide Voorregten aangedrongen; waarbij zij ook mogen opmerken, dat de Ed: Gr: Achtb: Vroedschap dezer Stad Utrecht zoo duidelijk eene gunstige dispositie tot herstel van alle billijke bezwaren aan den dag legt, dat het meer dan te vermoeden is, dat Hun Ed: Gr: Achtb: ook op hunne bezwaren wel zullen willen reflecteeren, en niet alieen bevonden zullen worden van zodanige onder Hun Ed: Gr: Achtb: Prædecesseuren, die in voorgaande tijden zelfs hebben geoordeelt: dat *die vijf Capitulen waren het Esfentieelste Ornament dezer Provintie, ende dat aan de Conservatie van dezelve ten hoogsten was gelegen; ende dat men dezelve niet als met de ruïne van de Stad en Consumptie van dien in hare digniteiten en oude geregtigheid verkorten kon.* (30)

Ver-

(30) Deductie aan de Ed: Gr: Achtb: Vroeds: Miff: ex Archivis Cap:

Verre echter dat Decanen en Capitulairen, met de voordragt hunner oude regten, juist de volledige uitoeffening van dien in het Staatsbestuur zouden op het oog hebben; neen, Ed: Mog: Heeren! zij zijn te wel overreed dat alle groote veranderingen in de administratie van 's Lands zaken veel-al tot agterdeel derzelven kunnen verstrekken, en daar bij Hun *salus publica suprema lex est*, oordeelen zij dat de verpligting, die uit dezelve voortvloeit Hen moet doen naspeuren, in hoeverre het verloop der tijden den stand van zaken heeft doen veranderen, en de uitoeffening van oude Voorregten kan toelaten; maar ook in die beschouwing, en onder die restrictie, vermeenen Decanen en Capitulairen, (onder eerbiedige verbetering) dat een aandeel in de Benoeming, of een Voordragt van een zeker getal hunner gequalificeerde Leden, waaruit die personen, die hunnen Staat ter Staatsvergadering repræsenteeren, konden gekoren worden; als ook een billijke schikking omtrent andere hunner Bezwaren, van dien aart zijn, dat zij aan 's Lands welzijn verre zouden zijn van nadeel toe te brengen.

Integendeel vertrouwen Decanen en Capitulairen, dat wanneer de aantestellen of te romineeren personen moesten zijn ten volen

! Ca.

Capitulair, en de vergaderingen; daar door zij zouden worden aangesteld of genomineerd, frequenteerende, en dus in dezelve welbekend, daaruit van zelve zoude moeten profueeren, dat met te meerder grond van wetenschap, de kundigsten en geschiktsten zouden kunnen aangesteld, of genomineerd worden; die dus geduurig geoefend in 's Lands zaken, zonder ergens door verhindert te worden, en aan het algemeen nut, en aan de regten der Ecclesien tevens best zouden kunnen geacht worden te zullen voldoen.

Dan, Ed: Mog: Heeren! Decanen en Capitularen vermeenende genoegzaam aangetoond te hebben, hoe zeer, op welke abusive gronden, en bij welke best te vergeeten gelegenheden, zij in hunne Regten zijn verkort, en van de uitoeffeningen hunner aloude Privilegien zijn ontzet, willen zig niet laten voorstaan, dat Zij U Ed: Mog: zouden kunnen voorlichten in het beraamen van alzoodanige redresfen als hierin, met het verloop van tijden, stand der zaaken, en der Ecclesien regten best strooken zouden; dan dit alles liefst aan de hooge wijsheid van U Ed: Mog: overlatende, zonder zig echter, des gerequireerd, ergens in te willen onttrekken, maar zig integendeel volvaerdig aanbiedende, zoo houden

Zij zig overtuigd, dat U Ed: Mog: æquiteit niet zal kunnen toelaten, dat een gedeelte der Ingezetenen dezer Provintie zoude verftoken blijven, van het genot van oude Privilegien, terwijl andere gedeeltens in den haren zouden worden herfteld; en oordeelen Zij tevens, dat U Ed: Mog: 's Lands vaderlijke zorgen, in deze duistere tijden, te groote blijken van U Ed: Mog: waakzaamheid gegeven hebben, dan dat niet elk burger en opgezeten veilig zoude mogen ftaat maaken op de billijkheid van zodanige fchikkingen, die aan U Ed: Mog:, na foigneus heraad, als voor 's Lands welzijn meest bevorderlijk zullen voorkomen.

Waarmede, U Ed: Mog: Regeeringe en Perfoonen bevelende in de Protectie van God Almagtig, wij met verfhuldigden eerbied verblijven,

EDELE MOGENDE HEEREN!

Gefchreven
binnen Utrecht
den 1 Junij
1784.

U Ed: Mog: Onderdanige
Dienaren, Decanen en Capitularen van devijf Capitulen.

(Was geparapheerd).

H: SWELLENGREBEL vt.

Ter Ordonnantie van Dezelven

(Was getekend,)

J: L: K I E N.

T W E E D E
M I S S I V E.

M I S S I V E II.

EDELE MOGENDE HEEREN!

HADDEN Decanen en Capitularen der vijf Capitulen binnen deze Stad Utrecht, bij hunne op den 2den Junij deezes Jaars overgeleverde Misfve, de eer, om aan U Ed: Mog: hunne bezwaaren nopens de zoo langduurige verkorting van, en besnoeiing in de uitoefening hunner aloude en wel hergebragte Regten en Voorregten, voortedragen; Mogten Zij vervolgens vernemen, dat ook deezzen door U Ed: Mog: ter overweging aan de Heeren, door Hoogstdezelfen ter beraaming der middelen om in de bezwaaren aller In-en Opgezetenen dezer Provincie te voorzien, gecommitteerd, waren overgegeven, en dat daar over bij die Heeren ook serieuselijk is gedelibereerd: Zij vinden zig thans, daar Zij in verscheide pointen met meergemelde Heeren niet kunnen instemmen, door hunnen indispenfabelen pligt wederom genoodzaakt om U Ed: Mog: attentie andermaal te verzoeken, op eene nadere ad-

struc-

structie van der Capitulen Regten, en demonstratie van het manifest ongelijk, Hun in verschillende tijden en bij onderscheide gelegenheden aangedaan.

Te meer toch, Ed: Mog: Heeren! wordt deeze pligt voor Decanen en Capitularen noodzakelijk, daar Zij, die gehouden zijn hunne Regten en Privilegien voortestaan, en die nooit eenigen Eed of beloften, den teneur dier Regten eenigzins contrarierende, hebben gedaan (met het welk te meenen of te gissen, men zig wel grovelijk bedriegen zoude) uit verscheide door den druk gemeen gemaakte stukken en brochures zijn ontwaar geworden, dat bij sommige persoonnen zeer erroneuse begrippen den Stand, Staat, Regten en Privilegien der Capitulen en hunne betrekking op de Regeering dezer Provintie concernerende, plaats vinden, en aan anderen, niet zonder ophef van woorden, maar wel zonder allegatie van genoegzaam dugtige bewijzen, worden ingeboezemd.

Decanen en Capitularen zien zig derhalven genecessiteert, om bij UEd: Mog:, en dus ook bij ieder Lid van Hoogstdezelve, op het voorzien in hunne bezwaren nader, en door duidelijker in 't licht stelling hunner Regten na-
druk.

druklijker, schoon tevens eerbiedig, aan te houden, en zullen te gelijk tragten, om, als in 't voorbij gaan, uit den weg te ruimen alle zulke erroneuse gevoelens, en verkeerde sugillationen, welke eenigermate in den loop van U Ed: Mog: befoignes over zodanige gewigtige onderwerpen, als de stand der zaken en aart der tijden aan de hand geven, van nadeligen invloed zouden kunnen zijn op het wezenlijk belang van het Algemeen, en van Decanen en Capitulairen, en de goede Burgerij ~~dezer Stad in het bijzonder.~~ bij wiens welzijn en bloei Decanen en Capitulairen zig zeer achten geïnteresseerd, als verre de meesten in hun privé Meedeburgers en Ingezeeten den derzelve zijnde, en zoo door het bezit van goederen in dezelve, als door het dragen in deszelfs lasten, en bevordering van de neering en het vertier der Ingezeetenen, geen inconsiderabel noch infructueus gedeelte daar van uitmakende.

Ter zaake dan toetredende, willen Decanen en Capitulairen niet herhalen, het geen zij reeds bevorens aan U Ed: Mog: hebben gemonstreert, maar al het zelve, voor zoo verre het nader gededuceerd en aangedrongen, in de verhandeling der zaken niet als van zelve mog-

mogte voorkomen, houdende, als waare het hierin geïnfereert; Zoo nemen Zij de vrijheid aan U Ed: Mog: te vertonen:

Dat dit Gewest, door de Frankifche Vorften op de Heidensche Friefen veroverd zijnde, alhier onder het Opperbewind dier Vorften eene Kerkis gefundeerd, waar aan door voorfz: Opperheeren veele heerlijke en andere landen, plaatfen en goederen, gefchonken zijn. (1)

Welke giften, door opvolgende Koningen, Keizeren en andere Prinzen en Heeren, bij verfcillende tijden en gelegenheden, uit meenigerlei inzigten en tot onderfcheide eindens uitgebreid en bevestigd zijnde, ook vervolgens uit de patrimonieele of aangekogte goederen der Bifchoppen en Canoniken zijn vermeerderd (2), en daar uit ontftaan een Corpus, wel onderfcheiden van, dan echter in verband fttaande met, andere landen en goederen in deeze Gewesten, 't zij allodiaal, 't zij feudaal, door fomrige Edelen en Heeren bezeeten, en ook met die *Corpora communia*, die als Steden wel

(1) Heda, in initio. Beka, C: 5. & pafim. Vaderl: Historie, D: I. p: 337, 372, en 377. Matthæus, Analeft: Tom: 3. p: 13. feqq.

(2) Heda, in Bonifacio & pafim. Matthæus, Analeft: T: 3. p: 67.

alhier gelegen waren , ende onder het zelve opperste gebied eenigermate behoorden, dan die echter zeer aanmerkelijke Vrijheden, Voorregten en Immuniteiten behielden, en des meer en meer verkreegen. (3)

Dewijl nu aan zeer veele der voorfz: goederen waereldlijk gebied was gehegt, volgens het Leenftelzel in die tijden door geheel Europa ingevoerd, (4) en waardoor wel eenig onderscheid gemaakt werdt tusfchen Vrije en Dienstpligtigen, (5) dan echter altoos begreepen, *dat elk wien de eigendom over zeekere landen, gehugten, dorpen of sloten wierdt opgedragen, altoos verftaan wierdt te gelijk het gebied of de regeering over de luiden, die op die goederen woon- den, verkreegen te hebben.* (6)

En gelijk ook het geheele Gewest aan dezelve Kerke in Fædum gefchonken was, (7) zoo

is

(3) Matthæus, de Nobilitate, L: 2. p: 259.

(4) Robertfon, Inleiding tot de Hiftorie van Karel de 5de p: 30.

(5) Idem pag: 56.

(6) Tegenwoordige ftaat van Utrecht, D: I. p: 15. Donationes apud Hedam pafsim, præfertim p: 252. en origineele Giftbrieven Mff: ex Archivis Capitulorum.

(7) Matthæus, de nobil: L: 2. C: 1. & de jure gladii in Dedic: p: 2. Idem, Analect. Tom: I. p: 188. feqq.

is daar uit het waereldlijk gebied der Kerke over 't algemeen ontstaan , offchoon nu het zelve bij de Bifchoppen wierdt uitgeoeffend , waren die Bifchoppen nogtans geen Heeren in hun perfoneel , dewijl de goederen niet aan Hun , maar aan de Kerke gefchonken waren , en dus der Kerke , dat is volgens den regel , *quod Ecclesiae id et Cleri* , (7*) den Geestelijken van die Kerke toekwamen (8) , en zij flegts als Hoofden der Kerke het bewind hadden nevens de Capitulen , die befchouwd wierden *quasi parva capita post caput , qui Episcopus est , cujus , qui in capitulo sunt , membra censentur , & cum quibus disponere debet negotia Ecclesiae suae*. (9)

Zoo hadden dan de Capitulen als Raaden en Bijzitters des Bifchops , daar zonder hunne toestemming de voornaamste deelen der Opper-
magt

Hortensius Rer: Ultraj: L: I. p: 3. Batavia Sacra , D: I: p: 89.

(7*) d. i. 't Geen der Kerke is , is ook der Geestelijkheid.

(8) Matth: de Nobil: — p: 295.

(9) d. i. Als mindere Hoofden na het Hoofd , 't welk de Bifchop is , wiens ledemaaten , degenen die in het Capitul zijn , geacht worden , en met wien hij de zaaken zijner Kerke bestieren moet. Tholosanus apud Schoockium , de Bonis vulgo Ecclesiast: Sect: 2. C: 7.

magt niet mogten uitgeoefend worden, reeds veel aandeels in de Regeëring deezer Gewesten, veel gezags bij, en vervolgens zelfs over de Bifchoppen, (10) welk gezag nog merkelyk toenam, doordien de goederen der Kerke bij de ftigting van meerder Capitulen, door de Bifchoppen onder dezelve als verdeeld, en door Vorften en Heeren ook aan de bijzondere Capitulen veele en heerlijke landen en goederen gefchonken zijnde (11), aan sommigen van welken ook waereldlyk gezag annex was, die goederen daar door in de meer bijzondere magt der Capitulen geraakten, zoo dat zij zelfs fomtijds daar van sommigen aan de Bifchoppen fchonken, en andere weder te rug ontvingen, (12) en eindelyk daar over zoo volledig disponeerden, dat zij dezelve bezwaar-

(10) Matth: Præfat: ad Auctor: incertum de rebus Ultrajectinis, Idem, de Nobil: p: 260. ad 279. Idem de jure gladii, C: 31. p: 500. & feqq. Tegenwoordige ftaat van Utrecht, D: I. pag: 160. Hoynk van Papendrecht, Anal: Belg. Tom: 3. p. 123. Batavia Sacra, D: 2. p: 34. Origineele Acten Mfl: ex Arch: Cap:

(11) Origin: Giftbrieven, Mfl: ex Archivis Cap:

(12) Heda in Conrado, p: 140. Origin: brieven Mfl: ex Archiv: Cap:

zwaarden en verkogten naar hun believen, en zonder te verzoeken consent van iemand. (13)

In driërlei opzigten konden derhalven de Capitulen beschouwd worden, 1° enkel als Ecclesiastici, 2do als Ecclesiastici eener Kerke, aan welke waereldlijk gebied geschonken was, en 3^{tio} als Ecclesiastici, die, door de begiftigingen aan bijzondere Kerken, zoo uit de algemeene Kerkgoederen door de Bischoppen, als door andere Vorsten en Heeren, meer bijzondere bezitters waren van veele en heerlijke goederen, waar van zeer veele ook waereldlijk gezag annex hadden. (14)

En hier uit moest noodzakelijk volgen, dat zoo dra de Bischoppen, die als Hoofden der Kerken, Leenmannen des Rijks waren (15), maar, gelijk de meeste groote Leenhouders, zig

(13) Art: 45. der Costumen en Usantien, Vergadert door Schout, Burgemeesteren en Regeerders der Stad Utrecht, en geleverd aan den Hove volgens Misfivē van den Hertog van Alva op den 3 Febr: 1570.

(14) Matthæus, de jure gladii in dedic: p: 3. Idem, de Nobilitate L: 2. C: 10. Hoynk van Papendrecht, Analect: Belg: Tom: 3. p: 125.

(15) Matth: de Nobil: L: 2. C: 2. Idem, Analect: Tom: 1. p: 188. & seqq.

zig allengskens meer en meer aan dat opperste gezag onttrokken (16), en daar van, na dat de verkiezing der Bisschoppen aan de Capitulen was opgedragen (17), zig genoegzaam ontslagen hielden, nodig oordeelden, om ter uitvoering hunner voornemens of verkrijging van onderstand, de zoo vrije als feudale Bezitters en Heeren van goederen, als ook de Communia Corpora of Steden ietwes, boven het geen zij Hun verpligt waren, te vergen, of hunne handelingen door derzelver getuigenis of garantie meerder kragt bij te zetten, dat toen ook de Capitulen niet alleen als Bisschops Raden en *quasi parva capita Ecclesiae*, maar ook als bezitters van zoo veele en heerlijke goederen, die met Bisschops zoo genaamde Tafelgoederen, en die der Edelen en Steeden, het geheele gewest uitmaakten, beide en als oudste en als eerste Lid der Staten (18) gekend wierden.

Hier

(16) Robertson, Inleiding p: 33. en volg.

(17) Tegenw: staat van Utrecht, D: I. p: 160. Hoynk van Papendrecht Anal: Belg: T: 3. p: 24. Heda in Heriberto. Burman, Utr: Jaarboek: D: I. p: 282. Origin: Aften Mss: ex Arch: Cap:

(18) Robertson, Inleiding pag: 65.

Hier van dan ook, dat zij reeds in den jaare 1085 (19) en vervolgens meermalen (20) in de opene brieven der Bisschoppen enz. voorkomen, tot dat Bisschop Arnt van Hoorn in zijn Landbrief in den jaare 1375 verleend, verklaarde, dat de Hem toen door Ecclesien, Ridderen, Knegten ende Steden gegeven bede om rechter gonsse wille mer van genen rechte gegeven ware, zig voords verbindende en ook zweerende voor zig en zijne opvolgers, op ontzeg van gehoorzaamheid, verscheide daar in vermelde poincten te zullen onderhouden en doen onderhouden, en onder anderen, van geenrehande oorlogen aantenemen, zij en haddent eerst vervolget bij haare Ecclesien, Ridderen, Knapen en Steeden van Uijtrecht (21), welke poincten ook bij voorsz. Staten bevestigd en te houden en doen houden beloofd zijn, en den Brief met des Bisschops, der vijf Capitulen, veeler Edelen, der Stad Utrecht en der Steden des Gestichts Utrechts Zegelen, bezegeld is.

Wel-

(19) Heda in Burchardō, p: 144.

(20) Tegenw: staat van Utr: I. D: pag: 161. Origin: Aften Mss: ex Arch: Cap.

(21) Utr: Placaatboek, D: I. p: 29.

Welke Landbrief vervolgens door alle Bifchoppen bezworen is, en in meenigvuldige hunner Brieven de Eccleſien, Ridderen, Stad en Steden van Utrecht aldus voorkomen, wordende door zommige Bifchoppen de algemeene Voorregten der Staten of der bijzondere Leden van dien, dan eens vermeerderd, dan eens gepoogd om dezelve te beſnoeijen (22), tot dat onder Bifchop Hendrik van Beijeren de Temporaliteit, of waereldlijk-generaal-oppergezag des Bifchops, aan Keijzer Carel den vijfden met bewilliging wel der Staten, dan door nood afgeperst (23), in den jaare 1528 is opgedragen. (24)

Want toen onder zijne regeering de inwendige twisten tuſſchen de Staten des Lands en voorſz: Bifchop, met eigenbatig uitzigt gevoed, door magtige en ſtrijdbbare Nabuuren, het weleer zoo luifterrijke Sticht tot eene laagte gebragt hadden, waar uit noch Bifchop
noch

(22) Burman, Utrechtſe Jaarboek: I. D: p: 331. II. D: p: 183. III. D: p: 167. 363 & 407.

(23) Oosterdijk en Wantenaar, Deductie, of groot Stadsrecht van Utrecht &c. p: 39. & ſeqq. en de daar aangehaalde Schrijvers.

(24) Utr: Placaatb: I. D: p: 1. & ſeqq. Tegenw: ſtaat van Utr: I. D: pag: 119. Matth: de Jure gladii in Dedic.

noch Staten kans zagen het weder op te beuren, waren de Capitulen en andere Staten genoodzaakt in de voorzeide Overdragt te bewilligen.

Wel is waar, dat hier door eigenlijk alleen werdt overgedragen, het geen des Bischofs als Hoofd der Kerke, en daar door, in dit Bisdome, Hoofd des Lands was. (25)

Wel is waar, dat de Capitulen voor zig be-
dongen, *het behoud van alle privilegien en rechten Henluiden voortijts verleend bij Roomsche Keijzers en Koningen, en Keijzer Sigismundum bij zijne brieven van den 17 November in den jaare 1416, en dat Keijzer Carel beloofde, dezelve als anderen, te approberen, ratificeeren en confirmeeren zoo verre zij van dezelve privilegien deugdelijk gebruikt ende ge-useert hadden.* (26)

Ook blijkt het, dat van wegen zijne Keijzerlijke Majesteit als *Hertog van Brabant, Grave van Holland en Heer van Utrecht*, plegtig gezworen wierdt, *dat hij in die qualiteit den vijf*
Gods-

(25) Oosterdijk en Wantenaar, Deductie of groot Stads recht, p: 44.

(26) Dezelve, p: 43. Utr: Placaatb: I. D: pag: 8. Hoynk van Papendrecht, Analect. Belg. Tom: 3. p: 1. p: 98.

Gods-huizen binnen Utrecht, den Prelaten ende Capitulare personen derzelven van allen overlast ende geweld beschermen ende preserveeren zoude, ende heure privilegien, regten ende costumen, van dewelke zij deugdelijk gebruikt ende ge-useert hebben, onderhouden zoude; zoo als ook daar van door voorsz: Keijzer openlijke acte is uitgegeven. (27)

Maar gelijk Zij het eerste Lid van Staat uitmaakten, zoo deelden Zij ook in de eerste plaats in het gemis van zoo veel te voren verkreegen luister, alouden roem, ja, verlies van vrijheid. (28)

Echter wierdt, Ed: Mog: Heeren! den Capitulen in die tijden, met hoe veel grond men ook anders van dezelve de begonne infractie veeler voorregten voor allen en elk Lid dezer Provintie mag en kan bereekenen, nooit betwist, dat Zij het eerste Lid van Staat uitmaakten, en als zodanig over 's Lands zaken te besnoigen, en te stemmen hadden: In tegendeel, Zij werden gedurig ter Staatsvergadering beschreeven, elk Capitul bij bijzondere brieven,

(27) Utrechts Placaatb: D: I. p: 21. Origin: Acte Mss: ex Archiv: Capit:

(28) Houtensius, Rer: Ultraj: p: 172.

ven, en van Hun vereischt, *elks uit den Herren te zenden, twee ofte meer Capitulairen*, ook wel eens, *Hunner Oudsten en voornaamste Capitulairen*, ten fine op de pointen in de brieven van beschrijving vervat, *te helpen raden en handelen ter Staatsvergadering*, alwaar dan ook alle de Staatsleden moesten praesent zijn, bij faute van welken geene resolutien konden genomen, maar op nieuw beschrijving moest gedaan worden, blijkende alles uit de origineele beschrijvings brieven daar van voor handen (29), gelijk ook niet wierdt toegestaan, dat in de voorz: Staatsvergaderingen iets wierde vastgesteld, ten zij de afgezonden van alle de Capitulen praesent waren. (30)

Uit welk dan ten evidensten blijkt, dat, gelijk het eene grondwet der Capitulen is, dat non Capitulairen geen zitting noch stem hebben in der Capitulen vergaderingen, zij ook ter Staatsvergadering niet geroepen wierden, en het geen eene manifeste preuve uitlevert, hoe onschendbaar deeze instelling, generaliter gesproken, is in acht genomen, zoo dat dezel-

(29) Origineele beschrijvings brieven, Mss: ex Archivis Capit:

(30) Schoockius de Bonis vulgo Ecclesi: Sect: 3. C: 4.

zelve van zodanig een aart, en zoo integreerend is in de Constitutie der Capitulen, dat zij wel bij wegen van gezag of magt kunnen verhinderd worden daar aan te voldoen, maar daar van behoudens hun pligt niet kunnen defilieren (31), en welkers herstel en maintainen, zonder uit eenigen hoofde of confideratie, hoe ook te noemen, inbreuk te lijden, Decanen en Capitularen ook daarom op 't allerserieuſte aan U Ed: Mog: gunſtige attentie aanbeveelen.

De vijf Capitulen bleeven dan, ook na de overdragt der Temporaliteit, het eerſte Lid van Staat uitmaken, en gelijk het evident is, dat zij als mere Eccleſiaſtici daar toe geen meerder regt als andere Kerkelijken, zoo hier als elders konden prætenderen, en dat hun no qualiteit als Eccleſiaſtici eener Kerke, waar aan waereldlijk gebied geſchonken was, en *quasi parva capita talis Eccleſiæ* (32), en dus als Biſchoplijke Raden en Bijzitters, door de overdragt der Temporaliteit aan een enkel waereldlijk Hoofd, was geceſſeerd; zoo kan hier verder geene andere qualificatie in aanmerking
k:o-

(31) Zie Miſſive I. pag: 16. in not.

(32) d. i. als mindere Hoofden van zodanig eene Kerke.

komen , dan die zij bezaten *uit hoofde hunner goederen* , gelijk zij dan ook na dien tijd , en dus lang voor de Reformatie , in publieke zaken als waereldlijken zijn te werk gegaan , en van een der dierbaarste voorregten der Geestelijkheid , de vrijheid van schattingen en belastingen , hebben gedefisteerd , en hunne goederen zoo wel als en nevens anderen daar in doen dragen. (33)

Ook behoeft men niet te denken , dat mogelijk de Keizer een steun zoekende bij de Geestelijkheid , om te ligter zijne meenigvuldige beden ingewilligd te krijgen , Hen maar op den vorigen voet zonder regt , heeft laten continueren , dewijl Zij , wel verre van in de be snoeiing van 's Lands Privilegien in te stemmen , altoos zig gekant hebben tegen allen inbreuk op dezelve , bij 's Keizers Stedehouders iteratiefelijk ondernomen , en onder het bestuur der Koninginne Maria van Hongarijen wel durfden staande houden , *dat het den Keizer niet vrij stondt , ten zij na verhoor der Staten , en na haare toestemming verkreegen te heb-*

(33) Matth: de Fundat: p: 125, 515, & 525. Idem, Analect: T: I. pag: 110. Schoockius de Bon: vulgo Eccles: S: 3. C: 4 & 5.

hebben , de publijke lasten te verzwaaen. (34)

Wanneer nu door den afstand des Keizers het gebied over deeze Landen aan zijnen zoon Philips den Ilden was overgegeven, en conscientie-dwang, wreedheid, en gierigheid scheenen samen gespannen te hebben om deeze bloeiende gewesten in eene akelige woestijne te vervormen, verdubbelde der Capitulen ijver en standvastigheid, naar maate de gevaaren verdubbelden.

Trouwhartig hielpen Zij de overige Leiden zig verzetten tegen de eischen van den roosten en soften penning, hoe daarop ook bij iterative bezendingen wierdt aangedrongen. (35)

Zij waren de eersten, die den knevelenden en bloedgierigen Alva den roden Penning plat uit durfden te weigeren, en anderen daar door een hart onder den riem steeken. (36)

Na mannelijke verdediging, wederregtelijk nevens deeze Stad, bij Vonnisse van Alva van den 14 Julij 1570, van hunne regten en pri-

(34) Idem de Bon: vulgo Eccl: S: 3. C: 4. & 5. Math: Anal: T: I. p: 110.

(35) Bor, Nederl: Oorl: B: 9. fol: 160.

(36) Idem, Boek 5. fol: 207, 208, 251.

privilegien vervallen verklaard zijnde, appelleerden Zij (37) nevens de andere Staten; ende als *Francisco Baldez* doen ter tijt met eenige *Spaansche Vaendelen* hier *Guarnizoen* houdende bij laste des van *Alva*, den *Magistraat* van *Utrecht* haare *Brieven* ende *Privilegien* afdwingen wilde, tot dien einde al zijn *Spaansch Krijgsvolk* in de wapenen brengende, ende de *Ridderfchap*, mitsgaders de *Magistraat* haare appellatie aan den *Conink* zelfs gedaan, door vreeze niet en dorsten vervolgen, hebben die *Geestelijken* die meeste manlijkheid betoonde, dezelve appellatie met groote kosten ende zulken ernst in *Spanje* gedreeven, dat des *Hertoge van Alva* sententie te niet gedaan werdt. (38)

En behoort ook door stilzwijgen niet verduisterd te worden, het geen met groote stoutmoedigheid eertijds door *Willem Vuesetius* *Decan* van *St. Pieter* onderstaan is, die ter verbaazing der overigen, *Alva* zelven in persoon, bij 't wederkeeren uit den *Godsdienst*, te *Brusfel* dorst te dagvaarden, om zig voor 's *Konings Raad* te *Madrid* te verantwoorden, van dat hij de privilegien te schenden,

(37) Idem, Boek 5. fol: 236.

(38) Van Rejd, Boek 5. p: 87.

den, en het gansche Stigt ten ondergang te brengen zegt. (39)

Ook stonden deeze Procedures den Capitulen, die er twee derden in gedragen hebben, op geenen minderen prijs dan ruim *tien duizend guldens* (40): eene somme! in die tijden, en in zodanige omstandigheden, waar in de schaarsheid ten top gesteege was (41), en waar in door de Staten eendragtiglijk verklaard wierdt: dat zij *geene middelen noch raad om geld en wisten binnen Utrecht te bekomen* (42), gantsch niet klein te achten.

Kwam het er intusfchen op aan, om deeze Stad een en andermaal te hoeden voor brandstigtende en op roof loerende Spanjaarden, zij schooten in plaats des Koor-roks het harnas aan. (43)

Vor.

(39) Bor, Nederl: Oorl: Boek 5. fol: 237. Matth: de Nobil: L: 2. C: 41. p: 649. Schoockius, de Bonis vulgo Ecclesi: Sect: 3. C: 5.

(40) Bondam, verzameling van onuitgegeve stukken, D: 2. p: 347. in notis. Remonstrantie der Capitulen Miss: ex Arch: Capit:

(41) Bor, Nederl: Oorl: Boek 6. fol: 259. Boek 7. fol: 19.

(42) Bondam, verzam. van onuitgegeve. stukken, D: 2. p: 243.

(43) Notulen des Raads dato 8 Aug: 1561. Bor, Nederl: Oorl: Boek 7. fol: 79.

Vorderde de nood bezending naar Noord-holland om kruit en loot, het was een Canonic die er zig toe gebruiken liet; waren er brieven van voorschrijving andermaal daar toe nodig, het was een Decan van St. Jan die dezelve verschaftte. (44)

Zondt men naar Gelderland te meermalen om bijstand, dezelve Decan St. Jans wierdt meede, en niet te vergeefs afgevaardigd. (45)

Wierdt er iets ten besten des Lands voor- genomen, moest er op de eerste flikkering van hoop op vrijheid, de Pacificatie van Gent, gebefoigneerd worden, de Thesaurier van den Dom was aan het hoofd dier bezending (46), en de Capitulen hielpen mede deeze Pacificatie, ter verzeekering van hunne en elks regten en privilegien, sluiten en aannemen. (47)

Was er, als de nood ten felsten neep, geen toevlugt om geld te krijgen, dan tot den bespaarden schat des Aarts-Bisshops, een Vice-De-

(44) Bor, Boek 10. fol: 218.

(45) Bondam, verzam: van onuitgegev: stukken, D: I. p: 149, 162, 169 en 177.

(46) Bor, Boek 9. fol: 175. Bondam, verzamel: D: I. p: 33.

(47) Utr: Placaatb: D: I. p: 42.

Decan van den Dom, aan 't hoofd van de bezending der Staten, deedt Hem, nolens volens, tot de leening eener considerabele somme, en vervolgens tot die van zijn zilverwerk besluiten, en het afhalen. (48)

Wierdt er op raad des Grave van Bosfu eene Unie onder de Leden deezer Provintie ontworpen, en bij het Hof van Utrecht goedgekeurd (49), waar bij *Ecclesien, Ritterschap, mitsgaders dije Regeerders der Stad Utrecht, oick Hopluiden, Capiteijnen ende gemeenburgeren, onder d'voorz. Hopluiden en Capiteijnen wezende, met andere gemeene Ingezeetenen* zig zonder præjudicie van Privilegien en Gerechtigheden alhier geobserveert ende tot meerder vastigheid ende confirmatie van dijen, hebben geloofd en geloven mits deezen, onder onsen Eed, ende Kerstelicke trouwe, als waarachtige Lantsluijden, Patrioten ende Lidmaten van een lichaam 't samen in goede correspondentie, asfociatie ende eendrachtigheid te willen leven en sterven.

Onder anderen, ten welyaren ende ruste van den Landen ende behoudenisfe van allen onsen en een ijgelick van ons zijn gerechtigheijden, vrijheij-

(48) Bor, Boek 10. fol: 215.

(49) Bondam, verzam: D: 2. p: 136.

heijden ende privilegiën: Belovende tot dien einde elcanderen bijteſtaan ende te aſſiſteren met raet, daet ende penningen, ja oick alle onſe goet ende bloet, indien des noot ware, dair voir op te ſetten ende ſtrecken. (49)*

De Prelaten en Capitulen hielpen dien zweeren en bezegelen, zelfs in de bijzondere Capitulen, onder proteſtatie niet te min, dat in geval anderen deezen Eed niet geſtand deden, en alles en alle bijzonderheden van dien, bij de Overigheid niet wierden geobſerveerd, Zij dan ook onſlagen en vrij zouden zijn van den Eed voorſz. (50)

Decanen en Capitulairen willen niet ontkennen, dat daar de Raad van Staate te Bruſſel, die nog geheel en al Spaanſchgezind was, den Prins Willem den Eerſten tragtte te dwarsbomen in het verkrijgen des Stadhoudersſchaps dezer Provintie, ook ſommigen in de Capitulen gevonden wierden, die hier in mede werkten; Liever naar een Roomschegezinden Stadhouder omziende en den ouden Godsdienst aankleevende, (en hoe veel vooroordeelen en verzoekingē hadden zij niet boven anderen

te

(49*) Bor, B: 10. fol: 219.

(50) Bondam, verzam: D: I. p: 209.

te overwinnen!) vreesden zij, dat er veranderingen ten nadeele van dezelve, en van hun bijzonder aanzien en inkomsten, uit geestelijke jurisdictie als anderzins spruitende, mogten gemaakt worden; en dit maakte ook zulke aarfelenden, die op de onderdrukking der Spaig-naarden anders even zeer als andere gebeeten waren; (51) dan daar de begunstigers der Spaansche regeering veelal de Stad verlieten (52), haalden het die genen, die in de Capitulen der Reformatie begunstigten, ondersteund door de Vrijheidlievende Roomschegezinden, ras over; men besloot t'er Staatsvergadering (53), en in bijzondere Capitulen (54) den Prins te verzoeken om binnen Utrecht te komen, voords om eene satisfactie aantene-men, daarna om twee Gecommitteerden met de Articulen aftezenden (55), en eindelijk namen op den 28 September 1577 de finale resolutie om vier afgezondenen, Mr. Floris Heer-

(51) Bor, B: 5. fol: 208. B: 9. fol: 160. verso. B: 10. fol: 229. Leven van Willem den Eersten D: 3. p. 48. & seqq.

(52) Bondam, verzam: D: 2: p: 195. in not:

(53) Utr: Placaatb: D: I. p: 47.

(54) Bondam, verzam: D: 2. p: 185, 186 & 199.

(55) Idem D: 3. p. 29, 137 en 145.

Heermale , Canonik en Treforier van Oud Munster aan 't hoofd hebbende, terstond te, doen reizen naar zijne Excellentie, om *absoluetelijk op dezelve satisfactie te accorderen, dezelve te sluiten, en behoorlijke brieven bij z: Excell: Staten van Holland en Zeeland daar op te doen expedieeren.* (56)

Ook is dezelve den 9 October daar aan volgende gesloten, met wederzijdsche ondertee-kening bekragtigd, door de Staaten op den 31 October 1577 aangenomen, en op hunne be- zending bij die van Holland en Zeeland mee- de bezegeld. (57)

Deeze Satisfactie strekte dan weder tot een nieuw bolwerk voor der Capitulen privilegien en regten, alzoo in het 9de Articul van dien uitdrukkelijk werdt gestipuleerd, *zal voorts zijn Excellencie de Stad, Steden en Landen van Utrecht, mitsgaders d'Ingezeetenen van dien, zoo Geestelijk als Waereldlijk respectivelijk maintine- ren, en hand houden in alle haare regten, privile- gien, exemptien, vrijheeden ende gewoonten, die zij van alle tijden gehad hebben, volgende den*
Eed

(56) Bondam, verzam: D: 3. p: 291.

(57) Idem, D: 3. pag: 50, 61 en 308. Utr: Placaatb: D: I. p: 51. Bor, Boek 11. fol: 300.

Eed henluiden bij zijn Majesteit gedaan. (58)

Wanneer nu in den volgenden jaare 1578. bij de Magistraat en Burgerij deezer Stad een nieuwen eed van bescherming dezer Stad, onderlinge verdediging, goede correspondentie, en een-dracht om bij den anderen te leeven en te sterven, was afgelegd (59), en de Raad eenige Heeren committeerde om dien insgelijks van de vijf Capitulen, die meede te vrede waren dien te doen (60), te ontfangen, is dezelve mede bij de Capitulen, mits daar mede de Unie der generale Staaten op den 9 Januarij 1577. omme te onderhouden allen en ijselijk zijne privilegien, landrechten, vrijheden, statuten, costumen, oude hercomen ende gebruijken (61) gemaakt, mitsgaders de hier voorgemelde Satisfactie niet werden gederogeed.

Waar op de Raad den 25 Februarij 1578 heeft verklaard, dat zij bij voorsz: eed niet gedenken te buiten te gaan den inhoude van voorsz: Satisfactie, maar dat zij bij dezelve begeeren te blijven, en die van zulker waerde houden, als of die

(58) Utr. Plac: D: I. p: 47 en 48.

(59) Bondam, Redenvoering over de Unie, pag: 95.

(60) Bondam, Verzamel: D: 5. pag: 220, 221 en 222.

(61) Bor, Boek 10. fol: 210. en 211.

die zelve in voorsz. eed mede ge-inscreert ende verhaelt ware. (62)

De geneigdheid ondertusfchen van eenige Provintien tot het Koninglijk bestuur, de jalouzij van verscheide Groten, de oneenigheden omtrent den Godsdienst, van beide zijden buiten maat gedreeven, de inzigten van Willem den Eersten omtrent Holland en Zeeland, deden faam genomen om eene nadere verbintenis van verscheide Provintien denken. (63)

Reeds in den jaare 1576 was hier aan onder de hand en met de uiterste geheimhouding gewerkt (64), en de Heeren bij de Staaten deezzer Provintie op den 4 December 1576 naar Gelderland afgezonden, en waar bij zig de meergemelde Decan St. Jans Hr. Adriaan van Zuijlen bevondt, hadden er reeds toen kennis van, en het vernemen daar na in mandatis. (65)

Ook

(62) Bondam, verzam: D: 5. p: 328.

(63) Idem, Redenvoering p: 94. Van Reid, Histor: Boek I. p: 45. Van Meeteren Nederl: Histor: B: 7, fol: 125, verso.

(64) Leven van Willem den Eersten, D: III. p: 22. Vaderl: Hist. B: 27. in initio. P: Paulus, verklaring der Unie, D: I. p: 7 en 8. en D: III. pag: 287.

(65) Bondam, verzam: D: I. p: 215. in not. en p: 271. en D: III. p: 261. in notis.

Ook gebruikte zijn Excellentie, er openlijker in 't vervolg aan werkende (66) te Utrecht tot bevordering daar van, behalven den Advocaat der Staaten Mr. Floris Thin, mede Hr: Floris Heermale Canonik van Oud Munster, welke beiden ook in 't bevorderen der Satisfactie door zijn Excellentie waren geëmploijeerd. (67)

Veel echter, Ed: Mog: Heeren! had het in, zoo veele Hoofden en Leden, zoo van geheele Gewesten als bijzondere Steden of Leden van dien, tot één te brengen.

De vrees, dat de oeffening van hunnen Godsdienst mogt beperkt, de vorige Pacificatie en Unie indragt gedaan, of deeze Provincie of Leden van dien in het Politieke benadeelt zouden worden, hieldt sommigen als beslui-
teloos. (68).

De Capitulen echter verklaarden, *dat wanneer de andere Provincien die verschreeven waren, en de overige Leden des Gewests gecompareert zouden zijn, zij geerne de heuren mede zouden deputeeren tot communicatie voorsz: (69)*

Ver-

(66) Idem, Redenvoering p: 76. in notis.

(67) Leven van Willem den Eersten, D: III. p: 251.
Utr. Plac: D: I. pag: 47. P: Paulus, loc: cit:

(68) Van Reid, Hiflor: B: 2. p: 30.

(69) Refol: der vijf Capitulen dato 3 Nov: 1578.

· Verscheide Leden der Capitulen, die den Prins toegedaan waren, en de burgerlijke en godsdienstige vrijheid begunstigten, woonden hier op de vergaderingen, tot het ontwerpen dier Unie belegd, op last hunner Capitulen bij (70), en teekenden het ontwerp (71), schoon niet in alles met hun volmagt overeenstemmende, tot dat eindelijk de zaak bij de meerderheid der Ridderfchap besloten, de Magistraat der Stad daar toe gereed zijnde, en de kleine Steden, uitgezonderd Amersfoort, zig bij deeze Stad gevoegd hebbende, op den 30 December 1578 bij de Staaten beslooten wierdt, *zig in het Verbond te begeeven.* (72)

Waar op de voorfz: Unie den 22 Januarij 1579. alhier gesloten, door verschillende Gemagtigdens, ook door die der vijf Capitulen alhier, van den 22 tot den 28 geteekend, den 29 Januarij openlijk afgekondigd, en bij de Staaten deezer Provintie bij herhaling nog nader is goed gekeurd. (73)

(70) Bondam, Redeny: p. 129. 18

(70) Bondam, Redeny: p. 129.

(71) P: Paulus, verklaring der Unie, D: I. p: 13, 18, en 19.

(72) P: Paulus verkl: der Unie, D: I. p: 19.

(73) Bondam, Redenvoering, p: 138. in not, Bor, Boek

Is nu, Ed: Mog: Heeren! op den grondslag van dit Verbond het Gemeene-best der vereenigde Nederlanden gevestigd (74), is dit 't voornaamste bolwerk onzer vrijheid (75), is een iegelijk van de Ingezeeten en van deezen vrijen Staat door de Unie een Heer in het zijne geworden, van den Edelman af tot den Landman toe, is hij van niemand afhankelijk dan van de wetten, leeft hij in geruste verzeekerdheid van zijn leven, vrijheid, eer en goederen, waar van hij niet kan beroofd worden als door zijn misdaad en door vonnis van zijn dagelijke ofte wettige Rechter. (76)

Luidde het eerste Articul, in het welke de vereeniging wierdt vastgesteld, onverminderd nogtans een iegelijk Provincie en die particuliere Staaten, Leeden of Ingezeeten en van dien haar speciale ende particuliere Privilegien, Vrijheden, Exemtien, Regten, Statuten, loffelijke en welhergebragte costumen, usantien, ende alle andere haarlieder geregtigheden (77), en is dit eerste

Ar-

13. fol: 81 en 85. Vaderl: Historie, Boek 27. p: 251.
P: Paulus, verklar: der Unie, D: I. p: 25. & seqq. en
pag: 39.

(74) Vaderl: Hist: D: 7. p: 263.

(75) P: Paulus verklar: der Unie, D: I. p: 49.

(76) Leven van Willem den Eersten, D: III. pag: 262.

(77) Utr: Placaatb: D: I. p: 59.

Articul het wezenlijkste deel en om zoo te spreken, de ziel der Unie. (78)

En hebben de vijf Capitulen, (gelijk de vermaarde Voetius, van geen partijschap altoos ten voordeele der Capitulen te beschuldigen, getuigd,) *in se implicitam supremam & primam auctoritatem ac potestatem politicam, utpote qui in mutatione Reipublicæ & vindicatione communis libertatis contra tyrannidem hispanicam, non tanquam subditi aut optimates, sed tanquam Domini supremi (pro sua parte) & tanquam pars magna imo potior ac prima regiminis ac concessus Illustrium Ordinum hujus Provinciæ, talis status sui cum redditibus perpetuationem & stipulati sunt pariter ut pars contrahens, & auctoritative approbaverunt simul pro parte sua, ut primum membrum ordinum, qui magnam imo maximam partem Prædiorum & Dominiorum in hac Provincia possident.* (79)

Heb-

(78) Leven van Willem den Eersten, D: III. pag: 260.

(79) Dat is: in zig beslooten het eerste en opperste waereldlijk gezag en magt, als die in de verandering des Gemeene-bests en de handhaving der gemeene vrijheid tegens de Spaansche Tyrannij, niet gelijk onderdanen of voornamē borgers, maar als Opperheeren (voor hun aandeel) en als een groot, ja! uitsleekendst en eerste gedeelte der regeering en vergadering der Doorl. Staten dee-

zer

Hebben de Capitulen uit dien hoofde en op zoodanige wijze als hier voor gezien is , dit Verbond onderteekend , zoo meenen Decanen en Capitulairen dat Zij en het regt tot , en het dadelijk bezit hadden van die Privilegien en Regten , die Hun zoo dikwerf , zoo heilig , ook na de beginzelen der troubelen en geduuren- de derzelver voortgang beloofd en toegezworen waren , en welken nu aan Hun bevestigd wierden BIJ DE ERECTIE DER REPUBLIK , waar bij zij mede vergaderden over zaken der regeering en politie van den Lande aangaande.

En zal , Ed. Mog. Heeren ! de afloop van volgende gebeurtenissen dit al meerder en meerder bevestigen.

Want toen in denzelven jaare different ontstondt tuschen de vijf Capitulen , Ridderchap en

zer Provincie , de voortdoring van dien hunnen staat met derzelver inkomsten , te gelijk en als contrahenten bedongen , en uit hun eigen hoofde (autocratice) te gelijk voor hun aandel goedgekeurd , als het eerste Lid van Staat , die een groot , ja grootst gedeelte der Landen en Heerlijkheden in deeze Provincie bezitten. Voetius , de Confraternitate Mariana , p: 45 & 46. apud Maresium Judic: & Respons: de Canonicis Ultraject: C: I. p: 9. Van den Hengel berigt over de Geestelijke goederen p: 58 en 100.

en Steden, als Staats-leden, nopens de tourbeurten der præbenden in de zogenaamde Pausfelijke maanden vacerende, zoo is bij voorfz: Staten, die toen al oordeelden *dat de Paus 's Lands vijand was, en dat de Koning deeze Landen genoegzaam abandonneerende, zijne Domeinen in Hun Ed: Mog: handen vervallen waren*, gecontraheerd en geftatueerd, dat wel het regt der vijf Capitulen tot die Tourbeurten zoude worden bewaard, om indiftinctelijk in wat maand het ook waare, te confereren de openvallende Præbenden, dan dat echter daar in dien voet zoude gevolgd worden, dat bij de eerste openvallende Præbende in de voorfz: maanden, in ieder Kerk door elk Capitul in den hunnen zoude worden geconfe-reert naar Hun goedvinden, en vervolgens door de Ridderfchap, en dan door de Stad een bekwaam voorwerp zoude genomineerd worden, op wien de Capitulen dan zouden moeten confereren.

Alles met onderlinge verbintenis van zulks, Staatsgewijze, en op Staaten kosten, tegen een ieder te zullen verdeedigen, en belofte van Ridderfchap en Stad om der Capitulen regt nopens de electie der Decanen ook Staatsgewijze, en uit hoofde van de Inftuëtie van Aarts-Her.

Hertog Matthias, generale Unie, en inzonderheid van de laat geslote particuliere Unie, tegens ieder te defenderen. (80)

De meer gezuiverde begrippen in den Godsdienst, begonden nu langs hoe meer veld te winnen.

Dan, Ed. Mog. Heeren! gelijk de beste zaaken ontaardende of misbruikt wordende, ten ergsten verkeeren, en onder allen ijver geen gevaarlijker is, of meer allen toom van reden en redelijke Godsdienst verscheurende, het gebit, om zoo te spreken, op de tanden neemt, dan Godsdienst-ijver zonder verstand, zoo ontstonden er uit oorzaak van dien, veele ongeregelde en oproerige bewegingen, zoo overal elders, als in deeze Stad.

De gemoederen en harten die gemeenlijk zonder onderscheid van Religie tegens die Spanjaarts gestierd waren, en alle wenschten voor die vrijheid van 't Vaderland (81), wierden daar door van elkander verwijderd, men scheen nu noch de vrijheid noch den dwang te kunnen dragen, daar de een alles hebben, en de ander alles houden wilde, wierden zij die op 's Lands wel-

(80) Utr. Placaatb. D: I. p: 114.

(81) Van Reid, Hist. B: 2. p: 35.

welzijn uit, der billijkheid gehoor gaven, en van gematigdheid spraken, verdagt gehouden en bijster leelijk uitgekreeten. (82)

Uit deeze bron van onderlinge afkeerigheid, ontstondt op den 10. Junij des jaars 1579. een groot rumoer ende oproer alhier, men viel andermaal aan het beeldstormen (83), en het was niet dan met veel moeite dat er op den 15den een accoord getroffen wierdt tusschen de vijf Ecclesien, Magistraat, Hopluiden, en die van de gereformeerde Religie, waarbij (om alleen het hier betrekkelijke te allegeeren) in 't 27ste Articul de *beneficien, staten en officien* voor *betde religien gemeen*, en in het 28ste de *vrije opineering* zoo in Staats als Stads regeering *zonder onderscheid van Godsdienst* werden vast gesteld. (84)

Dan, gelijk men toen ter tijde wanneer er iets nadeeligs in publieke zaaken voorviel, *terstond veel krijtens en scheldens onder de onstuime gemeente hoorde over de regeering*, hen beschuldigende, *dat zij de Papen de hand boven 't hoofd*

hielden

(82) Van Reid, loco citato.

(83) Vaderl: Hist: D: 6. p: 183. D: 7. p: 287.

(84) Bor, B: 13. fol: 116. verso.

hielden (85), zoo was de schandelijke afval des Graven van Rennenberg niet zoo dra bekend geworden, of zommige private personen stoven op den 7 Maart 1580. ter dier Kerken in, daar volgens het verdrag de Roomsche Godsdienst nog geoefend wierdt, alles omverhalende, alles vernielende: Het gerugt deed de Burgerij te wapen spoeden, alles ging't onderste boven, geen vermaan des Magistraats tot ordentelijk voorstel kon gehoor krijgen; eindelijk ontwerpt men eenige articulen, en eischt zonder uitstel, en met bedreiging van voor de bewilliging niet te zullen vaneen scheiden, derzelver dadelijke effectuering. (86)

Onder deeze articulen, waar-in Godsdienstige en Politieke poincten onder een vermengd waren, waren er twee den Capitulen concernerende; men eischte namentlijk *het ophouden der vergadering der vijf Capitulen*, en *dat in de vergadering der Staaten of der Bondgenoten voortaan geene Papen meer en zouden Staatsgewijze vergaderen, ten zij Zij alvorens gerenuntieert* heb-

(85) Van Reid, Hist: B: 2. p: 35.

(86) Bor, Boek 14. fol: 189. Hooft, Hist: Boek 16. p: m: 642.

hebben de Roomsche Religie en dependentien van dien.

Een eisch, Ed: Mog: Heeren! waar uit duidelijk blijkt, dat de Instellers van dien eene andere radicale qualiteit in de Capitulen (deezetoch waren alleen de zoogenaamde Papen, die in de Staatsvergadering en die der Bondgenooten zitting hadden) erkenden, dan die uit hoofde dat zij Papen of Geestelijken waren, konden proflueren.

De Raad op het eerste Articul declinatoiren op het tweede dilatoire geantwoord, en in de meeste andere der Eischers zin ingevolgd hebbende, scheidde de meenigte op inductie der Hopluiden, niet zonder moeite, en stelden alles uit tot 'sPrinsens komste.

Hier op begaven de Gedeputeerden der drie Leden van Staat zig naar Amsterdam bij den Prins, daar de Gedeputeerden van de vijf Capitulen op de gemaakte Pacificatie, Unie, en het solemneel accoord des voorleden jaars aandrongen, met asfentie, dat het zelve van haare zijde nooit was gevioleert, maar volkomenlijk onderhouden, gelijk zij nog te doen bereid waren.

Verklarende verders, dat indien men konde
doen

doen blijken , dat zijlieden ofte iemand van hen eenige correspondentie mette vijanden gehouden hadden , zij wel mogten lijden , dat dezelve met alle rigourensheid tot exempel van anderen daar over wierden gestraft. (87)

De Prins wel bezeggende de rechtmatigheid hunner begeerte , maar inziende hoe oevel de meeste gemeente tegens de Geestelijkheid gemoed was , en duchtende derhalven door sterke zuiver artzenij de zondige zucht meer om te roeren dan af te drijven , vond ondienstig in deezen eenig slotvonnis te vellen. (88)

Zijne Excellentie deedt derhalven op den 31 Maart eene provisioneele uitspraak , waarbij de openbare excercitie der Roomsche Religie verboden , dan de oude verdragen omtrent de politieke regten der Capitulen bevestigd wierden , en respect ende obediëntie aan de Staa- ten , en het geen zij statueeren , ordonneren of beveelen zouden , 't zij eendragtelijk of bij de meeste stemmen naar ouder gewoonte , achtervolgende de *Unie van Utrecht* , aan ieder een ten hoogsten wierden geinjungeert: (89)

Dan

(87) Bor, B; 14. fol: 196. verso.

(88) Hooft, Hist: B: 16. p: 642. Bor, l. c.

(89) Bor, B; 14. fol: 191.

Dan de aangevange troebelen cesfeerden hier mede niet geheel en al, en wierdt eindelijk op den 18 Junij 1580. alle exercitie der Roomfche Religie volftrekt verboden, zoo binnen deeze Stad, als naderhand bij de Staten refolutie genomen ter inhibitie van voorfz: Religie-oeffening ten platten Lande. (90)

Dus was dan, Ed: Mog: Heeren! de REFORMATIE volkomenlijk en geheelijk gevestigd, en fchoon de Capitulen daar door, voor zoo verre derzelver Leden nog Geestelijken waren, wierden ontzet van alle geestelijke jurisdiftie, gelijk de overdragt der Temporaliteit Hen had ontzet van hun invloed als Raden des Bifchops en Leden eener Kerke, waar aan wae-reldlijk Oppergezag gefchonken was, zoo is er niet alleen geen fchijn noch blijk, dat de Capitulen, die den Paus reeds voor vijand des Lands hadden verklaard, en waar van eenige Leden openlijk den hervormden Godsdienst beleeden, ja! wier Afgevaardigden deeze befluiten mede hielpen nemen, daar door van dat regt, en die hoedanigheid, waar door zij het eerfte Lid van Staat uitmaakten, zouden vervallen zijn, maar is zelfs ruim zes maanden

den na het openlijk verbod van alle Roomfche Godsdienst-oeffening , uitdrukkelijk geftatueerd , *dat ten minften één uit elk Capitul ter Staatsvergadering moest praesent zijn.* (91)

Wanneer eindelijk in den volgenden jaare 1581. het getrapt Nederland, de kluiſters der tjrannij van de vrijgeboore vuiften ſtreek, en den moedwilligen en aanhoudenden Verbreeker der natuurlijke en plegtig geftaafde verbintenifen tuſſchen Overheer en Onderzaat, ten ſpiegel van alle moedwillige misbruikers van wettig gezag, openlijk afzwoer, hadden ook de vijf Capitulen, als eerſte Lid van Staat hun Afgevaardigden onder de generale Staaten, en hielpen ook in deze Provintie na voorgaande beſchrijving op den 10. Auguſtus, reſolveren op het verlaten van den Koning van Spanjen, en de caſſatie van zijn naam en wapenen.

Gelijk ook ten zelve dage bij de vijf Capitulen vijf zijn gecommitteerd, om nevens drie uit de Ridderſchap, en agt wegens de Stad, eenige pointen te concipieren , waarop zij met zijne Excellentie nopende die Hoge Overheid

(91) Liesvelt , Diſſertat. de Canon: Ultrajeet: pag. 30.

heid en de dependentien van dien zouden handelen. (92)

Wanneer nu in denzelven jaare op nieuw commotien onder' de Gemeente waren ontstaan, en zijn Excell: Prins Willem den Eersten eenige Gemagtigden herwaarts had afgezonden, is op nieuw verstaan en vastgesteld, dat allen ter Staatsvergadering compareerende, *den Paus en Koning van Spanje als formeele en capitale vijanden 's Lands zouden moeten renuncieren en verzaaken, en dat uit elk Lidmaat van de Staten op de dagelijksche vergadering van dien, niet meer personen zouden compareren als drie, te weten, drie uit de Geestelijkheid, drie uit de Ridderfchap, en drie uit de Stad en Steden.* (93)

Alle convincante bewijzen, dat de vijf Capitulen, wier Leden al in den jaare 1580 van de Clericale tonsuur ontslagen waren (94), en die naar het 15de Articul der Unie van Utrecht reeds toen vrijheid van kleeding en Godsdienst hadden, ten tijde *van de Erectie van de Republiek*

(92) Schoockius, de Bonis vulgo Ecclef: Sect: 3. C: 4. Bor, B: 15. fol: 200. verso.

(93) Schoockius, de Bon: vulgo Ecclef: Sect: 3. C: 9. Bor, B: 16. fol: 39.

(94) Origin: Aste, Mff: ex Arch: Cap:

blik door de Unie van Utrecht, of zoo men den grooten Bijniershoek liever hier in volgen wil (95), ten tijde van de afzweering des Konings van Spanje en ook na de Reformatie, en door publiek gezag alleen vastgestelde Gereformeerde Religie, zijn aangemerkt, als hebbende het regt, en zijnde met de daad in de ongeïnterumpeerde posfessie, van als eerste Lid van Staat dezer Provintie over 's Lands publieke zaaken te delibereren, en hunne Gecommitteerden ter Staatsvergadering af te zenden.

Bij al het welk nog gevoegd kan worden, dat in den jaare 1619. door de Ed: Mog: Heeren Staten dezer Provintie nog zijn afgedaan alzulke rentebrieven, uit het geleende zilver van den Aarts-Bisfchop fpruitende, als op den 13. October 1581. gepasfeerd waren, *op ten name van de vijf Capitulen, als den Dom, Oudemunfter, St: Peter, St: Jan ende St: Marie, ende onder haare zegelen, mitfgaders onder de zegelen van Jonkheere Frederik Uiten Eng, Maarschalk van Abcoude, ende Floris van den Bongart, Heere van Ruweel, van wegen de Ridderfchap, en ook van Burgemeefteren, Schepenen en Raden der Stad Utrecht zoo over haar zelve, als over die Steden*
van

(95) Bijniershoek, Quæst: juris publ: part: 2. cap: 1.

*van Amersfoort, Reenen, Wijck ende Montfoort
representerende 't samen die drie Staten van den
Land van Utrecht. (96)*

Tot hier toe, Ed. Mog. Heeren ! was het
der woefte verbitterdheid, en op gelegenheid
en voorwendfel loerende afgunst mislukt, de
Capitulen uit het bezit der uitoeffening hun-
ner regten uittestoten ; dan, had de tijding
des afvals van den Grave van Rennenberg in
den jaare 1580. de gementioneerde tumultueu-
se beweggingen veroorzaakt, zoo gebeurde
het, dat toen op den 22. Maart des jaars 1582.
de tijding van den toeleg op 's Prinzen leven,
en de gevaarlijkheid zijner kwetsuur herwaart
oversloeg, dezelve de Gemeente zoo ontstelde en
beroerde, Hen latende vastelijk voorstaan, dat zulks
door die Spaangjaarden, Malcontenten ende Gees-
telijke personen gepractiseert was, dat zij dreigden
daar door van dien avond sommige van die Geeste-
lijken uit ter Stad te willen leiden, ofte ander-
zins te grieven aan haare personen en goede-
ren. (97)

Dit nogtans wierdt ter beede des Magistraats
opgehouden, dan des anderen daags compa-
reer-

(96) Bor, B: 10. fol: 215. verso.

(97) Uir: Placaatb: D: I. p: 183. in fine.

reerden de agt Hopluiden, die zig met eilijke Poorters de zorg aannamen van de zaaken in dit Oordt tot bondiger orde te brengen (98), voor de Magistraat, overleverende zekere remonstrantie, en urgerende en hard aanhoudende om dezelve ge-effectueert te hebben. (99)

Schoon er nu, 't zij onder Geestelijken of Waereldlijken, mogelijk niemand hier te Utrecht was, die de smeeders des aanslags op 's Prinzen leven ooit had gezien, gesproken, of hooren noemen, het moest echter op de zoo genaamde Geestelijkheid nederkomen, en het eerste Articul dat ge-eischt wierdt, was, dat de Heeren Magistraten de hand daar aan zouden willen houden dat de derden Staat, (zij meenen den eersten) te weeten de Geestelijkheid, de facto zou worden gecastreert. (100)

Hier wierdt dan den Magistraat geen tijd van beraad, den Capitulen geene verdediging, der Ridderfchap geene stem vergund, maar om dat in andere Provintien, als Brabant, Holland, Vriesland en meer andere plaatzen zulks gedaan was (101), moest zulks, of de zaken

ge-

(98) Hooft, Hist: B: 19. p: 757.

(99) Utr: Placaatb: D: I: p: 184.

(100) Bor, B: 17. fol: 19.

(101) Bor, I: c:

gelijk stonden of niet, of het daar wel of kwa-
lijk gedaan waare (102), of de Magistraat
daar toe regt of magt had dan niet, het moest,
en wel *de facto* geschieden.

De Magistraat derhalven *erduchtende de Ge-
meente* (103), en om het meeste kwaad, te wee-
ten *bloedstorting*, met het minste, te weeten de
voorz: *casfatie*, te verhoeden, heeft dezelve
goedgevonden en geresolveerd, dat de eerste
(104) Staat, die men heet de Geestelijkheid, bij
provisie *gecasfeert* ende uit de Staaten blijven zou-
de, zoo 't zelve nodig bevonden worde, omme vor-
dere inconvenienten ende zwarigheden, die anders
van de Gemeente te verwagten zouden staan, te
eyteeren ende voorkomen. (104)

Met deeze *Apostille* waren zij voor dien tijd
gepaait, maar alzoo deeze zaak nog veele zwarig-
heden in hadde, en dat men de Geestelijkheid alzoo
van haar regt niet en konde priveren (105), en
die *Ridderschap* en kleine Steden aan die *Resolu-
tie* geen hand willende houden (106), zoo wierd

(102) P: Paulus, verkl: der Unie, D: 2. p: 258.

(103) Hooft, l: c: *... de Gemeente*

(104) Utr: Placaatb: D: I. p: 182.

(105) Bor, l: c:

(106) Utr: Placaatb: l: c:

er eene Instructie ontworpen, en eenige Heeren aan den Prins, *die in den jaare 1580 daar inne al zwaarigheid gemaakt had, en zulks niet had willen toestaan* (107), gezonden, om dezelve bij zijne Excellentie te defenderen.

Den Capitulen was ondertusfchen deeze resolutie geïnfinueerd, *ten einde de Collegien moeten weeten, waarna Hen te reguleeren.* (108)

De zaaken dus ftaande, waren de deliberatien der Staten in eene gevaarlijke tijdsomftandigheid, de vijand was namelijk in de Veluwe gevallen, gefchort, en 's Lands zaken konden, daar het gevaar niet verre af was, niet beftuurd, niet verzorgd worden; weshalven de Landraad voor verloop duchtende, zijne tusfchenkomst aanbod, ter provifioneele bijlegging der verschillen, in deeze zaak tusfchen de Ridderfchap en Steden, en de Stad geezeen.

Hier op bij de Stad gerefolveerd zijnde: *bij den Rade gehoord die prefentatie van de Gedeputeerde van mijn Heeren van die Lant-Raad, heeft gerefolveert, dat men, overmids de dagelijksche befoigne van de Staten cesfeert, deur de Questie on-*
der

(107) Bor, I: c:

(108) Utr: Placaatb: D: I. p: 182.

der de Staten verresen an mijn Heeren van den Lant-Raat alhier versoucken zal, dat hun gelieven wille die van de Ridderfchap en Steeden's Lands van Utrecht eerstdaichs te verscriven, omme mit malkanderen te avijfeeren, en vinden een voet, dair op de dagelijke vergaderinge van de Staten vrede aangeheven en gecontinueert zal mogen worden. (109)

„ De Landraad dan bij voorgaand verzoek
 „ bij Hun gedaan, Ridderfchap en Steden
 „ Staatsgewijze beschreeven, de inconvenien-
 „ ten der regeeringloosheid ernstelijk gere-
 „ monstreerd, het antwoord gehoord, en de
 „ hinc inde voorgeslagen middelen van ac-
 „ coord verstaan, en rijpelijk op de zaak ge-
 „ let hebbende, ook zeer instantelijk verzogt
 „ zijnde om een voet te willen ramen, waar
 „ meede Partijen contentement nemende op
 „ de Poincten en Articulen den 18 Aprilis,
 „ de noodzakelijke defensie des Vaderlands be-
 „ treffende, door den Landraad voorgesteld,
 „ provifioneel zou kunnen werden geresol-
 „ veert, hebben *Hen luiden wel willen voorhou-*
 „ *den* de poincten, op dewelke zij *Hen laten be-*
 „ *dunken*, dat men Staatsgewijze ende ordina-
 „ rie

„rie zoude mogen befoigneren, ende dit zonder
„niemands præjudicie ende bij provisie enz. (110)

Uit alle welke termen ten duidelijken blijkt,
dat die van den Landraad noch als Regters,
hier toe immers waren zij volgens hunne Com-
missie niet bevoegd (111), noch als Arbiters,
dit was Hun niet geveegd, en zoude naar de
denkwijs dier tijd den Prins te kort gedaan
geweest zijn, maar als enkele goede mannen,
en ter verhandeling van de stilstand der Staats-
befoignes hebben gefungeert, raadgevende en
middelender wijze: *Gelijk zij ook van de moeij-
ten die hun belieft had in desen te nemen, met
presentatie van 't zelve wederom dienstelijk te ver-
schulden ende erkennen, door den Raad, en ook
door de Ridderfchap zijn bedankt.* (112)

De Raad resolveerde er ook als zodanig op,
denzelven beraamden voet aannemende *bij pro-
visie en blijvende de casfatie in waarde.* (113)

En de Ridderfchap die fhikking ook ag-
greëerende, ging de Raad tot de gestipuleerde
nominatie over. (114)

Als

(110) Idem, D: I. p: 184.

(111) Utr: Placaatb: D: I. p: 72 en 73.

(112) Idem, D: I. p: 185.

(113) Idem, D: I. p: 184.

(114) Utr: Placaatb: I: c:

Als men nu, Ed: Mog: Heeren! met in 't oog houding der dringende omstandigheden, den aandagt op deeze ontworpen schikking des Landraads vestigt, zal daar in, in de eerste plaats doorstralen de manifeste erkenning van der Capitulen regten.

En zulks veelzins, *eerstelijk*, door de Repræsentanten van het derde Lid (zoo noemen het de Hopluiden) voortestellen, *als moetende genomineert ende geëligeert worden uit het corpus der vijf Collegien* (115), (die tot hier toe ter vergadering hadden gecommitteert.)

Ten tweeden, door dezelve *als een Lid op zig zelve te doen vergaderen en befoigneren* (116), (gelijk de Capitulen tot hier toe in hunne bijzondere vergaderingen over 's Lands zaken hadden gebefoigneert.)

Ten derden, door vast te stellen, *dat de resolutien door die uit de Capitulen geëligeerde personen genomen, ten eeuwigen dagen zouden worden gehouden, en hun effect sorteren, ook zoo bundig zijn, gelijk of die bij de vijf Collegien Capitulariter vergaderd naar ouder gewoonte waren gere-*
sol-

(115) Idem, D: I. p: 184. Uitspr: van den Landraad, Art: 2.

(116) Uitspraak, Art: 5.

solveert en ingebragt , en wel zoo , dat , (gelijk oudtijds van de resolutionen Capitulariter genomen had plaats gehad) die van de voorsz: Collegien gehouden zouden zijn die naar te komen zoo wel in 't point van contributie , deeze toch eischte de presente nood , als anderzins. (117)

Waarom zij ook ten vierden verstonden , (en dat zonder zig met de onderscheide benoeming van eerste of derde Lid op te houden) dat die Geëligeerden zouden representeren het derde en eerste Lid van Staat , en in de vergadering der Staten hen in het stemmen dragen als te voren is geschied. (118)

Dan , Ed: Mog: Heeren ! hoe hadden toch de Gedeputeerden der Capitulen tot hier toe gestemd , immers de *Eersten* , en hoe hebben de Heeren Geëligeerden naderhand altoos gestemd ? immers ook de *eersten* , zoo hebben zij dan gestemd , en stemmen nog , volgens dit articul , de *Eersten* , als *Repräsentanten van de vijf Capitulen*.

Was het immers , Ed: Mog: Heeren ! in de gedagten van den Landraad opgekomen , om de Capitulen ter zijde schuivende , een nieuw ,
een

(117) Idem , Art. 6.

(118) Idem , Art: 5. in fine.

een ander Lid te introduceren, waar toe moesten de personen juist uit het *Corpus der vijf Capitulen geëligeert worden* ? waar toe dan uitdrukkelijk gezegt, dat die Geëligeerden het derde en eerste Lid van Staat, (ieder kon het noemen zoo hij goedvondt) representeren zouden; en hoe kon aan eene vergadering, die nooit gestemd had, nooit bestaan gehad had, geinjungeerd worden om in het stemmen zig te gedragen als te voren is geschied? en waarom moesten deezen dan, die nieuwlings ingesteld waren, de eersten en voor de twee andere Leden stemmen? Eindelijk ! waar toe dat kragtig verband der Capitulen aan de resolutien dier Geëligeerden? dan om dat zij als Plaatsbekleeders derzelven in de toestemming, zoo in de contributien als andersins, moesten worden aangemerkt.

Het tweede, dat in het ontwerp des Landraads in 't oog valt, is de zorg, om de Hopluiden, en hunne meedeftanders, ten opzigten van het gevaar, dat zij zig van de overhelling van zommige Leden der Capitulen bedunken lieten, als ook van 't nadeel eener al te groote divulgèering der Staatszaken, in den oorlog, gerust te stellen, en hier door de Leden der Capitulen voor geweld aan lijf en goed te conserveeren.

Hier

Hier toe, dat de te eligeeren personen zouden moeten zijn goede vertrouwde *Patriotten*, ook van de *Gereformeerde Religie* ofte dezelve toegedaan, hier toe, de vereischte *renuntiatie* van het *Pausdom* en van allen *Eed* en *Plicht* aan het zelve, of aan den *Koning van Spanje* ofte ijmānd van zijnent wegen; en hier toe de bepaling, dat de *Capitulen* niet dan over hunne bijzondere goederen en belangen *Capitulariter* zouden mogen delibereren, en dat de te eligeren niet gehouden zouden zijn of vermogen de punten en artikelen waarop beschrijving was gedaan of hunne resolutien den *Capitulairē* der Collegien te communiceren of releveren. (119)

Ook schijnen H: Ed: Mog:, ter tempering van den haat op al wat *Geestelijkheid* genoemd wierdt, en als met overwijzing op der *Capitulen* waereldlijk radicaal, van Dezelven te spreken, als van *die men Geestelijken plag te noemen*, Dezelven dan ook in de Staats-besoignes voorstellende, als zullende geacht en gerespecteerd worden *gedurende de besoignes*, tot dezelven wierden Zij toch voor zoo verre Zij uit een Lid van Staat gekoren wierden geadmitteerd, niet als *Geestelijke* maar als *Waereldlijke*

(119) Uitspraak, Art: 2, 3, 4, en 5.

ke personen. Op dat ook de Ridderſchap van geene te groote influentie op deeze Gekoorenen bij de Magiftraat zoude te vreezen hebben, & vice verſa, zoo proponeerden Zij de nominatie voor de Stad, en de Eleëtie voor Ridderſchap en Steden, die dus allen zorgen konden, dat geen Paaps of Spaanſchgezinden zouden genomineerd of geëligeerd worden.

Om eindelijk de incontestabele en tot hier toe ongevioleerde regten der Capitulen in dezen uitdrukkelijk te reserveeren, en de poſſibiliteit ter herſtelling in de volkomene uitoefening van dien aan te toonen en open te houden, zoo ſtelden Zij alles voor, *zonder ijmands præjudicie, bij proviſie, tot dat het voorſz: differenten principale bij Z: Excellentie zal wezen gedeceideerd, ofte anders daar inne gedisponeerd (120).*

Hoe zeer nu, Ed: Mog: Heeren! deeze ſchikkingen des Landraads, daar er volgens het zeggen van Stads Raad: *bloedſtorting te vreezen was, en daar een minder kwaad, (het was en bleef dan een kwaad) te weten de voorſz: caſſatie*, dat groter kwaad verhoeden moest, hoe zeer die ſchikkingen, de merken van wijze tempering naar den aart des tijds en toedragt

van

van zaaken, en der persuasie van den Landraad omtrend der Capitulen regten op 't voorhoofd droegen, Zij wierden bij de Stad aangenomen alleen *bij provisie en blijvende de Casfatie in weerden* (121).

Om deeze dan waare het mogelijk te bewerken, en eene geheele verandering in de wijze van Regeering te weeg te brengen, benoemde de Raad, den 17 April, eene Commissie naar Zijn Excellentie.

Dan deeze Vorst, hier niet toe kunnende verstaan, en nader willende zien wat er in deeze zaak te doen ware, zondt bij handen van den Heere Aufonius van Galama, Proost van Noorthuijzen, op den 7 Junij 1582. eene Misfivē aan de vijf Capitulen, Hun kennis geevende dat Hij aan de Ridderfchap en Stad geschreeven hadt, ten einde Zij tegen den laatsten dier maand Gecommitteerden, met volle magt in deeze zaak, tot Hem naar Antwerpen zouden zenden, verzoekende den Capitulen dit insgelijks te doen, en Hen verzeekerende, *dat Hij niet nalaaten zoude Hen Luiden altijd alle goede bevordering en vriendschap in alles zoo veel Hem mogelijk te doen, zoo als Zij uit den bovengenoemden*

(121) Placaatb: ut supra.

F

den Galama, brenger des briefs breder zouden verstaan (122).

De Raad benoemde dan op den 24 Junij eene Commissie om te reizen naar Z: Excell: met eene instructie, strekkende om voorsz: casuatie bij Z: Excell: te defendeeren op de be-roerten, nood, en anderen, thans geen we-derleg vereischende middelen, en dat onder voorslag van reservatie van der Capitulen goe-deren, schoon op eenen vrij losfen voet, en met aanbieding *van de Leden van dien, beroep-baar te verklaren onder de Ridderfchap zoo Ede-len, onder de Magistraten zoo Burgers waren,* (123) begeerende zeer ootmoediglijk dat Zijn F: Genade gelieven wilde 't zelve voor goed aan te zien. Netelig was deeze zaak voor Prins Willem: aan de eene zijde had Hij door Zijne weigering in 1580. (124) al getoond, dat Hij der Capitulen regten als gegrond erkende: aan den anderen kant wist Hij maar al te wel, wat er van heethoofdige drijvers te wagten waare, en hoe ligt ook hier in Utrecht (daar een toe-vallig ter preek gaan bij den Pastoralen Her-vor-

(122) Brief van Willem den Isten Mss: ex Archivis Cap:

(123) Placaatb: D: I. p: 184.

(124) Bor, B: 17. fol: 19. verso.

vormer Hubertus Duijfhuijs, zoo euvel genomen was) (125) Hem iets ten kwaade geduidt wierdt, ook had de ondervinding Hem geleerd, dat als Hij zeide: *dat men te ontijde en met onordening niets en behoorde te veranderen, en dat men bezwoorne verbonden houden moest, en dat God een vijand van Meineedigen was*; Hij dan bloot stondt, om openlijk voor een man, die noch God noch Religie had, uitgekreeten te worden (126).

Er was dan geen minder reden om te vreezen dan in 1580. dat *Hij het willende verbeteren niet verergeren mogt.* (127)

Echter verre van daar, dat Hij de bovengenoemde casatie zoude hebben toegestemt, maar even als de Landraad den tijd in acht neemende, verklaarde en ordonneerde hij bij Zijne acte van 14 Julij 1582. dat *Partijen hun zullen regten en nakomen de poinften en articulen dien aangaande bij dien van den Landraad over de Maase geraampt, en goedgevonden binnen Utrecht, den 4. April 1582. leestleeden, dewelke Z: Excell: in alle*

(125) Bor. B: 21. fol. III.

(126) Leven van Willem de Isten D: 1. p: 209. Reid Hiftor: B: 2. p: 39.

(127) Bor. B: 14. fol. 190. verso.

heure inhouden alzulks mits dezen is confirmeerende. Ende DIT ALLES BIJ PROVISIE, ende tot dat bij de generale constitutie op de ordre en administratie van de Zaake en Regeeringe van den Lande voorsz. anders geordonneerd zal zijn, bij advijs der geenen die des toebehoren zal (128).

Het blijkt dan, Ed: Mog: Heeren! dat noch Prins Willem de eerste, noch de Landraad, noch de Raad deezer Stad, in eenige andere opinie verfeerden, dan dat het eerste Lid van Staat deezer Provintie in de vijf Capitulen in weezen bleef, en alleenlijk bij provisie door agt Leden, uit hun Corpus geëligeerd, zoude worden gerepresenteerd, zijnde ook in acht genomen, dat er uit elk Capitul één of meer daar onder gevonden wierden.

Niet lang echter duurde de rust, en het bleek hoe langs hoe meer dat het der Capitulen goederen waren die sommigen, andere opruiende, in het oog staaken.

Want toen de Grave van Lijcester, door de in Staatskunde doorsleepene Elifabeth Koninginne van Engeland herwaards gezonden, en die de onderhouding van alle regten en privilegien, zoo in 't generaal als in 't particulier be-

bezwooren had, onder het mom-aanzicht van bijzonderen ijver voor den Hervormden Godsdienst, de gemoederen beguichelde, en de hand naar onbepaalde magt zoo greetig als geveinsd uitstak, moesten de Capitulen op nieuwsten doel strekken van blinden ijver, in de hebzucht, en onregtvaardig geweld.

Er groeide namelijk in 1586. eene andere muiterij tegen de Geestelijken (129) en het ging te Utrecht het onderste boven door den wantemper der Regeering en 't hollen der borger Hopluiden, Die zelfs de personen gekoren om de plaats der Geestelijkheid in beleiding van Landzaaken te bekleeden niet langer gedogen wilden (130).

Men deedt weer verzoek aan dezer Stads Raad, en deeze, 't zij willens of onwillens, gong tot de dadelijke casfatie en verbod aan Heeren Geëligeerden om ter vergadering te verschijnen over,

De Ridderfchap en Edelen, verftaande dit niet in de magt der Stad te weezen, protesteerden van nulliteit, (131) en dit euvel bedrijf, om den eerften Staat uit het bewind te fchuppen, verwekte zulk

baadrov, en 't fchouwde ab nom yst ch hoo een

(129) Bor, B: 22. fol: 2, 3.

(130) Hooft, B: 25. pagt 203.

(131) Bor, l: c:

een geröep door de vereenigde Landschappen, (132) dat de Staaten Generaal zig der zaken aantrokken, bezendende den Stadhouder Grave van Nieuwenaar expresfelijk, en Hem verzoevende, zoo veel te doen, dat het verrigte en geattendeerde tegens de Regten en Privilegien wierdt gerepareerd en gereftitueerd.

Deeze dan zocht de zaak te bemiddelen, toonde de redenen waarom Hij in 't aftellen van een Lid van Staat door een ander, zelfs tegens wil van een derden, en ftrijdig tegen verbonden en contracten, ook tegen zijne Inftitutie en Eed, niet kon inftemmen (133).

Maar en borger Hopluiden, fchoon de zaak op den Raad fchuivende daar zij 't nu meede eens waaren, en Magiftraat, bleeven bij hunne intentie volharden.

Toen zag men eene vergadering van Staaten waar bij de Stad weigerde te compareeren, toen ook ontzag Burgemeester Prouninck (genaamd Deventer) zig niet van met eenige Hopluiden, geweldige handen aan de Secretaris der Staaten te ftaan.

Voords zag men de twee Leden, verbonden te-

(132) Hooft, I: c: Missive I. pag: 4.

(133) Placaatb: D: I. pag: 187. Bor, Hooft, I: c:

tegen de Stad, de Staatsvergadering verleggen naar 't Huis te Duurstede, en de Lijcesteriaansche Magistraat een gezantschap naar Engeland afzenden, bekleed bij Mr. Philips Rater en den Predikant Harmen Modet, in welker Instructie het gevoelen van zoo hevige partijen der Capitulen, veel attentie meriteert, luidende aldus; *Na de behoorlijke gebiedenis van wegens de Stad Utrecht en der Steden*, zouden zij aan de Koninginne en Lijcester vertoonen: *Dat die Staaten van de Provintie van Utrecht tot nog toe hadden bestaan in drierhande perzonen, ALS IN DE CANONIKEN VAN DE VIJF COLLEGIALE KERKEN DER STAD UTRECHT VOOR HET EERSTE LID, in den Adeldom des Stichts uit zekere Riddermatige Geslagten voor het tweede, en de Gedeputeerden uit de Magistraat der Stad en Steden voor het derde.*

Dat in 1582. een provifioneel accoord bij den Landraad getroffen was, volgens welke niet de geheele vijf Collegien maar alleen zekere personen, bij de Stad te noemen, in haare plaatse op der Staaten vergadering zouden verschijnen. (134) Een verhoog, waar in Decanen en Capitulairen buiten den listigen en dubbelzinnigen draai, om-

(134) Bor, B: 22. fol: 6.

omtrent het noemen der personen bij de Stad, gaarne acquiesceeren willen.

De Raad der Stad eindelijk, door te bevroeden dat haare brieven bij den regeerenden Raad, waar aan zij op nieuws ter haarer zuivering geschreeven hadden, in plaatse van trek afkeer baarden, (135) en ziende het alléén niet uittehouden, ook den wijt alles euvels vreezende, bekoelde wat, en nijgende tot dadinge liet zij zig op den 23 van Sprokkelmaand, genoeg met verzamelen der drie Staten, gelijk ouwlinks, bij manier van voorziening, onder zekere voorwaarden geraamt, wel tot voordeel der Stad, bij bemiddeling des Graven van Neuenaar, (136) en volgens welke Zijne Genade als Stadhouder in plaats der vorige zeven, vijf Geëligeerden kiezen zou uit ieder Collegie één, die het eerste Lid verbeelden zouden (137).

Welk provisieneel accoord echter niet zeer lang geduurd heeft, also het accoord van 1582. (volgens resolutie der Staaten van 19 Oct: 1588.) (138) weder gevolgd werd, (139) waar meede

(135) Hooft, Hist: B: 25. pag: 213.

(136) Hooft, l: c:

(137) Tegenw: staat van Utrecht D: I. p: 169.

(138) Placantb: D: 1. p: 188.

(139) Bor, B: 22. fol: 13. verso.

de eendragt tusſchen de drie Leeden van Staat eenigzins herſteld was (140).

De Goederen der Capitulen moesten echter aanhouden: tegens geregtelijke aantuiging zoo der Capitulen, als van den Raad van Staate zelve, verkogt men de Oudmunſter Kerk tot afbraak.

En hoewel dit tegens Lijceſters uitspraak ſtreedt, was Burgemeester Prouninck wel zoo zeker van zijne gunst, dat hij, tegens die hem des vermaanden, wel zeggen durfde, *men vergeeft geen zonden voor dat zij bedreeven zijn (141).*

Dit alles echter was wel te verwagten van zodanige verdwaasde en den Nederlaandschen naam onwaardige, die niet alleen op eens anders vrij- en Geregtigheden geen acht sloegen, maar hunne eigene Privilegien en Vrijheid zoo veel hadden, dat en Magiſtraaten en Burgers een acte maakten, tekenden en bevestigden, om de volſtrekte oppermagt na belleve en discretie, zonder eenige conditie of limitatie, behoudens de ware Christelijke religie en privilegien mits dat dezelve en haar Majesteits auctoriteit daar bij ongequest blijve, aan der Engelschen

Ko-

(140) Vaderl. Hist. B: 30. p: 192.

(141) Bor., B: 23. fol: 74.

Koninginne en Lijcester op te dragen (142).

Het was dan wel, gelijk de Ed. Mog. Heeren Staaten deezer Provincie, dit geweld aan der Capitulen goederen, door 't schenken der St. Paulus Kerke aan het Capitul van Oudmunster, repareerende, in 1595. zeggen: gepleegd, bij *Turbulente regeeringe* (143).

[...] Schoon

(142) Bor, B: 21, fol: 31. Reid, B: 4. p: 155. Vaderl: Hist: D: 8. p: 166, & *seqq.*

(143) Origineel Diploma Mss: ex Archivis Cap:

Aanmerklijk zijn ook de redenen bij een man, waar op het Sticht met reden roem draagt, en wiens gedrag in die tijden, ook den lof zijner vijanden heeft wechgedraagen, bij 's Lands waaren voorspraak Oldenbarneveld, aan Lijcester, op zijnen eisch van aanwijzing in wat zaken de Staaten verstonden, dat de achtbaarheid der Regeeringe binnen Utrecht niet was gemaintineert maar wechgenomen, te gemoed gevoerd: [...]

Elk weet Doorluchtigste Vorst, en 't wijst zich van zelf, dat alle zaaken, betreffende 't gemeene Landt van Utrecht, behooren gehandelt te worden bij de drie Staaten van 't gewest; naamelijk, de Geestelijkheid, bestaande nu meest alle uit luiden van den gezuiverden Godsdienst; de Ridderchap en Eedelen, de Burghermeesters en Vroedschappen der Steeden. En elk weet hoe althans de Burger-Hopluiden, een Predikant Modet, en hunne aanhangers, smijgende alle orde, voorrechten, en vrijdooimen omverre, ten hooghsten bewinde zijn ingebrooken. Deezen hebben het instellen van 't schrift, noopende d'opperheerschappij; deze

Schoon nu deze luiden eerlang den klem der regeering kwijtraakten, bleeven nogtans de zaden van diergelijke denkwijze eenigermate overig, en kan men zig nauwlijks een denkbeeld vormen, van zodanig een geest van oproer als door aanhitsing van eenigen, die naar hun inzien te lang van het bewind verstoffen wierden, in den jare 1609 en 1610 wierdt aangerigt.

De Burgerij door valsche voorwendfels in 't harnas gejaagd, door eenige Gecommitteerden de Magistraat geweldadiglijk van hunne eerestoelen doende opstaan; Gecommitteerden die zig zelven toen in 't bewind drongen; onderhandelingen met de Staaten, Generale Staaten, en Prins Maurits; weigering van samenstemminge met de andere Leden tot submissie des geschils; Een door de troepen van den Staat berende Stad; eene toen schoorvoetend geaccordeerde submissie; herstelling der wettige Regeering; uitspraak van den Raad

van

deze het overleeveren van 't zelve aan Uwe Doorluchtigheid, doorgedreeven: en 't volle gezach over een zaak van 't aldergrootste gewicht aan zich getoogen: daar zij, wetteliker wijze, niet vermoghten de hand eens aan stoffe van Staat te slaan. Hoofst. B: 24. pag. 195. Bor., B: 21. fol. 61. verso.

van Staaten; opgevolgde moord ademende conspiratien en straffen der Samenzweeiders, zijn de verbaazende toneelen die deeze Stad gedurende twee jaren opleeverde (144).

Ook wierden er de Capitulen in betrokken, zijnde er bij de *Borgeren en Inwoonderen* zekere *pointen en articulen voorgesteld*, die Zij tegen d'*Heeren Stäten van den Lande van Utrecht* pretendeerden en dadelijk insteerden toegestaan te worden (145).

Er was toch in zeker boekske van wegen de *Regeerders der Stad Utrecht* in 1610. uitgegeeven, en genaamd kort *vertoog van 't geen onlangs binnen Utrecht is gepasfeerd*, geallegeert en geklaagd, dat: *alzo van oude tijden de Stad Steeden en Landen van Utrecht geregeerd zijn geweest bij drie Leden, representerende de Staaten van denzelve Landen, als te weeten de GEESTELIJKHEEDEN (NU GENOEMD DE GEELIGEERDEN.) Het Ridderfchap, deeze Stad van Utrecht met andere Steeden WEEZENDE DRIE BIJZONDERE EN ONVERMENGELDE LEDEN; Zij nogtans bij de*
twee

(144) E: van Meteren, ad annum 1609, f: m: 956. & *seqq.* Vaderl: Hist: D: 10. B: 37. p: 25. & *seqq.* van den Sande, Nederl: gesch: B: 5. p: 57.

(145) Utr: Placaatb: D: 1. p: 190.

twee andere Leden zeer waren verkort en onderdrukt , onder anderen niet hebbende konnen obtineeren , dat eenige augmentatie en verandering in de twee andere Leden , waar van het eerste , ook van ouds veranderlijk en de Gecommitteerde personen revocabel waren , wierde gedaan (146).

Op dit point nu van de verzogte augmentatie uitspraak doende , zoo hebben de Gedeputeerden van den Raad van Staaten als arbiters verstaan : Eerst wat belangt de Geëligeerden van de respectieve vijf Collegien der Stad Utrecht , representeerende het eerste Lid , dat ALS NOG BIJ PROVISIE , in conformité van de uitspraak bij de regering van den Landraad in 't jaar 1582. den 4 April gedaan , de Stad Utrecht zal nomineeren eenig meerder getal van wel gequalificeerde personen wezende gekend , voor goede , getrouwe Patriotten van de Gereformeerde Religie , vreedzaamig en niet factieux , om daar uijt bij de Ridderfchap en Steden Geëligoord en bij Zijn Excell: geapprobeerd te worden , drie of vier personen tot augmentatie van het getal van het voorsz: eerste Lid , en dat dezelve als tot nog toe zullen permanent zijn (147).

Het

(146) Deductie , Mss: ex Archivis Cap: en voorsz: boekje gedrukt te Utrecht bij H: Borculo.

(147) Placaatb: D: 1. pag: 191.

Het was dan eigenlijk op de toen verzocht wordende *augmentatie van drie of vier personen in de Geëligeerden van de vijf Collegien representeerende het eerste Lid*, en niet over der Capitulen origineel regt, dat bij de Raad van Staaten wierdt gedecideerd, terwijl echter den begunstigers van den Prins, die zelfs gewilt hadden dat Z: Excell: van den Eed aan den Lande gedaan zoude ontslagen worden, (148) het genoegen gegeven wierdt van de approbatie aan Z: Excell: te zien opdragen, (schoon het aan Decanen en Capitulairen niet gebleken is, dat hier omtrent was gecompromitteerd,) en aan de andere zijde den eersten Burgemeesterlijken stoel aan de Ridderfchap, alles echter *als nog bij provisie*, wierdt toegekend.

Toen nu de vlam der twist over Religie en Staatsgeschillen na lang smeulens in den jare 1618. ten dake uitfloeg, en deeze Republiek in deszelfs edelfte deelen wierdt aangetast, verzuimde die Vorst niet, van de zoo gunstige gelegenheid tot uitbreiding zijns gezags gebruik te maken.

Want volgens eene resolutie der Staaten Generaal, zonder appui der Gecomm: van Holland

(148) Vaderl: Hist: D: 9. B: 37. p: 25 tot 33.

land en in 't afzijn van die van deeze Provintie genomen, (149) met eenige Heeren herwaard vertrokken zijnde, ontwapende Hij, in eene Souveraine Provintie, (150) daar toe gebrukende het Guarnizoen der Stad, en ook andere benden hebbende doep inrukken, (151) dat Krijgsvolk, het geen de Souverainen der Provintie hadden genomen in hunnen Eed, en zulks buiten kennis, veel meer toestemming van H: Ed: Mog: ja! zonder dat de voorfz: Commisfie der H: M: Heeren Staaten Generaal bij H: Ed: Mog: was erkend, en zelfs verre excedeerende die Commisfie zelve bij de Staaten Generaal verleend. (152)

De

(149) Vaderl: Hist: D: 10. B: 38. p: 218.

(150) H: de Groot, Apologie C: 1. pasfim & C: 10. pag: m: 113. Refoi: der Staaten van Utrecht, 17 Sept: 1617. ibid:

(151) Verbaal en rapport van 't gebefoigeneerde ende gepasfeerde bij Zijn Excellentie als de Heeren Gecommitteerden van de Hoge Mogende Heeren Staaten Generaal binnen Utrecht, van den xxvste Julii totten xinde Augusti 1618. ft. novo. Gerapporteert bij monde den 16. Augusti (1618) en den 22. deszelven maents schriftelijk overgegeeven, bij ons ondergeschreven Gijsbertus van den Boetelaar, Ns. Voocht, Adr. van Manmaker, I: Scotte, G: Vrijheere tot Swartzenburg, Volcker Sloet, Js. Gockinga. Mff.

(152) Vaderl: Hist: D: 10. B: 38. p: 218, en 226. Verbaal en rapport enz: Mff:

De meeste Leden der Regeeringe hier op de Stad verlaten hebbende, (153) viel het niet moeielijk bij raade Zijner af hangelingen alles naar zijn en hunnen zin te plooiën, en dankzegging daar en boven te verwerven. (154) Zijn Excell: verscheen des met de Heeren Hun Hoog Mog: Gecommitteerden op den 3den Aug: in de Vroedschap deezer Stad, daar, naar 't verhaal der goedkeuring van de Staaten Generaal op het verrigte, van eene *verdere last omme voorts te doen wat tot meeste rust en welstand van de Provintie van Utrecht zoude weezen* opening gedaan, en bij Z: Excell: en Heeren Hun Hoog Mog: Gecommitteerden *verklaardt wierdt alles te willen bij brengen wat tot meeste rust, vrede en eenigheid van de Provintie, niet alleen NB. voor een kleinje tijd alleen, maar voor altijd zoude mogen dienstig zijn; strekkende dus H: H: Mog: Commisfie tot een voor altijd uit.* (155)

Op deeze leuze nu wierdt door den Burge-meester van de Pol verklaard dat: *alzo tot noch toe alle onheijlen in Utrecht waren ontstaen, door-*
dien

(153) Vaderl: Hist: D: 10. B: 38. p: 231.

(154) Verb: en rapport ut supra.

(155) Ibid: ut supra.

dien die ordre van Regeringe niet wel was bestelt,
H: E: Achtb. hadden gemaakt zeker CONCEPT,
waar bij die Stad voortaan beter zoude kunnen
worden geregeerd, doende 't zelve Concept door
den Advocaat Sarxerius voorlezen, waar op
het na omvrage unanimiter wierdt geappro-
beerd.

Dit Concept nu van die verandering van die
regeering der Stad Utrecht, was daags te voren,
den 2 Aug:, des nanoens tusschen vijf ende ses
uren, door den Heer Burgemeester van de Pol
en nog twee andere Heeren aan de Heeren
H: H: Mog: Gecommitteerden (Z: Excell: had
er mogelijk vroegere kennis van) gecommuni-
ceerd, maar de verzogte copij daar van geweij-
gerd, om dat het eerst bij de Mdgistraat NB,
moest geproponeerd en aldaar gearresteerd worden.
 (156)

Waar uit dan genoegzaam te zien is, hoe
 de zaken toen alhier gedirigeerd wierden, en
 dat, de vorm taliter qualiter behouden worden-
 de, de klem der regeeringe bij Z: Excell:, de
 H: H: M: Gecommitteerden, en dezelve gunst-
 elingen moest gezocht worden.

De invloed ondertuschen van de verande-
 ring

(156) Ibid: ut supra.

ting der Stads Regeeringe, volgens dat gemaakte Concept, op de Staats Regeering, deedt eenige difficulteit ontstaan om het zelve ter Staatsvergadering door te dringen.

Wat die Heeren Geëligeerden betreft, die niet geweeken waren, deeze Heeren schijnen geene andere zorg gehad te hebben, dan om hunne personele Qualiteit, stand, en goederen, zoo veel mogelijk te verzeekeren.

Immers toen op denzelven 3 Aug: des na-demiddags, ter Staatsvergadering over de gemelde verandering in het bestel der Regeeringe deezer Stad wierdt gebefoigneert, namen zij daar terstond genoeg in, *dan verklaarden eenige zwarigheden te hebben haar in 't particulier rakende.* (157)

Waar op Zij des anderen daags schriftelijk aan Z: Excell: en de Hn: H: H: Mog: Gecomme, onder anderen deduceerden, *dat het kennelijk was dat het Lid ofte de Staat van de Geëligeerden was een bijzonder onderscheijden ende onvermengeld Lid van de andere twee Leden, representerende den eersten Staat van den Lande van Utrecht.*

Dat hetzelfde Lid in 't formeeren ook augmenteeren van dien, gelijk regt behoort gedaan te worden

(157) Verbaal en rapport ut supra.

den als ten respecte van de andere twee Leden geobserveerd werd.

„ Dat voorts nu vastgesteld zijnde , dat
„ voorz: Lid zig in 't formeeren ofte augmen-
„ teeren der Vroedschap niet mogt intromit-
„ teren , de reden en egaliteit ook eischen ,
„ dat zulks wederkeerig plaats had , waar aan
„ de twee uitspraken van 1582 en 1610. niet
„ konden obsteeren , als provifioneel zijnde.”
En dat bij de laatste resolutie op de *Elee-
tie van de Vroedschap* genomen goedgevonden zijnde , die drie
respective *Leden der Staten* alzo te formeeren , dat
het een Lid van 't ander gefepareerd en onvermen-
geld blijve , „ zulks zij nu geen gezag in de
„ Vroedschap hadden gelijk tot nog toe in 't
„ ftellen van de Magiftraat gehad hadden ,”
behoorden Zij luiden van gelijke in 't nomine-
ren van de perfoonen tot augmentatie van haar Lid
vrij gefteld te worden.

„ Bijzonder wyl zij prefenteerden, Z: Ex-
„ cell: uit een dobbel getal te laten kiezen, en
„ ook te vreden waren dat gelijk getal zo van
„ Adelijke als gequalificeerde Burgerlijke per-
„ sonen, in 't vervolg zouden genomineerd
„ en geëligeerd worden.” (158)

Đan

(158) Summiere deductie zijn princ: Excell. overgege-

Dan naar gedagte bespeurende dat dit niet te obtineeren zoude zijn, vernoegden zij zig nader met eene acte in forma des Magistraats, waar bij dezelve beloofde, derzelver Heeren Geëligeerden Staat en Goederen naar vermogen te maintineeren en conserveeren, en de gedaane uitspraken van 1582 en 1610. te approbeeren in alle poincten en articulen daar in vervat, (*dus ook in de provisie*) en dat uit hoofde van de approbatie van voorz: Geëligeerden tot de oprigting eener Vroedschap, naar zekere poincten en articulen geconcipeerd ende gearresteerd. (159)

En de swarigheeden die deeze Heeren, representeerende den eersten Staat, voor zig in 't particulier hadden, (160) dus vereffend zijnde, bleef er tusschen Geëligeerden en Magistraat geene zwaarigheid van eenig different overig.

Dan de Ridderfchap en Edelen, die meenden merkelyk nadeel te lijden bij de nieuw gemaakte schikkingen, waren, na alvorens te ver-

geefs
ven van wegens den Staat der Geëligeerden, Rest van Staat van 7 Febr: 1615. tot 1 Aug: 1618. Mil: ex Archivis Cap:

(159) Placaatb: D: 1. p: 194.

(160) Verbael en rapport ut supra.

geefs op uitstel tot dat zij sterker in getal waren gedrongen te hebben, van oordeel:

Dat zij nu van den eersten Burgemeesterlijken stoel ontzet zijnde, de nominatie tot het Lid der Heeren Geëligeerden ook niet langer aan de Stad alleen moest gelaten worden, en stelden (na verscheide maalen over voorsz: verandering van Stads Regeering met de gevolgen van dien was gediscreepeert,) onder andere middelen op Dingsdag den 7. Aug: voorsz. DAT DE CAPITULEN ZELFS ZOULDEN KIEZEN.

Bij deeze gelegenheid en direct op deezen voorflag van de Capitulen zelfs te laten kiezen: (waar toe de Heeren Edelen met geene mogelijkheid konden komen, zonder te begripen, dat de Capitulen origineel en met de daad waren het eerste Lid van Staat, en de Heeren Geëligeerden hunne Representanten, ja! die anders geheel absurd zoude geweest zijn) verklaarden de Gecommitteerden van de Magistraat van Utrecht, dat: *Na dat de Landen waren verlost van de Tijrannij der Spaignaarden elk in zijn geheel was gesteld, en dat het eene Lid van een Provincie zoo wel zijn natuurlijke vrijen Gerechtigheid behoorde te genieten als het andere, sonder dat de eene onder de andere mogt domineeren, ende dat tegens zodanige natuurlijke vrij-*

heid de Edelen eenige jaaren herwaards al vrij was over hare vrij en Geregtigheeden hadden geensurpeerd, het welk zij niet konden verstaan dat langer behoorde gecontinueert te werden, dan begeerdé zelfs haar vrij en Geregtigheeden zoo wel als andere te gebruiken.

Voortreffelijk in de daad in zig zelven, en het geen alleen nodig was, *mutatis mutandis*, voor de Capitulen te allegeeren en omtrent dezelve volgens den stelregel, *quod quisque juris in alium statuerit id & ipse utatur*, in acht te neemen. (161)

Dan hier haperde het, alzo de voorfz. Heeren Gecommitteerden er als in een zelven adem bijvoegden, dat de Nominatie Hun volgens expres tractaat van 1582. en uitspraak van 1610. was competeerende.

De Heeren Edelen antwoordden wel, en hoe gegrond is hier voorens gedemonstreerd, dat andere conjuncturen van tijden plaats hadden, ook meede dat zulk tractaat ende uitspraak maar provifioneel waren, welke provifie bij deeze verandering genoegzaam kwam te tesfeeren.

Ook bleven zij daar op staan, en voerden den

(161) d: i: Dat ieder het zelve regt behoort te volgen, dat hij voor een ander heeft vastgefteld.

den Gecommitteerden van de Magistraat hunne eigen hier voor verhaalde woorden te ontmoet; dan alles te vergeefs, wyl de Gecommitteerden niet alleen niet toegeeven of de bij herhaling voorgestelde submissie des verschils aan Z: Excell: wilden toestemmen, maar (dit moest eerst voor af gaan) zelfs nog twee Heeren tot augmentatie van 't eerste Lid voorstelden, met bijvoeging, dat wyl Ridderchap en Steden altoos hadden geëligeerd den genen, die bij de Stad genomineerd waren, zij zulks nu ook verzogten te doen.

Zeer diffculteerden Edelen en Steden hier omtrent, aantonende, „ dat op zodane wijze „ de Stad wel en de nominatie en electie beide „ den zoude willen hebben, en dat hunne „ electie van de personen die genoemd waren „ enkele beleefdheid geweest was; dat het nu „ een andere zaak was, als toen de Edelen „ meede één uit hun Lid in de Regeering hadden ende *dat die tractaten en accoord maar „ provisioneel waren, welke provisie kwam te ces- „ seeren.*”

Dan de Gecommitteerde der Magistraat verklaarden *rotunde*, tot geen submissie te willen verstaan, ten zij ook hier in Hun genoegen gegeven wierdt, en Zijn Excell: toen tusschen

beiden komende, was de zaak ras beflist, de geproponeerde Heeren in het Lid der Geëli-geerden toegelaten, en 't verdere different ge-steld aan Zijn Excell:, terwijl de verschil heb-bende partijen, *Edelen en Gecommitteerden van de Magistraat*, op den 10 Augustus aannamen, des nademiddags voor vier uren met hunne memorie klaar te zijn, en de uitspraak reeds gedagtekend is den twaalfden. (162)

Bij deeze arbitraire uitspraak, in welkers in-leiding op den naauwkeurigen toedragt van zaa-ken niet ten striktsten is gelet, wordt het ge-schil het welk was gecompromitteerd voorge-steld, als, bij gelegenheid der augmentatie van het eerste Lid op agt Leeden, gereezen te zijn *tuschen Edelen en Steden deezer Provintie van Utrecht, belangende hoe, en in wat voegen de aug-mentatie van 't voorsz. Lid voortaan zoude gedaan worden.*

Deeze generale expresie nu met het voor-verhaalde vergeleken, blijkt het, dat in het verschil tuschen Ridderfchap en Steden en de Gecommitteerden der Magistraat deezer Stad, de *status quaestionis* eigenlijk daar in bestondt, *of*

of de nominatie tot het eerste Lid voor als nog moest blijven aan de Stad, en de Electie aan Ridderfchap en Steden, volgens expre tractaat van 1582. en uitspraak van 1610. gelijk de Gecommitteerden van de Magiftraat, dan of daar in, dewijl die tractaten en uitspraak provifioneel waren, welke provifie bij deeze verandering genoegzaam kwam te cesfeeren, verandering moest worden gemaakt, gelijk Edelen en Steden fustineerden.

De uitspraak van Zijn Excell: was, gelijk uit het voorafgaande ligt te denken was, der Stad gunftig, en bevestigde de nominatie, vaststellende, dat bij eene voorvallende Vacature, bij Burgemeesteren en Vroedschappen deezer Stad Utrecht, van de refpective perfoonnen gedaan zal worden nominatie van dobbel getal, en dat van zulke perfonen die men weet bekwaam te zijn en na behoren gequalificeerd, mitfgaders doende profefsie van de ware Christelijke Gereformeerde Religie, welke nominatie alzo gedaan zijnde, zal daar uit bij den voorfz: Edelen, mitfgaders die van de kleine Steden deezer Provintie van Utrecht, eenen perfoon, 't zij Edelman of Borger zo boven is verhaald, worden gekooren en aan ons overgezonden, omme bij ons geaprobeert te worden achtervolgende de uitspraak gedaan bij den Raad van Staten

dezer vereenigde Nederlanden op den 18 Junij 1610. (163)

Deeze uitspraak, daar in Zijn Excell: zig op die van 1610. beriep, bekrachtigde dus de vorige, waar in men zig op dien van 1582 beroepen had, en daar deeze voorgaande uitspraken waren gedaan, *zonder ijmands præjudicie, en als nog bij provisie*, en het geschil was, of bij de thans voorvallende verandering dezelve tractaat en uitspraak, moesten blijven in haar vigueur, en zulke door Z: Excell: in zijne uitspraak wierdt geaffirmeerd, zoo moesten zij ook noodzakelijk daar door *prout jacebant*, dat is *zonder iemands præjudicie en als nog bij provisie*, geacht worden geconfirmieerd te zijn.

Dan, Ed: Mog: Heeren ! deeze uitspraak dwaalt zoo verre af van het geschil zelven, zoo als dit ook zelfs in die generale termen, *hoe en in wat voegen de augmentatie van het eerste Lid voortaan zoude gedaan worden*, en volgens welken in den oppervlakkigen en letterlijken zin genomen, de augmentatie door Z: Excell: wel aan den Paus zoude hebben kunnen gedefereerd worden, is voorgesteld, dat zij eer een eigendunkelijke bepaling, dan de uitspraak

ſpraak eens arbiters , verdient genoemd te worden.

Want daar het in regten kennelijk is , *quod omnem tractatum ex ipſo compromiſſo ſumendum : nec enim aliud illi (arbitro) licebit quam quod ibi ut efficere poſſit , cautum eſt. Non ergo quodlibet ſtatuerè arbiter poterit , nec in re qualibet , niſi de qua compromiſſum eſt , & quatenus compromiſſum eſt , atque , arbiter nihil extra compromiſſum facere poteſt. (164).*

Zoo bepaalt in tegendeel Z: Excell:, voor eerst het getal der Heeren Geëligeerden tot acht perſonen; Daar op trekt Z: Excell: aan zig de uitſpraak, of het zelve Lid zoude behoren vermeerderd te worden dan niet; ſtelt ook vaſt, dat vier van dezelve perſonen Edellieden, en vier Burgers zouden zijn, en bij vac-

(164) Dat is : dat al het te verhandelen uit het verblijffſchrift zelve moet genomen worden , wijs den Scheidsman niets vrijſtaat dat 't geen daar in bepaald is dat hij zoude kunnen uitwerken : een Scheidsman kan derhalven niet al vaſtſtellen wat hem belieft , noch in wat zaak hem belieft , als alleen in die , welke aan hem verbleeven is , en voor ' zoo verre die aan hem verbleeven is . En , dit en een Scheidsman vermag niets te bepaalen buiten het verbleevene . Lex 32. ff. §. 15. & 21. de recepti qui arbitr: receperunt.

cature ook een Edelman voor een Edelman, en een Burger in de plaats eens Burgers moeten genomineerd, geëligceerd, en geapprobeerd worden.

Alle zaken en poincten waar van in het gecompromitteerde, ook zoo als het woordelijk bij de uitspraak wordt voorgesteld, noch titul noch jota te vinden zijn.

Kan er nu zelfs van eene irreprochable uitspraak eenes arbiters betering worden geobtaineerd, (165) wat zoude dan zodanig eene eïgendunkelijke vaststelling, door een Vorst, daar toe geen wettige magt hebbende, bij omstandigheden daar openlijk geweld gepleegd, daar op het regt des Souverains geen acht geslagen, daar der Staaten vergadering zoo zeer gemutileerd was, en Hun Ed: Mog: deliberatien door de praesentie en influentie van den Prins, en de Heeren H: H: Mog: Gecommitteerden zoo zeer waren gegêneert, en daar de limiten van het gecompromitteerde zoo zeer evidentelijk en wederregtelijk zijn getransgredicerd, wat zoude zoo eene vaststelling toch voor effect forteeren! (166)

Ook

(165) Grotius, de jure belli & pacis l: 3. c: 20. §. 46. n: 2.

(166) L. 18. ff: communi dividundo. Brunneman ad 16.

Ook is aan dezelve door geen opgevolgde Resolutie van H: E: Mog:, daar Zijn Excell: ook als Arbitr beschouwd geen regts-gebied had, kragt van eene wet gegeven.

En wilde men al eens sustineeren, dat H: Ed: Mog: facto zig naar dezelve hebbende gereguleerd, deeze daar door de kragt van een wet zoude hebben geimpetreerd, hoe zeer blijkt dan niet uit het voor verhaalde dat zoo ooit, daar op toepasselijk zoude zijn:

Quod hujusmodi rescripta quae contra jus vel utilitatem publicam impetrata sunt perinde habentur ac si non concessa essent, (167) en dezelve verkreegen te zijn, quasi circumventa per obreptionem vel imprudentiam religionis principis, qui nec voluisse unquam credendus est, quod juste velle non potuit. (168)

Wat

legem non distinguemus, 32 ff: de recept, qui arbitr: recep: n. 22 & 30: Damhouder Praxis rerum civilium Cap: 208: & ibi Tuldenus in Notis num: 1 & 2. Carpzovius Processus juris tit: 6. art: 3. n. 22 & 23.

(167) Dat is: dat zodanige bevelen, welken tegen het regt of algemeene nut verkreegen zijn, eveneens gehouden worden, als waren zij niet verleend. Lex. 2. & ult: Cod: si contra jus. Cod: Fabrian: L. 2. Tit. 11. dit. 1.

(168) Dat is: De pligt des Overheers door listige beschrijving of onvoorzigtigheid als verkloekt zijnde, daar Hij

nooit

Wat eindelijk Ed: Mog: Heeren! zoude onbillijker kunnen uitgedagt worden, dan dat de Capitulen, die niet alleen niet hadden gecompromitteerd, maar die van het geheele verschil ignorant waren, zouden verstookten worden van hunne regten, om dat de Heeren Edeelen en Steden, en ook eindelijk die Gecommitteerden van de Magistraat deezer Stad, hun verschil aan Zijn Excell: hadden gesubmitteerd, *cum ea maxime rescripta contra jus esse censentur, ex quibus alium injuria inferatur quod vix est, ut non eveniat, quoties alteri jam quæsitum jus aut invito aut etiam ignoranti adimitur.* (169)

Ja! maar hadden ook Heeren Geëlligenden, als der Capitulen Representanten, hunne zaak *pro viribus* gedefendeerd, hadden zij ook voor de Capitulen gecompromitteerd?

In-

nooit moet geloofd worden, dat geen gewilt te hebben, dat Hij behoudens regt niet willen konde. Lex, 35. ff: de inoff: testam: Codex Fabrian. L: 2. tit: 11: def: 1.

(169) Dat is: daar zodanige bevelen voornaamelijk tegens het regt worden geacht te strijden, waar door iemand eenig ongelijk wordt aangedaan, dat bijna niet misfen kan, zoo dikwerf iemand een reeds verkreegen regt, zijns ondanks, of buiten zijn weeten benomen wordt. Codex Fabrian: l: c: Lex, venditor: 13. ff: Communi prædior. Lex, Id quod nostrum. 11. ff: de Reg: jur:

Indedaad , Ed: Mog: Heeren! daar dit althans door niemand , die de repræsentatie der Capitulen in twijffel wil trekken kan gestifteneerd worden , zoo mogten de Capitulen in dien tijd te regt gezegd hebben:

Non tali auxilio, nec defensoribus istis,

Tempus eget. (170)

Ook konden die Heeren niet buiten weten der Capitulen voor dezelveu compromitteeren, noch hadden zij in 't geheel gecompromitteerd, zijnde hunne goedkeuring reeds volstrektelijk den 7den verleend, eer zelfs de Gecommitteerden van de Magistraat in de submitisie geaccordeerd hadden, (171) gelijk ook noch in het rapport en verbaal der Heeren H: H: Mog: Gecommitteerden, noch in de uitspraak des Prinses éénig woord van 't compromitteeren van Heeren Geëligeerden wordt gementioneerd, schoon in de laatste van een deductie en bescheiden der drie Staaten, die omtrent de Heeren Geëligeerden geene anderen dan de hier voor ge-allegeerden, kan geweest zijn, wordt gewag gemaakt.

Maar

(170) Dat is:

*Geen dergelijke hulp, noch zulk slag van beschermers,
Vereischt de tijd.*

(171) Verb: rapp: &c.

Maar mogten Heeren Geëligeerden den Capitulen van deeze zaak wel kennis geeven? Immers was het een der articulen van 't ontwerp des Landraads, dat *Zij niet gehouden zouden zijn of vermogen de artikelen van beschrijving of hunne Resolutien den Capitulen te communiceren.* (172)

Dan, Ed: Mog: Heeren! dat dit articul op zodanige Staatszaken door welker divulgatie, waar voor men, schoon daar van noch toen noch naderhand iets bleek, bij de agterdogtige Gemeente vreesde, en niet van zodanige die den Capitulen meer bijzonder raakten, het oog hebbe, is palpabel uit de omftandigheden waar bij het voorsz: ontwerp is samengefteld.

Ook blijkt zulks onder anderen uit het voorgevallene in den jaare 1622. Toen namelijk geresolveerd zijnde tot het oprichten eener West-Indifche Compagnie, van welke men zig veel nuts ten voordeele des Vaderlands en kragtigen afbreuk des gemeenen Vijands voorftelde, zoo vonden de Ed: Mog: Heeren Staaten deezer Provintie goed, „ elks hoofd „ voor hoofd in hun particulier tot een goed

Ca.

„ Capitaal ingeteikend, en de Gecommitteer-
 „ den van Stad en Steden verzogt hebbende,
 „ zoo goeden devoirs aantewenden, ten
 „ einde de Magistraat en goede Ingezetenen
 „ aldaar als goede Patriotten, deezen aangaande
 „ meede haar goede genegenheid betoonden,
 „ daar toe meede vermanende en animeerende
 „ alle de Raden, Advocaten en Suppoosten
 „ van den Hove, omme te resolveeren dat de
 „ vijf Capitulen, uit hoofde van haar belang
 „ in de conservatie en voorspoed van het
 „ lieve Vaderland, ten respecte van de schoo-
 „ ne en meenigvuldige goederen die dezelve
 „ daar in bezitten, ook zouden inteecken-
 „ voor veertig duizend Guldens, die negotie-
 „ rende tot laste hunner Corpora, en gelijk zij
 „ geraden zouden vinden.” (173)

Dan de Capitulen hier in diffculteerende
 schreeven aan H: Ed: Mog: eene Misfivè van
 volgenden inhoud:

EDELE MOGENDE HEEREN!

*Wij hebben ontfangen, geleezen en wel ge-exa-
 mineerd d' Acte van xxj Febr. 1622. nopens de
 West-*

(173) Originele Acte Mss: ex Archiv: Capit:

West-Indische Compagnie ons toegezonden , en bevinden ons bij dezelve niet alleen in de forme ; maar ook in de zaake zelfs geïnteresseerd ende beswaerd.

In de forme , om dat U Ed: Mog: ende allen ende een ijder wel bekend is , hoe dat deeze Landen van Utrecht van outs hebben bestaan in drie Leden , te weeten , Geestelijken , Edelen , en Steden , welken te zamen hebben uitgemaakt een Corpus van Staten derzelve Landen , en dat wij ofte de Geestelijke stem , daar van van den beginne af , zijn geweest 't eerste Lid ; in zulker gestalt , dat ieder Lid van dezelve adviseerende op eenige swarigheden van dezelve Landen , die bij petitie ofte beden werden voorgedragen , is geweest in zulken stand , vrijdom en qualiteit , dat het een 't ander niet en heeft mogen ordonneeren noch iet opleggen , recht ofte het een ware geweest onder subjeitie van 't ander , nemaar dat dezelve te samen en gelijkelyk op dezelve swarigheijden , zulke middelen hebben geordonneerd als zij over 't gemeen bevonden hebben te behoren.

Sonder dat daar tegens can doen dat de Geëli-geerde uijtte Capitulen , daar op zoude mogen wesen gehoord , vermits die selve in geene saeken tot onze bezwaarnisse sonder onze last ende voorgaande advies eenig consent hebben te dragen.

Sulx

Sulx dat wij niet minder en hadden gedacht, dan dat men ons met een zodanige Acte zoude hebben garencontreert, daar bij men ons in effecte ordonneerd veertig duizend Guldens tot die voorsz. West-Indische Compagnie op te brengen, als directelijk strijdende tegens de vrijdom, stand ende qualiteit van ijder Lid van de Staten, als vorens verhaald is. Daarover wij na rijpe deliberatie niet en hebben connen nalaaten 't zelve U Ed: Mog: voor te dragen ende daar bij te verklaren, dat wij sodanige ordonnantie niet en kunnen aanneemen ofte U Ed: Mog: daar in believen.

Vervolgens hunne bezwaren nopens de zaak zelve hebbende gedetailleerd, en aangedrongen, dat zodanige deelneeming behoorde te zijn Volontair, eindigen zij aldus:

Biddende U Ed: Mog: deeze onze Redenen niet voor ongoet maar voor zulks te willen aanneemen, diewelke de vrijheid van onzen stand en nootzakelijkheid van onze defentie hebben vereischt, blijven altijd.

EDELE MOGENDE HEEREN!

U E D: M O G:

ZEER GEAFFECTIONEERDE

VRUNDEN. (174)

De
(174) Origin: Copie Mss: ex Arch: Capit:

De Ed: Mog: Heeren Gedeputeerde Staaten deeze Misfivē hebbende ge-examineerd, verklaarden op den 10 April 1622. de resolutie Staatsgewijze genomen, niet te kunnen veranderen, vertrouwendē niettemin dat de voorsz: Heeren Prelaten Capitulen ende Ecclesien, inziende de tegenwoordige constitutie van 't Landt, vermits de magtige Equipage die de Koninck van Hispanien met zijne Adherenten. zo te water als te land tegenwoordig is doende, neijt alleen tot onderganck ende ruine van Staet der Vereenichde Nederlanden, maar ook van haare goede nabuijren ende bontgenoten, de voorsz: Aēte in 't goede en ten beste zullen gelieven te verstaen ende te interpreteeren, dezelve bij deeze daar toe vriendelijk verzoekende, als meede dat Hare E: gelieve haare goede affectie en genegenheid, tot de erectie ende voortganck van de West-Indische Compagnie datelijk te betoonen, gelijk alle andere Patriotten en ware Liefhebbers des Vaderlands zijn doende, zonder dat dit sal worden getrokken in consequentie, ofte strekken zal in præjudicie van de geregtigheid der voorn: Heeren Prelaten Capitulen ende Ecclesien.

De Heeren Gedeputeerde Staten voords aanschrijvens van de Heeren Staaten Generaal bekomen hebbende, „ omme tegens den 15 Aug:
„ opening te hebben van de respective Capita-
„ len

„ len tot ter hand neemning van de Equipagie
 „ voor den beteren voordgang der West-Indi-
 „ sche Compagnie nodig, omme te weeten of
 „ dezelve daar toe fuffifant zijn ofte niet,
 „ vonden op den 31 Julij goed, de Deekens
 „ en Capitulen als nog te verzoeken, omme
 „ in conformité van voorgaande overgezonde
 „ refolutie en Infinuatie daar op gedaan, naar
 „ proportie van elks respectie quota ten fine
 „ voorfz: te willen teijkenen en fourneeren
 „ de voorfz: veertig duijzend ponden; ende
 „ van die teijkening voorfz: Gedeputeerden
 „ te doen blijken overmorgen voordemiddag
 „ de klokke tien uren, met comminatie van
 „ de voorfz: fomme, anderzins onder de in-
 „ geteijkende fomme van penningen voor de
 „ Stad en Lande van Utrecht te zullen reeke-
 „ nen, en in den over te zenden ftaat als an-
 „ dere ingeteijkende penningen te doen ftel-
 „ len, en bij gebrek van fournifement op de
 „ geftelde termijnen, daar in met andere refo-
 „ lutien behoorlijk te zullen voorzien tot las-
 „ ten der voorfz: Capitulen. (175)

De Capitulen, die in de zaak zelven, want
 het belang des Vaderlands was ook het hun-
 ne,

(175) Origin: Acte Mss. ex Archiv: Capit

ne, en er was zelfs goede apparentie van voordeel, geen zoo groote zwarigheid maakten, maar deeze wijs van verzoeken niet konden toestemmen ofte ongemerkt pasfeeren, verklaarden daar op: *Dat zij luiden wel verhoopt hadden dat H: E: Mog: de voorsz: vijf Capitulen in conformité van beloften bij vorige Acte gedaan, deezee aangaande zouden gelaten hebben ongemolesteert, veel weiniger verwagt hadden dat Henl. 't zelve bij forme van comminatie soude werden geïnfinueerd, tot merkelijke præjuditie van de Gerechtigheijden van de voorsz: Capitulen, ende directelijk strijdende tegens verscheide Acten en tractaten tusfchen de Leden van Staten deezer Provintie gemaakt ende opgerecht, ende hoewel Zijluijden wel geneegen zijn om alles te doen tot welstand ende behoudenisfe van 't Vaderland, dat na hare gelegenheid bekwamelijk zoude kunnen geschieden, zo en connen noch en mogen de voorsz: Capitulen volgens haren Eed, in deezee neijt resolveeren, voor en al eer H: E: Mog: de voorsz: Acte zullen hebben gedresfeerd en sulks inne gesteld, dat daar meede de Capitulen in hare Gerechtigheden blijven onvercort. (176)*

7 eeb 1711 Hiel

(176) Refok: der vijf Cap: Mff: ex Archiv: Capit

Hier op resolveerden de Heeren H: Ed: Mog: Gedeputeerden op den 14. Aug:, als volgt: *baed ob den 14. Aug. 1777*

De Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht, gehooft het aangeeven van de Gecommitteerden van de Heeren Prælaten en de Capitulen van de vijf Eccleſien binne Utrecht, namentlijk dat Haar E: geneegen zijn, volgende de Aſte van verzoek in dato den 10. Aprilis leſtleden bij de Gedeputeerden voorn: de voorſz: Capitulen overgezonden, om redenen daar inne geroert, te teijkenen ende furneeren de verzagte ſomme van veertig duijzend ponden tot XL grootten vlaams 't pond, tot erectie ende voortganck van de West-Indiſche Compagnie, volgens 't Octroij bij de Ho: Mog: Heeren Staten Generaal dien aangaande verleent, bedanken de Heeren Prælaten ende Capitulen van de vijf Eccleſien voorn: voor haar Ed: goede genegenheid ende gunſte voorſz:, accepteerende dezelve bij dezen volgens ende op den inhoud der voorſz: Aſte van den 10 Aprilis leſtleden, invoegen als ofte dien aangaande geene andere Aſte gedepecheert en waere geweest. (177)

Het was dus verre van daar, Ed: Mog: Heeren! dat het door de Capitulen bij Hunne Mis-

5. Dec. 1777 five

(177) Origin: Aſte Miſſ: ex Archiv: Capit

sive geposeerde gedesavoueert, ofte hunne Missive en Resolutie met in twijffel trekking van hun regt en qualiteit van de hand zoude zijn geweest ; maar blijkt in tegendeel , dat Heeren Geëligcerden in zaaken den Capitulen meer bijzonder concerneerende gewoon waren , en zig verpligt hielden dezelve Capitulen te adviseeren ; waar van om uit meerdere voorbeelden één bij te brengen , de Notulen van Staat deezer Provincie , op de punten van beschrijving in dato 7 Dec. 1624, getuigenis dragen , in dezer voegen :

Die van de Stad leveren alhier over zekere schriftelijke Deductie , nopens de lasten en onderhouding der Predikanten en Schoolen in deezen Article geroert , waar op den Heeren Geëligcerden , 't haren verzoeke , omme dienvolgens dezelve mette respectie Heeren Capitulairen , HAAR ED: PRINCIPALEN te communiceeren , Copie vergund is , ende versocht zijn Haar Ed: resolutie metten eersten binne te brengen. (178).

Op alle welke geallegeerde gronden Decanen en Capitulairen vertrouwen , de wederregtelijk-

heid

(178) Extract uit het Beschrijvings Register van de Ed; Mog: Heeren Staaten 's Lands van Utrecht , beschrijving tegen 7 December 1624 , Mss: ex Archiv: Capit;

heid en nulliteit van voorsz: arbitraire uitspraak van 1618. althans ten hunnen opzigte, genoegzaam gedemonstreerd te hebben.

Na den jare 1618, daar gelijk gedemonstreerd is, de bepalingen van Prins Maurits op eenen voor de Capitulen te vasten voet, die van magt en gezag namelijk, gevestigd waren, bleven de zaken op de voorheen gebruikelijke wijze, voor zoo ver Zijn Excell: daar in geene verandering had gestatueerd, voortduuren, en de Capitulen bleven gerepræsenteerd door Heeren Geëligeerden, zonder dat een ruim tijdbestek eenige hoofdzakelijke verandering ofte nadere deliberatien en statueering omtrent der Capitulen regten, die volgens de provifioneele schikkingen berusten bleven, uitleverde.

Een geschil van een anderen aart wierdt wel maar al te hevig, omtrent het midden dier eeuw gedreven, rakende de Capitulen, also sommige zeer geleerde en in veel opzigten achtingswaardige Mannen, oordeclende voor de confcientien der Canoniken te moeten zorgen, en meinende ook die zelve maat van naauwgezetheid die bij hun plaats vondt, en omtrent dezelve zaken te moeten of te zullen aantreffen in de gemoederen der Canoniken, Denzelven zwaarigheden moveerden over het

gebruik hunner goederen, die zij als geestelijke aanmerkten; wel is waar, dat er ook andere zeer vermaarde en eerenswaardige Persoonen gevonden wierden, die met kragt van redenen der Canoniken gemoederen gerust stelden, en zoude deeze twist, die tot verveelens toe en op 'eene aan welgestelde gemoederen hinderlijke wijze voortgezet en uitgerekt wierdt, mogelijk tot Staatsgeschillen den deur geopend hebben, zoo daar in niet wijslijk bij bevel van H: Ed: Mog: waare voorzien geweest:

Ook zouden Decanen en Capitularen niet eens hier van mentioneeren, zoo het niet opmerkelijk waare, dat welke beroemde en in verschillende takken van geleerdheid uitmuntende mannen ook hier in van beide zijden, 't zij voor of tegen, de pen gevoerd hebben, die allen overeenstemden in het erkennen of staande houden dier regten van de Capitulen, het waareldlijk betreffende, die Decanen en Capitularen tot hier toe hebben gefouteneerd, terwijl veele dezelve ook op dezelve of diergelijke grondslagen gevestigd achtten.

Bij het te voren geallegeerde van den zoo beroemden Voetius kan men dus voegen, dat hij uitdrukkelijk erkent: *Circa ordinem, regimen, & potestatem politicam, quam per Leges hujus Rei.*

Reipublica & per consensum eorum quorum intererat, ratione prædiorum & Dominiorum suorum antiquitus obtinuerunt, & nunc per octo viros electos adhuc excercent, scrupulum aut difficultatem Canonorum conscientie non movent Theologi. (179)

Hoort men den zeer vermaarden Maresius, dezelve getuigt: *Nam Capitula quinque uti nunt sunt, primum illius Reipublicæ Membrum ita eminenter & in actu primo constituunt, ut Dominus Electi ex Canonorum & Capitulorum ordine & numero, formaliter & in actu secundo primas obtineant in Provinciae regimine. (180)*

Ende

(179) Voetius, de Confraternitate Mariana, p. 446. dat is: omtrend den rang, het bewind en het waereldlijk gezag, welken, volgens de wetten dezès Gemeenebests, de Canoniken, uit hoofde hunner land- en heerlijke goederen van oudsher bezeeten hebben, en nu nog door agt Gekoornen uitoeffenen, maaken de Godgeleerden geene zwarigheid of moeite voor der Canoniken geweeten.

(180) Dat is: want de vijf Capitulen, zoo als die nu zijn, maaken zoo bij uitsiek en in de bevaegdheid het voornaamste Lid van dit Gemeenebest uit, als de Heeren Gekoornen uit der Canoniken en Capitulen staat en getal, volgens den vorm en in de uitoeffening, den eersten rang bekleeden in het provinciaal bestuur. Maresius, Judic: & Respons: de Canon: Ultraj: pag: 28.

Ende wederom : *Hæc est enim Reipublicæ in Provincia Ultrajectina Constitutio ab initio recuperatæ libertatis , ut per tria distincta Membra regi & administrari debeat , primum Membrum constituunt Electi , sic dicti quod eligentur ex quinque Capitulis & eorum nomine ad Remp: administrandam veniant , non possunt autem eligi ex Capitulis , qui Capitulares adeoque Beneficarii & Canonici non fuerint. (181)*

Zoo ontviel het zelfs aan den Eerwaarden Esenius om te schrijven :

't Is zeker dat eenige Politike magt van ouds door de *Wetten* en de *Costuijmen* den Canoniken heeft toegekomen , gelijk den Bischof het Vorstendom , gelijk meede veele fondatien en donatien zo gemaakt zijn dat daar in de zorg der Zielen , de *Predicatie des Euangeliums* , de *Bekeering* der

(181) Dat is: *Want dit is, van het begin af der herkegene Vrijheid, de vaststelling des Gemeenebests in de Provintie van Utrecht, dat dezelve door drie onderscheide Leden geregeert en bestuurt moet worden, Het eerste Lid bestaat uit de Gekoornen, zoo genoemd, om dat zij uit de vijf Capitulen gekooren worden, en uit hunnen naam tot het bestuur des Gemeenebests koomen. Zoo kunnen dan ook uit de Capitulen niet gekooren worden, die geene Capitulairen en dus zoo zeer geene gepraebendeerden en Canoniken zijn. Idem, pag: 33.*

der Ongeloovigen etc: worden uijtgedrukt, en dat dezelve personen deeze Geestelijke zorge te zamen met de politieke magt bevolen is geweest, en dat hun niet alleen Landerijen, maar ook verscheide Heerschappijen gegeven zijn. Nu de gene die in de Reformatie de Politike magt behielden, die hebben ook met regt behouden de Heerschappijen als zodanige, en de politike dirigeerende magt, ofte de wereldlijke Jurisdictie hoedanig die ook mogte weeten. (182)

En zoo drukt zig de Hooggel: Schoockius uit: *Ut vero in his & similibus pro libertate consultationibus, semper primæ partes Canonico- rum fuerunt, ita jam tum, plene & per omnia in ordinem quasi secularium dominorum & principum transierunt, consideratique sunt ab anno 1529. non nisi ratione prædiorum, quæ plurima & latissima per provinciam habebant.* (183)

En

(182) Esfenius, Verdediging van 't Theologiesch Advijs. Hoofdst: 4. p: 71.

(183) Dat is: gelijk nu in deeze en diergelijke raadsaagen voor de Vrijheid, de Canoniken altoos de voorsten waaren, zoo zijn zij ook reeds toen, geheel ende in alles tot den Staat als 't waare van waereldlijke Heeren en Grooten overgegaan, en van den jaare 1529. alleenlijk also beschouwd uit hoofde der goederen, die zij zeer veele en zeer uitgebreide in de Provintie bezaten. Schoockius de Bon: v. Ecclesi: S: 3. C: 4.

En wederom : *Quemadmodum enim patet, Capitula pacta sunt sibi perpetuitatem & defensionem in eo statu seculari, quem ratione regiminis atque beneficiorum suorum diu ante obtinuerant: cum vero homines sint mortales, & instar foliorum modo oriantur modo occidunt, hæc perpetuitas, non potest sine ratione successionis intelligi.* (184)

Waar bij dan Decanen en Capitulairen alleen zullen voegen het geen de vier Utrechtse Leeraars As: Teekman, J. Flaman, Daniel van den Hengel, en J: Heijmenberg, in hun advijs over 't gebruik der goederen die men Geestelijke noemt, gegeven ten verzoeke van Heeren Burgemeesteren en Vroedschap deezer Stad, den 14 Nov: 1659. zeggen:

Wat aangaat de Collegien geseijt Capitulen, daar meede heeft men anders gehandelt, (gelijk ook zo onderscheidentlijk in Duitschland geschiedt is)

(184) Dat is: want de Capitulen hebben, gelijk blijkt, voor zig de duurzaamheid en handhaaving in dien Waereldlijken stand, welken zij uit hoofde des bestuurs en hunner præbendaale goederen reeds lang te vooren verkreegen hadden, bedongen: dan dewijl het met de menschen even als met de bladeren geleege is, die dan hervor koomen dan weder sterven, zoo kan deeze duurzaamheid, niet anders dan bij wijze van opvolging verstaan worden. Idem, Sect: 3. C: 15.

is) als met de Conventen, die men heeft laten versterken. Want also dezelve van oudts, wegen hare Goederen en Domeijnen, hadden gemaakt den eersten ende fundamenteelen staat des Lands (waar na haare goederen ook zijn geproportioneert geweest, gelijk des Bischops, dat is Weerelsch Geestelijk) die als nog wordt gerepresenteert door de acht Geëligeerden uijt haar, ende datse haare perpetuatie ende maintenu in den voorsz: staat ende goederen meermalen hebben gestipuleert gehad, ende neffens andere Leden met de gemeene Bondgenoten tegens den vijand hadden verdedigt, heeft men dezelve om de voorsz: reden, gelijk in Duijtsland, bijzonder daar 't Immediata Collegia van de Regeeringe waren, ende Leden des Rijks, ende om andere redenen meer, den staat des Lands concerneerende laten continueeren ende behouden de possesie harer goederen.

Gelijk ook in de Resolutien der Ed: Mog: Heeren Staaten deezer Provintie, van 24 Julij 1660. nopens deeze zaak aldus getuigd wordt:

Dat de bezitting der Canonice Prebenden, en de genaamde Geestelijke goederen alhier bij de gemeijne Lands Unie, uitspraak van den Landraad, Contracten, Resolutien, ende solemneelen Beloften gereformeerd, gereguleerd ende van tijd tot tijd g-agnosceert ende bevestigd is, met de Collegien,

orders en stand van dien daar uijt het eerste Lid ofte staat van de Souverainiteit ende Hoge Regeering deezer Provintie, van allen ouden tijden wordt geconstitueerd.

Terwijl deeze onaangenaame discussien al lengskens verdoofden, naderde het jaar 1672. zoo noodlottig voor deezen vrijen Staat, als nadeelig voor de Capitulen; In de algemeene ellende rijkelijk haar deel gehad hebbende, ~~wierdt de heugelijke verlossing ook voor Hun,~~ zoo wel als voor deeze geheele Provintie wrang gemaakt, door de dispositien in 't jaar 1674. hier te werk gelegd.

Door het bekende Regeerings Reglement van dat jaar, zoo weinig strookende met de aloude Regeeringsvorm deezer Provintie, werden de Capitulen tot nog veel erger conditie gebragt, hunne Representanten van willekeur afhankelijk gemaakt, Zij van verscheiden inkomsten ontzet, onder anderen van den uterque Turnus, en sedert op het Capitulaarschap niet gereflecteerd; Zij ook van het regt tot de Jagt verstooken, en waar in niet al geturbeerd? Zoo dat om hunne benadeeling meerder in 't oog te doen lopen alleen nodig geweest waare, dat Zij niet reeds te voren zoo zeer in 't uitoeffenen hunner regten waren besnoeid; Zij ech-

echter, en hier in hebben Zij niet veele navolgers gehad, Zij verzetteden zig bij mannelijke remonstrantien, zoo aan de Ed: Mog: Heeren Staaten dezer Provintie als aan Zijne Hoogheid Willem den Derden gepresenteerd, tegens het voorsz: Reglement, toonden de onbillijk- en onwettigheid daar van aan, allegeerende, *dat het zelve op het te kennen geven van eenige Burgers geconcipieerd zijnde, gearresteerd was buiten kennis en communicatie der Capitulen, en het zelve bij Haar Ed: Mog: tot zoo merkelyke præjudicie van haar geacquireerd recht niet konde gestatueerd worden; voornamentlyk daar de Heeren Geëligeerden zijn Ledematen van der Heeren Remonstranten Collegien, die daarom buiten speciale kennis en goedvinden van de Heeren Remonstranten niet konden resolveren tot vermindering van haare goederen en geregtigheden. En sustineerden eindelijk, dat de vergunningen daar in aan Zijn Hoogheid gedaan sub en obrepti-ve verkreegen waren.* (185)

En was zulks van dat gevolg, dat Zij na lang aanhouden nog eenigzins bij accoord van den

(185) Remonstrantie aan de Ed: Mog: Heeren Staaten, en Deductie aan Zijne Hoogheid Willem den Derden Mss: ex Arch: Capit:

den 4 Majj 1684. op hunne verliezen afdongen, en daar bij ook *in transitu* hun oud regt en representatie door Heeren Geëligeerden wierdt erkend. (186)

Decanen en Capitulairen denken verder Edele Mogende Heeren! dat veel van voorz. Regeerings Reglement te spreken, daar er zoo veel van het geallegeerde bij het voorgevallene in 1618. op toepasselijk is, daar UEd. Mog: jongste Resolutie, het rapport van de Heeren UEd. Mog: Gecommitteerden, en de algemeene stem des Volks er zoo veel van gezegd hebben, voor overbodig mag geacht, en Zij daar van ontslagen mogen gehouden worden.

Zij zullen dan alleenlijk aanmerken, dat Zij na 't overlijden van den Koninglijken Stadhouder Willem den Derden, op gedaane Remonstrantie, door H. Ed. Mog: in 't genot van den *uterque Turnus* zijn hersteld, en het regt tot de Jagt geuseert hebben tot in den jaare 1747. wanneer Zij met deeze geheele Provincie op nieuw geraakt zijn onder de zoo drukkende, en met reedelijke Vrijheid zoo kwalijk vleiende Regeeringsvorm van 1674, waarom

Zij

Zij ook zoo wel als eenig ander Lid, Bürger, of Ingezeeten van deeze Provintie hopen te deelen, in de æquitabele zorg en voorziening van UEd: Mog: tot redres van hunne, zoo Zij meenen, zoo gewigtige als billijke bezwaren, van welkers gegrondheid Zij verhopent dat UEd: Mog: zullen zijn geconvinceerd.

Decanen en Capitularen beschouwen zig toch, Edele Mogende Heeren! als waereldlijke opvolgers van de oude Geestelijken in alle die Regten en Privilegien, die behoudens de Reformatie kunnen worden uitgeoeffend, en dat wel uit hoofde van die goederen, door welke voorz: Geestelijken, zoo wel als Hün Biscop, in het tijdelijke voor waereldlijken gehouden zijn, (187) zelfs vóór de Reformatie, en uit hoofde van welke Zij een onvermengeld, en wel het eerste Lid van Staat altoos hebben uitgemaakt, en als nog, volgens de provifioneele schikkingen door Heeren Geëligeerden gerepresenteerd wordende, uitmaaken.

Immers, Ed: Mog: Heeren! om deeze en geene andere reden kan het begreepen worden

(187) Klagt van den Biscop, Art: 4. Utr: Placaatb: D: 2. p: 965. Marefius, judic: & respons: de Canon: Ultraj: c: 7. p: 74.

gepractiseerd en gestatueerd te zijn, dat noch Edelman noch Burger, het zij in het tweede Lid beschreeven, het zij in de Magistraten zijn geadmitteerd of ten huidigen dagen nog worden geadmitteerd, voor en al eer Zij zig van hunne Præbenden hebben ontdaan, (188) zoo dat zelfs bij onderscheiden Resolutien der Ed: Achtb: Vroedschap deezer Stad eene zekere laps van tijd is vastgesteld, waar bij een Lid der Capitulen van 't voorsz: Lidmaatschap zoude hebben moeten gedefisteerd, alvorens Hem in de Vroedschap deezer Stad cesfie mogt werden vergund. (189)

En daar deeze ordonnantien, ten minsten ten principale genomen, als nog zijn *in viridi observantia*, zoo moet men of amplexceeren, dat dezelve om vermengeling der Leden voor te komen zijn gestatueerd, en worden geobserveerd, of men moet dezelve sugilleeren en taxeeren van notoïre iniquiteit als berovende Edelen en Burgers, en dat, om dat Zij eene Præbende, *titulo oneroso* verkreegen, bezitten, van dat incontestabel regt, Hun nevens allen hunnes gelijken, door God, de Natuur, en Volksregten verleend.

Wat

(188) Utr: Placaatb: D: I. p: 311.

(189) Utr: Placaatb: D: 3. p: 103.

Wat nu betreft, Ed: Mog: Heeren! de benaming van *Geestelijken*, *Geestelijken Staat*, *Geestelijkheid* en wat dies meer zij, den Capitulen toegepast, behoeft men zig geenzins te verwonderen, dat, daar in oude tijden de naam van Geestelijk zoo eerwaardig en van zoo veel aanzien was, daar de Leden der Capitulen meest *Geestelijken* waren, daar hun Hoofd het Hoofd des Lands was, daar Zij als *Geestelijken* *Bischoflijke Raaden* waren, ook in waereldlijke zaken, daar Zij, na deezen invloed bij de overdragt der temporaliteit verlooren te hebben, *Geestelijke Jurisdic tie* en voorregten van geen klein aanzien bezaaten, (190) en daar Zij na de Reformatie, en toen Zij volgens 's Lands wetten belijdenis der Gereformeerde Religie deden, den rang, tituls, en gewoontens, van ouds gebruikelijk, voor zoo verre die in zig zelven met den Godsdienst niets gemeens hadden, behouden hebben, dat daar, in navolging van de oude wijs, gelijk men nu deeze Provintie, schoon geen eigenlijk *Bisdom* meer zijnde, *het Bisdom van Utrecht*, *het Stift*, *het Sticht van Utrecht* noemt, den naam van *Geestelijken*, *Geestelijkheid* enz: in

wee-

(190) Utr: Placaatb: D: II. p: 987.

weezen gebleeven en nog, ook in Staatsfchriften, wordt geuseerd.

Dan, daar namen geen zaken zijn, en niemand ergens toe verplichten, zoo is der Capitulen stand, en zijn derzelver Regten ook van geen blote namen afhankelijk, maar zoo dikwerf en solemneel in-deze Provintie erkend; en bij al wat heilig en plegtig in verbonden en overeenkomsten kan aangemerkt worden, speciaal bij de Unie van Utrecht aan Hun als mede de Contrahenten, ook door de Hooge Bondgenoten, geguarandeerd en derzelver maintien beloofd, dat daar op geene indragt had behooren gedaan te worden.

Immers, Ed: Mog: Heeren! daar het in regten buiten controverfie is, dat zelfs de Hooge Overigheid het *jus quæsitum* der Onderdaanen (*salva reverentia*) niet vermag te verminderen, zelfs niet *ex plenitudine potestatis*, als alleen in hoogdringende noodzakelijkheid, of als het nut des Staats zulks absolutelyk vereifcht, zoo als de hier bij geannoteerde Regts-en Staatskundigen doceren (191), gelijk ook van ouds

her

- (191) Grotius, de jure belli & pacis L: 2. C: 14. §.
 7. Puffendorf, de jure Naturæ & Gentium, L: 8. C: 5. §.
 7. Burlamaqui, du Droit Politicq. C: 5. §. 18. Bijkershoek,

het bij de Romeinsche wetten zeer zorgvuldig is gestatueerd: *quod Princeps juri quaesito ex ea causa, quam jus gentium induxerit, veluti ex justo legitimoque contractu derogare nequeat, si nulla ratio urgeat, ne ex plenitudine quidem potestatis extra injuriam, quia jus gentium naturali ratione stabilitum est immutabile* (192): Zoo behoorde dan zulks althans omtrend de Capitullen, die een Meedelid van Staat uitmaakten, te zijn in acht genomen.

Alzoo de onloochenbare verpligting die gelijk ook nu, ook toen de respectieve Leden van deeze Provincie

hoek, Quæst: jur: publ: L: 2. C: 15. Codex Fabrianus, L: 1. tit: 2. def: 50. & tit: 11. def: 1. Gall, Observat: L: 2. Observat. 56, 57 & 58. Carpzovius, Defin: forensi part: 2. constitut: 23. defin: 10. & P: 3. constitut: 4. defin: 41.

(192) Dat is: Dat een Overheer zonder onregt te pleegen, een regt, dat uit eenigen hoofde, welke het regt der Volkeren heeft ingevoerd, gelijk als uit een billijk en wettig verdrag, verkreegen is, niet kan vernietigen, zelfs niet uit hoofde van opperste Magt, dewijl het regt der volkeren, op de natuurlijke reden gegrond, onveranderlijk is. Codex Fabr: L: 1. tit: 11. defin: 1. L: 3. tit: 22. defin: 12. num: 1 & 2. Cumberland, Traité phil: du Loix naturelles pag: 415. Carpzovius, Quæst: forensium part: 2. constitut: 42. defin: 11. Idem, part: 2. constit: 22. defin: 10. & part: 3. c: 4. defin: 41.

vintie verbond, niet alleen om haar eige bijzondere
 Regten en Vrijheden, maar ook die der andere
 Medeleden te beschermen en te maintineeren, ge-
 grond op den onderlingen staat van Vereeniging
 tot handhaving van de gezamentlijke Regten tegens
 alle de zodanigen, die dezelve op eenige wijze
 wilden aantasten, waar in zig Leden van eene
 Provintie deezer vrije Republiek bevinden, nood-
 zakelijk moest meedebrengen, niet alleen, dat geene
 der Leden iets op den anderen zouden entameeren,
 maar zelfs, dat er geene mogelijkheid ware voor
 eenig Lid of Leden om eenig regt, aan een ander
 Lid behorende, voor zig of hun te kunnen verkrij-
 gen, anders dan door vrije en onbedwonge afstand
 van het zelve Lid, welk gevolg op zig zelve ook zoo
 notoir en evident is, dat het zelve ten allen tijde
 bij de Leden der Hooge Staatsvergadering deezer
 Provintie is geagnosceert. (193)

Dewijl ook de drie Leden van Staat in hunne
 origine beschouwd zijnde, op geenerhande wijze
 van malkander dependent zijn, en dat zij bij een
 vergaderd als representerende de onderscheide Staa-
 ten deezer Provintie, wel te zamen oeffenen het
 hoog Gezag en de Souverainiteit over dezelve,
 doch

(193) Oosterdijk en Wantenaar, Deductie of groot Stads
 recht p: 54.

doch dat geen derzelve kan begreepen worden aan de overige Leden, NB. buiten zijne concurrentie en uitdrukkelijke toestemminge, afgestaan te hebben de dispositie en beschikkinge over de bijzondere Privilegien en Voorregten, waar door het zelve en de Staat dien het repesenteerd, van de andere Leden en Staaten onderscheiden is, om welke reden ook NB. volgens de Regeerings-form. deezer Provincie, geene Resolutien, welke tot bezwaar strekken van de respectieve Leden, mogen genomen worden buiten de eenpaarige toestemminge der drie Staaten. (194)

En wil men hier eens voor een oogenblik niet op reflecteeren, en maakte de turbulentie der tijden (altoos toch was of oproer of overheersching de gelegenheid waar bij der Capitulen regten besnoeid wierden) het al eens noodzakelijk of nuttig, dat de Capitulen in het uitoeffenen hunner regten wierden gesurcheerd, en kon Hun hier in, gelijk anders regtens was, geen vergoeding op dien tijd gedaan worden (195), zoo bleeven dan de regten der Capitulen, die geen præscriptie in deezen subject

(194) Deductie der Heeren Edelen, Ibidem pag: 55.

(195) Grotius & Puffendorf, locis citatis.

jeft waren (196); bewaard, ende hadden gelijk *sublata causa effectus tollitur*, ook in tijden waar in aan regt en billijkheid veilig opene ooren verleend konden worden, behoren hersteld te zijn.

En, gelijk de Capitulen wel verre geweest zijn van ooit vrijwillig toetefstemmen in alle de infractien op hunne zoo gegronde regten en voorregten gedaan, zoo hebben zij, *zelfs niet tacito consensu*, 't geen Hun nogtans, gemerkt de omftandigheden, niet zoude kunnen præjudicieeren, daar in berust, maar de menigvuldige Remonftrantien der Capitulen nu eens over generale, dan eens over meer bijzondere bezwaaren, tonen ten evidentften, dat Zij, altoos hunnes Eeds en pligts gedagtig, zig, zoo verre de omftandigheden der tijden toelieten, ter hunner verdediging gekweeten hebben, en, gelijk Zij trouwens gehouden zijn, nog in deeze van hunnen duuren pligt kwijten.

Zoo hebben ook ten huidigen dage, de bijzondere Leden bij hunne ondertekeningen van 't Concept Reglement, en andere memorien van

(196) Voet ad Pandectas, L: 1. tit: 11. §. 24. Vide omnino Oosterdijk en Wantenaar, Deductie of groot Stads recht p: 56, 57, 58 en 59.

van gelijken aart , de Privilegien en Regten der Capitulen , expresfelijk gehouden buiten alle præjuditie ; en zoo hebben ook die Leden der Capitulen , welken door een aantal notabele Burgers deezer Stad meede waren geconstitueerd , wel expresfelijk zig voorbehouden , van door hunne onderteekening der Confideratien uit den naam en van wegens voorz: aantal notabele Burgers op het uitgebragte Staats-rapport van 1. September deezes jaars , niet te hebben toegestemd in het daar inne omtrend de Capitulen geposeerde , maar alleen geteekend te hebben , als , in hunne qualiteiten , voorftellende van wat gevoelen over het algemeen dat gedeelte der Burgerij , waar van Zij meede geconstitueerden waren , in deezen was , blijkens de Acte van decharge aan voorz: Leden der Capitulen verleend , en aldus luidende :

Wij Ondergeschreeven Geconstitueerdens van een aantal notabele Burgers binnen Utrecht , verklaren ten behoeven van de Wel Edele Geboren en Gestrengen Heeren Mr. JACOB HENDRIK DE RIDDER van Almkerk , JACOB DE JONCHEERE , Mr. WILLEM VAN DAM Heer van Isfelt , OTTO DIRK GORDON en Mr. JAN CAREL PRONCKERT , onze meede Geconstitueerdens , dat zij de Confideratien
uit

uit den naam en wegens onze Principalen op het uitgebragte Staats-rapport van den 1. deezer maand opgemaakt en overgeleverd, niet anders hebben onderteekend dan na expres voorafgaand declaratoir, dat zij als Canoniken de middelen vervat bij de opgegeven Consideratien, en beginnende op pag. 14. (197) met de woorden, want of schoon, en eindigende op pag. 23. met de woorden wierd betaald, ingerigt om aan te tonen het recht dat de Burgerij vertrouwd te hebben, om de nominatie tot het eerste Lid niet aan de vijf Capitulen overtegeven, dezelve middelen niet houden voor hun gevoelen, maar zig in deezen ter onderteekening met de verdere Geconstitueerdens hebben gevoegd, alleenlijk, om ten hunnen reguarde in hunne qualiteit voor te dragen, hoedanig bij de Burgerij daar over in het algemeen werd gedacht en verder niet, en dus onder expres protest, van door deze voordragt van het gevoelen der Burgerij en middelen van defensie, dezelve voor hun particulier niet aan te neemen of op eenige wijze te willen beschouwd hebben door hunne onderteekening van die consideratien een defensie tegen de Capitulen te hebben geampteerd, dan wel, dat zij daar inne voor hun parti-

(197) Pag: 14 & 23. voorkomende in de gedrukte CONSIDERATIEN op pag: 9 tot 15.

ticulier , en als Canoniken zijn gebleven in hun geheel , zodanig dat zij de voordragt van de voorsz: middelen niet anders of verder hebben gedaan , dan voor zoo verre zij als Geconstitueerdens meede verplicht en gehouden waren daar toe in hunne qualiteit te concurreeren , verzoekende ter hunner decharge als Canoniken , dat van dit hun declaratoir en protest door ons werde uitgeleverd attest , om te kunnen dienen daar en zo hun Wel Edelen oordeelen mogte te behoren ; het welk wij aan hun Wel Edelen niet konnende weigeren , hier van hebben geformeerd vijf eensluidende , welke door ons zijn onderteeekend in Utrecht op den 29 September 1784. (was geteekend) G: C: HARMSSEN , PH: KUVEL. , A: J: van MANSVELT. , P: P: J: ONDAATJE. , J: KREIJLKAMP. , J: van SCHALKWIJK. , P: BLANCHE. , G: BENTINCK. , A: WEPPELMAN. , N: van OOSTVEEN. , C: H: J: KOPPEDRAJER , als geasfumeerde van ANTH: WINDSAND. , J: L: van VELTHOVEN. , A: HOEVENAAR. , G: BETTINK. , J: C: van MANEN ADZ: G: WESTHUIJZEN. , J: D: VISSER. , B: F: van LIBEHERR. , FERDINANDUS WEUSMAN.

Zoo consteert dan , dat alle voorsz: Leden der Capitulen in 't algemeen , en ook voorsz: geconstitueerde Heeren in 't bijzonder , dat gevoelen van , en dien ijver hebben vóór der
Ca-

Capitulen welhergebragte Regten en Privilegien, als de kennis van voorfz: Regten, en hunne met Eeden geftaafde pligt, van wel- denkende Ledematen hunner Collegien vereifchen en meedebrengen.

Maar zouden Decanen en Capitulairen thans wel voor zig regt hebben op de voorregten in deezen gementioneerde? Zoo zeker, Ed: Mog: Heeren! als Zij *justo & quidem onerofa titulo*, naar de onafgebrooke perpetuiteit der Collegien, met aggregatie van U Ed: Mog:, onder voldoening der bepaalde lasten, en met praestatie van de gerequireerde Eeden, hunnen Voorzaten zijn opgevolgd, en *ad omnia jura Capitularia* zijn geadmitteerd.

Wanneer toch, en waar is er bij eenige Wet hier in verandering gemaakt, zoude de befnoeijinge van sommige, de berooving van andere voorregten of inkomsten hunne Collegien van eene andere natuur, en tot Collegien van Lijfrenten gemaakt hebben? Zoo ooit, zeker hier mogen Decanen en Capitulairen toepasselijk maken het bekende, *omne simile claudicat*, alzo er zoo weinig gelijkvormigheid in deezen is, dat men de zaak van nabij beschouwd zijnde, deeze vergelijking wel in zeer verre de meeste deelen mank bevinden zal.

Want

Want waar vindt men ooit Lijfrenten die zelfs de stok-oudste Grijsaart, al had hij van zijn bloeiendste jeugd af daar van-gegaudeerd, op een ander lijf kon transmitteren? en dat niet alleen gezond zijnde directelijk, maar zelfs bij ziekte alleenlijk twintig dagen levens vereischt wordende? Waar hoorde men ooit dat tot bezitting eener Lijfrente eene wettige geboorte onvermijdelijk nodig was?

Was er ooit eenige connexie tuschen de be-lijdenis eener bepaalde Godsdienst en 't bezit eener Lijfrente?

Wierdt ooit van de bezitters van dien eene bijzondere belofte van volharding en goed ge- drag in zekeren Godsdienst gevergd?

Wierdt er ooit van Lijfrenten even als van de aanzienlijkste commissien, considerabele lasten aan 's Lands Domeinen opgebracht?

En waar is het ooit gehoord dat zig Sou- verainen de zorge aangenomen hebben, om geene perfoonen tot eene Lijfrente toe te laten dan met hunne bijzondere aggregatie, alvorens bij requeste te imploreren?

Het spreekt ook voords van zelve, dat daar Lijfrenten genegotieerd worden, de te betaa- lene hoofdsom en te trekkene renten, met el- kander zijn geproportioneerd, het geen in de

Ca-

Capitulen geheel van willekeur en toeval afhangt.

Ook ontzet eene Lijfrente niemand van zijne andere burgerlijke regten, daar, door een Lid der Capitulen te worden, men zig den deur tot andere Staats of Stederegeering geeflooten ziet.

Waar wierden eindelijk ooit bezitters van Lijfrenten onder den heiligen band van geftaafe Eeden gebragt? waar wierden zij ooit door Lijfrenten eligibel tot eenig Staatsbewind? en welk een bijster verfchil is er boven dit alles niet tufchen het regt van hoogftaanzenlijke Commiffien, niet alleen te bekleeden, maar ook anderen tot de bekleeding van dien te ftemmen, en ook veele aanzienlijke zoo wel als voordeelige ambten aan anderen te confereeren, ja! voorzeide ambtenaaren in den Eed te neemen, en het enkel eenvoudig trekken van een jaarlijks inkomen?

Zoo veel onovereenkomstelijk is er ook heden tufchen de Capitulen en Collegien van Lijfrenten.

Voords kan het Decanen en Capitularen geenzins obfteeren, dat Zij *titulo onerofo*, en als bij koop hunne Præbenden verkreegen hebben, al zoo des te meer hardigheids daar in

in geleegeu zoude zijn , zoo zij ergens in wierden gepræjudicieerd, en moet hier wel in 't oog gehouden worden, dat, ſchoon de Præbenden thans zijn gekomen in *libero commercio*, zulks al eenigermate de Canonice wetten nog in volle vigore zijnde, en ook van de vroegſte tijden der Republiek af, en nu bij de twee Eeuwen met approbatie van den Souverain zodanig heeft plaats gehad. (198)

Gelijk ook wel te remarqueeren is, dat eigenlijk in de Capitulen geen koop gekend word, (*aliud enim est vendere aliud vendenti consentire*, (199) maar dat het regt tot de præſentatie, *quo quo modo fit*, verkreegen zijnde, de Præbende wordt geſteld in handen van 't Capitul, daar 't voorvalt, en na behoorlijk examen of de aggreatie van U Ed: Mog: is verleend, de jura betaald enz. aan den gepræſenteerden wordt geconfereerd, en denzelven daar toe geadmitteerd, voords de vereiſchte jaaren ver-

(198) Schoockius, de Bonis vulgo Eccleſ: Sect: 1. C: 42. Idem, Sect: 3. C: 18. Mareſius, Judic: & Reſponſ: de Canon: Ultraj: C: 10. p: 148.

(199) Dat is: *Het is iets anders te verkoopen, iets anders den Verkooper zijne toefſtemming te verleenen.* L: 160. ff: de reg: juris.

verftreeken , en van de qualificatie des Perfoons, ouderdom, als anderzins gebleeken zijnde , dezelve wordt geadmitteerd; *ad omnia jura Capitularia, falvis statutis & juribus cujuscunque Ecclefiae* (200), en dus tot die Regten, die den Capitulen als Corpora eigen zijn, welke nog dezelfen zijn als ooit, als zijnde niettegenftaande de voorgevallen furchance, nooit geaboleerd.

En voor zoo verre dat Regt om aldus geprefenteerd te worden, of de collatie op zig te doen vallen, verkreegen wordt door koop, en de Præbenden dus gezegt worden te koop ofte gekogt te zijn, zoo worden dezelve in de veil conditien uitdrukkelijk verkogt met alle de Revenuen, Præëminentien, Regten, Waardigheden en Digniteiten, volgens de costumen en statuten van dezelve Capitulen daar toe fpecteerende. (201)

En de publyklyk aangeflagte billetten, nog wel hier of daar in deeze Stad te leezen, verklaaren, dat die worden verkogt met alle Præëminentien en Geregtigheden.

Zo.

(200) Dat is : *behoudens de Capitulaire regten en vastftellingen van ieder Kerke.*

(201) Origin: Veilconditien van wegen de Stad Utrecht, Mff:

Zodanige opgaven ook die eenige specificatie in zig bevatten, noemen daar onder de *qualificatie om beschreven te worden in het Lid van de Heeren Geëligeerde Raaden repræsenteerende het eerste Lid van Staaten 's Lands van Utrecht.*

(202) *trinitas est in unitate.*

Is het nu zeker, *quod in toto & pars continetur* (203), is het, *secundum naturam, commodum cuiusque rei eum sequi quem sequuntur incommoda* (204); en is het dus, dat: *post perfectam venditionem omne commodum & incommodum, quod rei venditæ contingit ad emptorem pertinet* (205), wordt in eene generaale verkoping alles begrepen, wat van de verkogte zaak dependeert (206), zoo dat ook eenig Slot of Dorp verkogt

(202) Orig: Veilconditien, ut supra.

(203) Dat is: *Het geheel bevat ook het gedeel te in zig.*
L: 113. ff: de reg: juris.

(204) Dat is: *Het is natuurlijk, dat de voordeelen van elke zaak door dien genooten worden die de nadeelen moet dragen.* L: 10. ff: de reg: juris. L: 3. Instit: de Empt: & vendit.

(205) Dat is: *Dat alle bate en schade die de verkogte zaak aankleeft, voor rekening des kopers is.* L: 1. Cod: de Per: & Com: rei vend:

(206) L: 10. Cod: de Evict: l: 73. ff: de contrah: Empt: & Vendit:

kogt zijnde , het regtsgebied daar toe behorende, wordt gerekend verkogt te zijn; voor al ook wanneer zulks van wegens den Souverein geschied, en al was het ook dat van zoodanige regten of regalia bij de verkoping of concessie geen mentie in specie was gemaakt, en is het zelfs zeker, dat alle aanwas den Koper aankomt, gelijk men dit alles bij de genoteerde Regtsgeleerden met auctoriteit van regten kan zien gestaafd (207); zoo hebben dan ook de tegenwoordige Canoniken het Regt tot allen die Privilegien, die ooit of ooit bij de Capitulen zijn geconsolideerd of geexerceerd, en *salva conscientia legibusque Reipublicæ* (208), zouden kunnen geconsolideerd ofte geexerceerd worden.

Zij immers staan gelijk alle andere Kopers bloot voor alle schade en infractie, die *jure an injuria* op hunne bij koop verkreege regten en inkomsten zouden kunnen vallen, en dat heb-

(207) Voet ad Pand: l: 19. tit: 1. §. 6. Carpzovius, Procesfus juris tit: 25. art: 5. num: 51. Utr: Consult: D: 1. Consult: 80. Hollandsche Consult: D: 2. Consult: 144.

(208) Dat is: *Behoudens een goed geweten en de wetten des Gemeenebests.*

hebben hunne Voorzaaten in den jaare 1674. ondervonden, en ook nog zijn er, die het in den jaare 1747. en 1748. ondergaan hebben, dat Zij, zelfs van bij verkoop nominatim uitgedrukte Privilegien, zijn ontzet.

Ook is het buiten contest, dat het verkrijgen van eenig ambt, waardigheid, of beneficie bij wege van koop, niets detraheert van het Regt en de Privilegien aan zoodanig ambt, waardigheid, of beneficie eigen en daar mede verknogt: Gelijk het verkoopen van Bailjuw-, Schoutschappen enz: in deeze, en van Heemraadschappen in eene naburige Provintie demonstreert;

En ook die handelingen die omtrend ambten, in het Vrijheid koesterend Friesland, zelfs tot de uitoeffening van het heilig Regt en andere gewichtige posten, plaats gevonden hebben en somtijds nog vinden, geene vermindering van nodige auctoriteit te weeg brengen, of veroorzaaken dat de regtvaerdigheid aldaar het swaard te vergeefs dragen zoude.

Decanen en Capitulairen, die alleenlijk eene defensie hunner Regten, en geene offensie hoe genaamd ofte van wien het ook zij, op het oog hebben, zullen voords niet alles bijbrengen, wat bij gelegenheid van koop of andere ver-

krijging van welgegronde, maar buiten gebruik gestelde of geraakte Regten en Privilegiën hier applicabel zoude kunnen worden gemaakt, en ten hunnen voordeele gealegeerd.

Zij willen liever zien, wat er van eenige redenen tegens het herstel der Capitulen in het uitoeffenen van dien bij te brengen, te houden is.

Zij erkennen wel, dat verscheide Leden van Hun in opzigt van geboorte en woonplaats vreemdelingen zijn in deeze Provintie, dan om niet te zeggen, dat hier omtrent tuschen Nederlanders zoo naauw verbonden, niet ten allerstriktsten in alles en overal wordt gezien, en mischien behoefde gezien te worden, zo blijft het altoos zeker, dat hier in, door naauwkeurig te bepalen prohibitoire uitzonderingen, in alle en allerlei opzigten kan worden voorzien.

En is men van oordeel, dat een te groot aantal van perfoonen, die kennis hebben van, en delibereren over 's Lands zaken, in veel opzigten zijns bedenkingen in heeft, ook hier in zouden Decanen en Capitularen zodanige schikkingen niet willen afkeuren, waar door gezorgt wierdt, dat hier door voor
het

het Gemeenebest niets te vreezen stond.

Alles voorder wat ter voorkoming van alle kuiperijen of kruipende sollicitatien en indringingen in eenige Collegien, zoo verre het menschelijk vermogen gaat, zoude kunnen worden in 't werk gesteld, zoude ook bij de Capitulen kunnen worden geïntroduceerd.

Daar dan, Ed: Mog: Heeren! de Leden der Capitulen thans alle de Gereformeerde Godsdienst zijn toegedaan, daar van genoegzaam alle belijdenis doen, en moeten blijven doen, en er geene de minste schijn of schaduw meer is van eenige verdenking, als of Zij minder goede en getrouwe Patriotten zouden zijn, dan andere Ingezetenen, zien Zij geene reden ter waereld meer, waarom Zij, als het de Goddelijke gunst behagen mogte, om uit de duisternis als 't ware licht voorttebrengen, en wijsheid te schenken, om voorzigtig en kloekmoedig, bedaard en standvastig, ijverig en gematigd, met wikken en wegen wat zaken, tijd, en wijze vorderen, te werk te gaan, en dus den Ingezetenen deezer Provintie eene, op vaste gronden steunende, herstelling, en standhoudend genot van Vrijheid en Voorregten, en 't daar uit te verwagte Heil, te beschikken; waarom Zij dan, Zij alleen, daar in

van hun aandeel zouden verstoken zijn, daar Zij, schoon in vergelijking klein in getale, echter zoo veel toebrengen tot den welvaart en bloei van deze Provincie en van deze Stad.

Immers, Ed: Mog: Heeren! was het gevoelen van de Ed: Achtb: Vroedschap dezer Stad, wanneer Hun Ed: Gr: Achtb: verklaaren de Capitulen te houden voor *het eszettijfste ornament dezer Provincie, en aan de behoudenis van welker Staat en Voorregten dezer Stad zoo veel gelegen lag*, gelijk Decanen en Capitulairen zulks bij hun voorige geavanceerd hebben (209), geen ijdele woordenpraal.

Om niet te reppen van eenig uiterlijk aanzien, daar door, vooral bij Roomschegezinde Vreemdelingen, veroorzaakt, zoo blijft het altoos zeker, dat in de meenigte van Inwoonders de heerlijkheid eens Staats bestaat.

Hoe veel te meer dan zal deszelfs luister niet moeten aanwasfen, door eene vermeerdering van zoodanige aanzienlijke en gegoede Leden,

(209) Zie Misfivè I. pag: 23.

den, wien het noch aan tijd, noch aan gelegenheid, noch aan middelen mangelt, om zig ten nutte des Gemeenebests bekwaam te maken.

Maar is er eenig Landgewest van ons gezegend Gemeenebest, dat daaromtrent eenig merkelyk overhellende kans, *ceteris paribus*, ten voordeele heeft, 't is deeze Provintie, deeze Stad.

En dit zijn Zij voor een groot gedeelte aan de Capitulen verschuldigd.

Waar toch is eene gelegenheid om jongere zoonen van aanzienelijke Familien, of die om redenen van bloedverwantschap tot de Regeering in de naburige Provintien niet admisibel zijn; waar toch om personen, die hun Voorvaderlijke of door Koopmanschap als anderzins rijkelyk verkreegen goederen in stille ruste, en nogtans in aanzien en met eenige nuttige beezigheid verkiezen te gebruiken, ter inwooning uittelokken, zoo gunstig, als die de Capitulen verschaffen aan deeze Provintie, aan deeze Stad: zonder dat het Desselven iets koste, maar in tegendeel de prijs hunner Landerijen, hunner Woon- en Lusthuizen daar door rijst, en koop-prijs en inkomsten der Præbenden of beiden, of één

van dien, in de Provincie en de Stad, ten grooten voordeele van neering, handteering en vertier der In- en Opgezetenen, van vermeerdering van 's Lands, en ook van Stadsinkomsten, wordt vertéerd, en niet zelden daar toe nog veel meer van de vrugten van goederen elders gelegen?

Hoe veele der deftigste Familien zijn door dien weg hier Ingezetenen geworden? of gebleven? Hoe veele houden er nog meede om die reden, hun verblijf

Wat aantal van brave en bekwame Leden (*absit invidia verbis*,) hebben de Capitulen sedert de Reformatie niet voor Utrechts Gemeenebest uitgeleverd, en hoe zoude zulks niet kunnen vermeerderen, als men de Capitulen, wel verre van te besnoeien, in hunne Voorregten herstelde en handhaafde.

Daar dan Regt en Billijkheid met Nuttigheid zoo evident gepaard kunnen gaan, vertrouwen Decanen en Capitulairén, dat men dezelve zal voortrekken aan allen ander Regt of Regaal, zonder daar op te willen urgeeren met over het hoofd zien van de tijden wanneer, de gelegenheden bij welken, de redenen waarom, en de salvatiën waar onder het zelve verkregen zij, en met manifeste vergeeting

ting van dien gulden grondregel, ook vooral bij die genen, die over infractie van voorregten maar met al te veel reden klagen, in het oog te houden :

QUOD TIBI NON VIS FIERI, ALTERI NE FECERIS. (210)

Zoo veel, **Ed: Mog: Heeren !** dagten Decanen en Capitulairen U **Ed: Mog:** te moeten voordragen tot nader adstructie en elucidatie hunner bezwaaren nopens hunne regten in de Regeerings-constitutie deezer Provincie, hunne qualificatie in het Capitulairschap, bevoegdheid tot vrije Jagt, en Commisfien, enz: en tevens tot wechneming van, zoo Zij hopen uit onkunde of onoplettenheid spruitende, erroneuse begrippen, en op dat Zij, hoe volstrekt aliëen van alle pennentwist, niet zouden schijnen door volstrekt stil te zwijgen, daar in te hebben geacqui-efceert.

Zij vertrouwen, dat U **Ed: Mog:** æquiteit

(210) Dat is: *Het geen gij niet wilt dat u geschiedt, doe het zelven ook een ander niet.*

hunne zaak en voordragt voorn't minst ten principaalen zal goedkeuren. *ib.*
 Zij meenen eenigen aanspraak te mogen maken op de welgezindheid van Utrechts Burgerij, waar van een zeer notabel gedeelte met hunne aantekening op hunne bezwaaren, *behoudens de regten op nader opgave der Capitulen*, hen tot verdediging van dien, als 't ware, hebben uitgenodigd. *ib.*

En daar Zij nog continueeren in het gevoelen, dat het braven Liefhebbers des Vaderlands betaamt, liever iets afteftappen van het geen waarop zij regt en billijkheids halve eisch mogten hebben, dan te veroorzaken of te gedogen, dat het algemeen Heil of Belang agtergehouden, benadeeld of op onwisse schroeven zoude gesteld worden, zijn Zij, voor zoo verre hunne pligten zulks eischten of gedogen kunnen, gaarne bereid te treden in alle zodanige maatregelen, als U Ed: Mog: zullen nodig oordeelen, ten einde te verhoeden, dat verandering in deezen met geene mogelijkheid, immers zoo veel menschelijk vooruitzigt vermag, op eenig nadeel van deeze Provintie, Stad, Steden, of Leden van dien, zoude kunnen uitloopen, maar in tegendeel door dezelve het Algemeene best, de Regten der

Capitulen, en Welstand en Bloei van Provincie en Stad, alzins zoude kunnen bevorderd en bevestigd worden.

Waar mede, U Ed: Mog: Regeeringe en Perfoonen beveelende in de protectie van God Almagtig, Wij met verschuldigden eerbied verblijven

EDELE MOGENDE HEEREN!

Gefchreven binnen
Utrecht, den
15 Decemb. 1784.

U Ed: Mog: Onderdanige
Dienaren, Decanen en Capitulairen van de vijf Capitulen.

(was geparapheerd)

H: SWELLENGREBEL, vt.

Ter Ordonnantie van Dezelven

(was getekend)

J: L: KIEN.